

ISSN 0255-674X
E-ISSN 2718-0042

Journal of Linguistics

Dilbilim Dergisi

ISSUE SAYI 35
YEAR YIL 2020

ISSN 0255-674X
E-ISSN 2718-0042

Journal of Linguistics

Dilbilim Dergisi

ISSUE SAYI 35
YEAR YIL 2020

Sahibi / Owner

İstanbul Üniversitesi / *Istanbul University*

Yayın Sahibi Temsilcisi / Representative of Owner

Prof. Dr. Hayati Develi

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İstanbul Türkiye /
Istanbul University, Faculty of Letters, Istanbul, Turkey

Sorumlu Müdür / Responsible Manager

Doç. Dr. Mehmet Gürlek

İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Yazışma Adresi / Correspondence Address

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Dilbilimi Bölümü Bölümü

Ordu Cad. No: 6, Laleli, Fatih 34459, İstanbul, Türkiye

Telefon / Phone: +90 (212) 455 57 00 / 15960

E-mail: jol@istanbul.edu.tr

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim>

Yayıncı / Publisher

İstanbul Üniversitesi Yayınevi / Istanbul University Press

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü, 34452 Beyazıt,

Fatih / İstanbul, Türkiye

Telefon / Phone: +90 (212) 440 00 00

Baskı / Printed by

İlbey Matbaa Kağıt Reklam Org. Müc. San. Tic. Ltd. Şti.

2. Matbaacılar Sitesi 3NB 3 Topkapı / Zeytinburnu,

İstanbul, Türkiye

www.ilbeymatbaa.com.tr

Sertifika No: 17845

1. EDEBİYAT – SÜRELİ YAYINLAR. 2. ORYANTALİZM. 3. DİLBİLİM.

Dergide yer alan yazılardan ve aktarılan görüşlerden yazarlar sorumludur.

Statements and opinions expressed in papers published in this journal are the responsibility of the authors alone.

Yayın dili Türkçe, İngilizce ve Fransızca'dır.

The publication languages of the journal are Turkish, English and French.

Haziran ve Aralık aylarında, yılda iki sayı olarak yayımlanan uluslararası, hakemli, açık erişimli ve bilimsel bir dergidir.

This is a scholarly, international, peer-reviewed and open-access journal published biannually in June and December.

Yayın Türü / Publication Type: Yaygın Süreli / Periodical

DERGİ YAZI KURULU / EDITORIAL MANAGEMENT

Baş Editör / Editor in Chief

Prof. Dr. Hayati Develi – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – develi@istanbul.edu.tr

Editörler / Editors

Prof. Dr. Nedret Öztokat – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – nedretoztokat@yahoo.fr

Prof. Dr. Nurcan Delen Karaağaç – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – nurcankaraagac@hotmail.com

Doç. Dr. Murat Elmalı – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – melmali@istanbul.edu.tr

Arş. Gör. Yasin Taşdemir – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – yasin.tasdemir@istanbul.edu.tr

Arş. Gör. Abdullah Topraksoy – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – abdullah.topraksoy@istanbul.edu.tr

Dil Editörleri / Language Editors

Alan James Newson, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

Elizabeth Mary Earl , İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Prof. Dr. Anaid Donabédian – Institut National des Langues et Civilisations Orientales, Paris, Fransa – adonabedian@incalco.fr

Prof. Dr. Hayati Develi – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – develi@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Heather Newell – Université du Québec à Montréal, Montréal, Kanada – newell.heather@uqam.ca

Prof. Dr. İclal Ergenç – Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye – iergenç@humanity.ankara.edu.tr

Prof. Dr. Eva E. Csato – Uppsala University, Uppsala, İsveç – eva.csato@lingfil.uu.se

Doç. Dr. Kamil İşeri – Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, Türkiye – kamil.iseri@deu.edu.tr

Prof. Dr. Nedret Öztokat – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – nedretoztokat@yahoo.fr

Prof. Dr. Nurcan Delen Karaağaç – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – nurcankaraagac@hotmail.com

Doç. Dr. Selçuk İşsever – Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye – issever@humanity.ankara.edu.tr

Prof. Dr. Şigeru Yamada – Tokyo Üniversitesi, Tokyo, Japonya – sh_y@hotmail.co.jp

Prof. Dr. Yeşim Aksan – Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye – yaksan@mersin.edu.tr

Prof. Dr. Murat Elmalı – İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – melmali@istanbul.edu.tr

Prof. Dr. Soner Akşehirli – Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye – soner.aksehirli@ege.edu.tr

Prof. Dr. Stefano Canalis – Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, Türkiye – stefano.canalis@boun.edu.tr

Prof. Dr. Thomas Schoenemann – Indiana Üniversitesi, Indiana, ABD – toms@indiana.edu

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- O Pötr Simon Pallas'ın *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* Üzerine Leksikografik İnceleme
Lexicographical Review of Peter Simon Pallas's "Comparative Dictionaries of All Languages and Dialects"
Alina MİNSAFİNA 1
- Tarihî Sözlüklerin Tanım ve Tanıklarında Metinlerarasılık
Intertextuality on The Definitions and Examples of Historical Dictionaries
Ezgi ASLAN 15
- Redhouse Kartlarındaki Türkçe Atasözleri Üzerine Bir Değerlendirme
An Evaluation of the Turkish Proverbs on the Redhouse Flash Cards
Talat AYTAN, Beste BİLGİÇ 27
- Yazar Cinsiyetini Sezgisel Düzeyde Ortaya Çıkaran Dilsel Birimler Üzerine Bir Örneklem Çözümlemesi
A Sample Analysis on Linguistic Items Revealing Writer's Gender at an Intuitive Level
Turgay SEBZECİOĞLU, Fince ÖZER, Elif KARA, Özlem ÖZDEMİR, Senem KUZU 35
- Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Kullandığı Şikâyet Edimi Stratejileri
Complaint Strategies Used by Learners of Turkish as a Foreign Language
Zeynep ARSLAN, Mehmet GÜRLEK 63

Editörden

2020 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dilbilimi Bölümü koordinasyonunda yayımlanmaya başlayan ve 34. sayısında çevrimiçi genel sözlüklerden Eski Uygurcadaki alıntı sözcüklere kadar çeşitli başlıklarda makaleler içeren *Dilbilim Dergisi*, yeni sayısıyla okurlarının karşısına çıkıyor.

Dergimizin 35. sayısında gerek kuramsal analiz içeren gerekse uygulamalı çalışmalara dayanan beş makaleye yer verilmiştir. Bu sayıda, “*Yazar Cinsiyetini Sezgisel Düzeyde Ortaya Çıkaran Dilsel Birimler Üzerine Bir Örneklem Çözümlemesi*” adlı başlıkta araştırmacılar yazarın cinsiyetine ilişkin algılama stratejilerini belirlemeyi ve cinsiyet algılamasını ortaya çıkaran dilsel birimleri tespit etmeyi amaçlıyor. “*Redhouse Kartlarındaki Türkçe Atasözleri Üzerine Bir Değerlendirme*” başlığında ise Redhouse kartlarındaki 50 Türkçe atasözü, konulara göre tasnif edilerek Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde anlam derecelerine göre atasözlerinin kullanımına ilişkin gözlemlere yer verilmektedir. “*Tarihi Sözlüklerin Tanım ve Tanıklarında Metinlerarasılık*” adlı çalışmada tarihi bir sözlük incelemesinden yola çıkarak, önceki sözlüklerin tanım ya da tanıklarının yeni hazırlanan sözlüklere birebir ya da kısmen kopyalanmasının bir telif sorunu olup olmadığı metinlerarasılık bağlamında tartışılmaktadır. “*Pötr Simon Pallas’ın Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü Üzerine Leksikografik İnceleme*” içerisinde adı geçen sözlüğün ortaya çıkışı, sözlüğün yapısı gibi konulara değinilmekte ve sözlüğe ilişkin değerlendirmelere yer verilmektedir. “*Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Kullandığı Şikâyet Edimi Stratejileri*” başlığında, yabancı dil olarak Türkçe (YADOT) öğrencilerinin farklı bağlamlarda şikâyet edimi kullanımında ne ölçüde başarılı oldukları ve hangi şikâyet edim stratejilerine başvurdukları irdelenmektedir.

Dergimize bilimsel araştırmaları ve yazılarıyla destek veren değerli bilim insanlarına, bu çalışmalarını titizlikle değerlendiren hakemlere ve yayın sürecini yöneten ve yürüten Yayın Kuruluna teşekkür ederim.

Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Editör

Pötr Simon Pallas'ın *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* Üzerine Leksikografik İnceleme*

Lexicographical Review of Peter Simon Pallas's "Comparative Dictionaries of All Languages and Dialects"

Alina MİNSAFİNA**

Öz

Zengin bir sözlük geleneğine sahip olan Rus sözlükbilimi, gelişme tarihi içinde önemli sözlükler ortaya koymuştur. Bu sözlüklerden bir tanesi, XVIII. yüzyılda II. Ekaterina emriyle hazırlanmış *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* Rus sözlükbilimde kavram sözlük türünün ilk örneklerindedir. Daha grandüşesken karşılaştırmalı dilbilimine merak salan imparatoriçe, dünyanın tüm dillerinin ortak bir kaynaktan gelmesi fikriyle evrensel sözlüğün hazırlanması için çalışmalar yürütmüştür. II. Ekaterina tarafından hazırlanan kelime listesi bu sözlüğün temelini oluşturmuştur. İmparatoriçenin topladığı bu malzeme daha sonraki çalışmalar için Alman kökenli bilim adamı Pötr Simon Pallas'a verilmiştir. 1787 ve 1789 yıllarında *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* iki cilt olarak yayınlanmıştır. (Rus dilbilimde bu sözlük aynı zamanda *II. Ekaterina sözlüğü* veya *Pallas sözlüğü* olarak da adlandırılmaktadır). Bu kavram sözlüğünde 285 Rusça sözcük 200 dil ve lehçeye çevrilmiştir. Sözlüğün dikkate değer iki özelliği vardır. Bunlardan bir tanesi, sözlüğün kavram sözlük özelliklerine sahip olması; diğeri ise sözlükte verilen dil ve lehçe düzenidir.

Anahtar kelimeler: Kavram sözlüğü, Rus sözlükbilimi, *Ekaterina sözlüğü*, *Pallas sözlüğü*

ABSTRACT

Russian lexicography has a rich dictionary tradition and has produced important dictionaries throughout its history of development. One of these dictionaries is *The Comparative Dictionary of All Languages and Dialects* prepared in the 18th century by order of the Empress Ekaterina. Ekaterina was fascinated by comparative linguistics and thus decided to create a universal dictionary. The list of 300 words prepared by the empress herself formed the basis of this work. Later the work on the dictionary was continued by German scientist Peter Simon Pallas resulting in two volumes of *Comparative Dictionary of All Languages and Dialects* being published in 1787 and 1789. (In Russian linguistics this dictionary is also known as *Ekaterina's dictionary* or *Pallas dictionary*). This conceptual dictionary contains 285 Russian words with their translations into 200 languages and dialects. The structure of the dictionary and the languages and dialects arrangement in it are two most remarkable features of this lexicographical opus.

Keywords: Conceptual dictionary, Russian lexicography, *Ekaterina's dictionary*, *Pallas dictionary*

*Bu makale 3-4 Kasım 2015 tarihinde yapılan II. Uluslararası Sözlükbilim Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

ORCID: A.M. 0000-0001-6413-8429

**Sorumlu yazar/Corresponding author:

Alina Minsafina (Dr.),
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
İstanbul, Türkiye
E-posta: minsafina@yandex.com

Başvuru/Submitted: 15.06.2020

Kabul/Accepted: 05.07.2020

Atf/Citation: Minsafina, A. (2020). Pötr Simon Pallas'ın *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* Üzerine Leksikografik İnceleme. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 35, 1-13.
<https://doi.org/10.26650/jol.2020.006>

1. Giriş

Sözlük, *bir dilin veya bir dilin bir bölümünün genel olarak veya belirli bir zamanda kullanılan dil birimlerinin genellikle alfabe sırasında, bazen de kavram alanlarına göre ele alıp aynı dilde tanımlarını veren veya başka bir dildeki karşılıklarını yazan, örnek vererek açıklayan bir kitaptır* (Topaloğlu, 2010, s. 25).

Köklü bir geçmişe sahip olan Rus sözlükbilimi 1282 yılında yapılan *Novgorodskaya Kormçaya* ile başlayarak günümüze kadar önemli sözlükler ortaya koymuştur. Değişik sözlük çeşitleri arasında çeviri sözlükleri önemli bir rol oynamaktadır¹.

Rusya'da diğer dillere merak ve karşılaştırmalı dilbilimin tarihi XVIII. yüzyılda Mihail Lomonosov (1711-1765) ile başlamıştır. Rusça ve Rusçanın değişik lehçelerine, Eski Rusça ve Eski Slavcaya hâkim olan Lomonosov, Rusça, Lehçe, Bulgarca, Sırpça, Çekçe, Slovakça gibi dillerin Slavcadan geldiğini belirtmiştir. Şüphesiz Lomonosov'dan önce de karşılaştırmalı dil çalışmaları yapılmıştır, yalnız Lomonosov bu karşılaştırmaları daha düzenli ve sistemli hale getirmiştir (Makayev ve Gadjiyeva, 1974, s. 34).

Lomonosov, çalışmalarında akraba dillerin aynı kaynaktan (anadilden) gelmeleri ve onların daha sonra çeşitli dallara ayrılıp çağdaş Hint-Avrupa dillerinin oluştuğu tezini ortaya koymuştur. Slav ve Hint-Avrupa dillerinin yanı sıra Türk, Fin-Ugor ve Kafkasya dilleri üzerine de çalışılmıştır.

Dillerin karşılaştırmalı olarak öğrenilmesi XVIII. yüzyıl Rus dilbiliminin karakteristik özelliğidir. Bu karşılaştırmalı çalışmalar yüzyılın sonunda *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* [*Сравнительный словарь всех языков и наречий*] ile sonuçlandırılmıştır. Benzeri olmayan bu yapıt Pötr Simon Pallas (1741-1811) tarafından imparatoriçe Ekaterina'nın emriyle hazırlanmıştır. Bundan dolayı da Rus dilbiliminde bu sözlük aynı zamanda *II. Ekaterina sözlüğü* veya *Pallas sözlüğü* olarak da adlandırılmaktadır.

Ekaterina daha grandüşesken (1745-1762) karşılaştırmalı dilbilime karşı ilgi duymaya başlamıştır, yalnız evrensel sözlük üzerine çalışmalar ancak 1784 yılında başlamıştır. Buliç'e göre (1904, s. 224-225) o zamanlarda Ekaterina Fransalı Antoine Court de Gébelin etkisi altında kalmıştır. *İlkel Dünya Analizi ve Onun Modern Dünya ile Karşılaştırılması* [*Monde Primitif Analysé et Comparé Avec le Monde Moderne*] çalışmasında Court de Gébelin, tüm dillerin tek bir temel dilden türediğini ortaya koymuştur. Bundan sonra ise Ekaterina kendi çalışmalarına başlamış ve 9 aydır gelecek sözlük için malzeme toplamıştır. 1785 yılında bir mektupta yazdıklarına göre Ekaterina üç yüze yakın sözcükten oluşan liste hazırlamış ve bu sözcükleri mümkün olduğu kadar çok dile ve lehçeye çevrilmesi için emretmiştir. Bir süre sonra bu çalışmalardan sıkılmaya başlayan Ekaterina, toplamış olduğu bütün verileri Pötr Simon Pallas'ın ellerine teslim etmiştir. Pallas dışında Ekaterina'nın yardımcıları arasında gelecek imparatoriçe için dünya dilleri üzerine yorum hazırlayan Berlinli bilim adamı ve kitap satıcısı Fridrih Nikolai da vardı.

1 Daha detaylı bilgi için bkz.: Minsafına *Rus Sözlükçülüğü ve Tarihi ve Çağdaş Türk Lehçelerinde Rusça-Türkçe Sözlükler*, yüksek lisans tezi, 2015

1.2. Sözlüğün Ortaya Çıkması

Sözlüğün önsözünde Pallas, sözlükte bulunan Rusya topraklarında yerleşen dillerin kaynakları olarak el yazma sözlüklerin kullanıldığını söylemiştir. Pallas tarafından sözcük ve dil malzemesi toplama programı hazırlanmıştır. 1785 yılında başkentten bölgelere Ekaterina tarafından seçilmiş Rusça sözcükler için yerli dil ve lehçelerde karşılıklar bulunacağı emri gönderilmiştir. Bölgelerdeki resmî tercümanlar verilmiş sözcüklerin karşılıklarını bularak bu listeleri vilayet kalem odası memurların imzalarıyla başkente geri göndermişlerdir. Sözcük toplama programı Çin, Brezilya, Kuzey Amerika gibi ülkelere de yürütülmüştür. Yabancı bilim adamları kendi kitaplarını, malzemelerini, tavsiyelerini yollayarak bu çağrıya karşılık vermişlerdir (Buliç, 1904, s. 226).

Bunun dışında sözlük hazırlayıcıları bazı sözlük çalışmalarından daha önce yapılmış el yazma sözlüklerden de faydalanmışlardır. Böylece, II. Ekaterina himayesi altında hazırlanmış ama bugüne kadar korunmamış Daniil Dümareck'in *Doğu Dillerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* [*Comparative Vocabulary of Eastern Languages*] 'nin de kaynaklar arasında bulunması düşüncesi vardır (Cross, 1997, s. 99).

Evrensel sözlüğün kaynakları arasında Login İvanoviç Bakmeyster'in arşivi de kullanılmıştır. Buliç'in (1904, s. 222-223) verilerine göre Bakmeyster, daha sonra bilim adamlarının (Pallas dahil) kullandıkları tüm dillerinin sözlüğü için çok malzeme toplamıştır. 1773 yılında Bakmeyster dünya bilim adamlarına bildikleri dillerinin örneklerini göndermesi ricasında bulunmuştur. Seyahatlere giden Rus akademi üyeleri için de Bakmeyster tarafından dil malzemesi toplama üzerine detaylı program hazırlanmıştı. Böylece Bakmeyster eline değişik dillerde metin örnekleri (İncil'den bir parça), metin sözlükleri ve dil üzerine yorumlar geçmiştir.

1.3 Sözlüğün Yapısı

1787 ve 1789 yıllarında yayınlanan *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* Editörden önsöz [*Предисловие от издателя*] ile başlamaktadır. Önsöz önce Rusça, sonra da Latince olarak verilmiştir. Ondan sonra Latince *İndeks* [*Indiculus*] yer almaktadır. İndekste bazı Batı Avrupa dilleri için kaynak olarak kullanılmış 10 tane (çoğunlukla sözlükler) kitap adı verilmiştir. Bundan sonra *Rus alfabesinin harf açıklamaları* [*Explicite litterarum Alphabeti Rossici*] kısmı bulunmaktadır (Savelyev, 2014, s. 20-21).

İlk ciltte 130 madde başı, ikinci ciltte ise 142 madde başı ve cildin sonunda 12 rakamın (1-10, 100, 1000) çevirisi verilmiştir. Bunun dışında ikinci cildin sonunda iki ciltte de var olan madde başları Rusça ve Latince karşılıklarıyla sıralanmış, buldukları sayfalar gösterilmiştir:

РОСПИСЬ

словавъ, въ двухъ частяхъ перваго ошдѣленія, находящимся.

Въ I вой части.

				стран:					стран:
1	Богъ, Deus.	-	-	1	38	Брюхо, Venter.	-	-	117
2	Небо, Coelum.	-	-	4	39	Спина, Dorsum.	-	-	120
3	Отецъ, Pater.	-	-	7	40	Нога, Pes.	-	-	123
4	Мать, Mater.	-	-	10	41	Колѣно, Genu.	-	-	126
5	Сынъ, Filius.	-	-	13	42	Кожа, Cutis.	-	-	130
6	Дочь, Filia.	-	-	16	43	Мясо, Caro.	-	-	133
7	Братъ, Frater.	-	-	19	44	Кость, Os.	-	-	135
8	Сестра, Soror.	-	-	23	45	Кровь, Sanguis.	-	-	139

Şekil 1. Sözlükteki madde başları (Rusça, Latince)

Art arda gelen sözlük maddelerini belli başlıklar altında toplamak mümkündür. Böylece sözlükte aşağıdaki maddeleri ve madde gruplarını görmekteyiz:

Tablo 1: Sözlükteki madde başları (Türkçe) ve onların kategorilere göre sınıflandırılması		
Sayfalar	Kategori	(Madde numarası) madde başlıkları
I. Cilt		
1-4	İnanç	(1) Allah;
4-7	Doğa	(2) Gök;
7-49	Akrabalık terimleri	(3) Baba, (4) Anne, (5) Oğul, (6) Kız, (7) Kardeş, (8) Kız kardeş, (9) Koca, (10) Karı, (11) Kız (evlenmemiş dişi insan), (12) Oğlan, (13) Çocuk, (14) İnsan, (15) İnsanlar;
49-167	İnsan organ ve bölge adları	(16) Baş, (17) Yüz, (18) Burun, (19) Burun delikleri, (20) Göz, (21) Kaşlar, (22) Kirpikler, (23) Kulak, (24) Alın, (25) Saç, (26) Yanaklar, (27) Ağız, (28) Boğaz, (29) Diş, (30) Dil, (31) Sakal, (32) Boyun, (33) Omuz, (34) Dirsek, (35) Kol, (36) Parmaklar, (37) Tırnaklar, (38) Karın, (39) Arka/Sırt, (40) Ayak, (41) Diz, (42) Cilt, (43) Cisim, (44) Kemik, (45) Kan, (46) Kalp, (47) Süt, (48) İşitim, (49) Görme, (50) Tadım, (51) Kuklam, (52) Dokunum, (53) Ses, (54) Ad;
170-234	Bazı soyut kavramlar	(55) Çiğlik, (56) Gürültü, (57) Feryat, (58) Söz, (59) Uyku, (60) Sevgi, (61) Ağrı, (62) Emek, (63) İş, (64) Güç, (65) Kuvvet, (66) İktidar, (67) Evlilik, (68) Yaşam, (69) Büyüme, (70) Ruh, (71) Ölüm, (72) Soğuk, (73) Daire (Bir çemberle iç bölgesinin birleşimi), (74) Küre;

234-411	Doğa, mevsimler, zaman	(75) Güneş, (76) Ay, (77) Yıldız, (78) Işın, (79) Rüzgâr, (80) Kasırga, (81) Fırtına, (82) Yağmur, (83) Dolu, (84) Şimşek, (85) Kar, (86) Buz, (87) Gün, (88) Gece, (89) Sabah, (90) Akşam, (91) Yaz, (92) İlkbahar, (93) Sonbahar, (94) Kış, (95) Yıl, (96) Zaman, (97) Toprak, (98) Su, (99) Deniz, (100) Nehir, (101) Dalgalar, (102) Kum, (103) Balçık, (104) Toz, (105) Çamur, (106) Dağ, (107) Sahil, (108) Tepe, (109) Vadi, (110) Hava (Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz, akışkan gaz karışımı), (111) Buhar, (112) Ateş, (113) Sıcak, (114) Derinlik, (115) Yükseklik, (116) Genişlik, (117) Uzunluk, (118) Delik, (119) Çukur, (120) Hendek, (121) Taş, (122) Altın, (123) Gümüş, (124) Tuz, (125) Harika, (126) Orman, (127) Ot, (128) Ağaç, (129) Kazık, (130) Yeşillik.
II. Cilt		
1-41	Bitkilerle ilgili sözcükler, meyve adları	(131) Meşe, (132) Kütük, (133) Yapraklar, (134) Meyveler, (135) Kabuk, (136) Kök, (137) Dal, (138) Kır, (139) Çayır, (140) Buğday, (141) Çavdar, (142) Yulaf, (143) Üzüm;
41-107	Hayvanlarla ilgili sözcükler	(144) Balık, (145) Solucan, (146) Sinek, (147) Hayvan, (148) Öküz, (149) İnek, (150) Koç, (151) Boynuz, (152) At, (153) Domuz, (154) Köpek, (155) Kedi, (156) Sıçan, (157) Kuş, (158) Tüy, (159) Horoz, (160) Yumurta, (161) Tavuk, (162) Kaz, (163) Ördek, (164) Güvercin;
107-150	İş araçları ve kullandıkları yerler	(165) Karasaban, (166) Tırmık, (167) Sınır, (168) Ev, (169) Kapı, (170) Avlu, (171) Şehir, (172) Ocak, (173) Ölçü, (174) Fıçı, (175) Balta, (176) Kemer, (177) Çivi, (178) Araba;
150-160	Yemekler	(179) Ekmek, (180) Şarap, (181) Yemekler;
160-170	-	(182) Hırsız, (183) Pusat, (184) Bekçi
170-224	Bazı soyut ve somut kavramlar	(185) Küfür, (186) Dövüş, (187) Bela, (188) Zafer, (189) Savaş, (190) Savaşçı, (191) Tembellik, (192) Düzenlik, (193) Doğum, (194) Döşeme, (195) Sürülmüş tarla, (196) Yük, (197) Gemi, (198) Balina, (199) Aydınlık, (200) Gök gürültüsü;
224-312	Yaygın sıfatlar ve zarflar	(201) Genç, (202) Yaşlı, (203) Sağlıklı, (204) Yüksek, (205) Alçak, (206) Büyük, (207) Az, (208) Beyaz, (209) Siyah, (210) Kırmızı, (211) Yeşil, (212) Keskin, (213) Nemli, (214) Hafif, (215) Kalın, (216) İyi, (217) İyi, (218) Güzel, (219) Hayırlı, (220) Kötü, (221) Fena, (222) Fena, (223) Hızlı, (224) Yavaş, (225) Canlı, (226) Memnun;
312-380	Yaygın fiiller	(227) Yemek, (228) İçmek, (229) Şarkı söylemek, (230) Vurmak, (231) Uyumak, (232) Yatmak, (233) Almak, (234) Sevmek, (235) Giymek, (236) Taşımak, (237) Kesmek, (238) Ekmek, (239) Toprak sürmek, (240) Saklamak, (241) Dökmek, (242) Pişirmek, (243) Var, (244) Ver, (245) Dur, (246) Yürü;

380-468	Yaygın zamirler, edatlar, zarflar	(247) Ben, (248) Sen, (249) O (eril), (250) O (dişil), (251) Biz, (252) Siz, (253) Onlar, (254) Onlara, (255) Ne, (256) Neyle, (257) Kimle, (258) Evet, (259) Hayır, (260) Nerede, (261) Burada, (262) Orada, (263) Altında, (264) Üstünde, (265) İçinde, (266) Ne zaman, (267) Şimdi, (268) Önce, (269) Sonra, (270) Gibi, (271) -sız, (272) Veya, (273) İşte;
468-491	Sayılar	(274) Bir, (275) İki, (276) Üç, (277) Dört, (278) Beş, (279) Altı, (280) Yedi, (281) Sekiz, (282) Dokuz, (283) On, (284) Yüz, (285) Bin.

Sözlükler, amaç, yöntem, malzeme, sunuş, hedef kitle bakımından farklı türlere ayrılmaktadır. Sözlük kullanıcılarının seçim ve tercihlerinde kolaylık sağlama yöntemleri çerçevesinde sözlük sınıflandırmasında da bazı ölçütler ortaya konulmuştur. Sözlük türleri ve bunların sınıflandırılması konusunda özellikle Batıda ve Rusya'da bugüne kadar pek çok çalışma yapılmıştır.

Rus sözlükbiliminde sözlük sınıflandırmasına yapılan ilk çalışmada dilbilimci Lev Şçerba altı tane karşıtlık belirleyerek sözlükleri onlara göre sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırmada geleneksel sözlük türü kavram sözlük türüne karşıt olarak gösterilmiştir. Kavram veya ideolojik olarak adlandırılan sözlük türü geleneksel sözlüklerde yer alan alfabetik düzen yerine kavram düzenini esas alır. Kavram sözlüklerinin malzeme sunuş yöntemi, bu sözlükleri diğer tür sözlüklerden ayıran temel özelliktir. (Şçerba, 1974, s. 290).

Kocapınar'ın (2010, s. 311) belirttiği gibi, kavram sözlükleri için «tematik sözlükler», «konularına göre sözlükler», «adbilimsel sözlükler», «ideolojik (ideografik) sözlükler» terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Bu terimler geleneksel alfabetik sözlüklerden farklı sözlük düzenleme yöntemini yansıtmaktadır: Kavram sözlüklerinde madde başları konulara göre yer almaktadır.

Kavram sözlükleri, insanların dünya görüşleri ile ilgili bilgilerinin gelişmesi açısından önemlidir. Aynı dilin tematik olarak düzenlenmiş ama farklı dönemlerine ait söz varlığını bir araya getirince insan bilişinin gelişme hareketini nesnel olarak görmek mümkündür. Bir konunun büyüdüğünü ve başka bir konunun darlaştığını, bakış açısının değiştiğini, sözcüklerin gelişimi gibi özellikleri de kavram sözlüklerinden bulunabilir. Bu bakımdan dönemin aynası olan kavram sözlükleri insanın o döneme ait bilgileri aktarmaktadır (Morkovkin, 1970).

Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü'nün yapısına bakarak bunun bir kavram sözlüğü olduğu bellidir. Sözlükte bulunan madde başları temel kavramları karşılamaktadır, böylece sözlük yapısı ve madde başı sıralanması, insanların dünyaya bakışını ve hiyerarşik ilişkileri yansıtmaktadır. Kavram sözlüğünde dilin söz varlığı belli bir yapıda verilmektedir, Pallas sözlüğünde de madde başlarını semantik başlıklar altında toplamak mümkündür. Aynı gruptaki madde başları sıralanması da birkaç ilkeyi takip etmektedir: Eş anlamlı sözcükler veya anlamları yakın olan sözcükler (Küfür, Dövüş, Bela); karşıt anlamlı sözcükler (Savaş – Zafer, Genç – Yaşlı, Beyaz – Siyah), çağrışımlı sözcükler (Daire (Bir çemberle iç bölgesinin

birleşimi), Küre, Güneş), eş sesli sözcükler (Yemek [есть] – Var [есть], İçmek [пить] – Şarklı söylemek [петь]). Hem madde başları sıralanmasında hem de grupların sıralanmasında o zamanda yaşayan insanların dünyaya bakışını yansıtan hiyerarşiyi görmek mümkündür: İlk gelen sözcük Allah/Tanrı, sonra Gök, Akralalık terimleri (yakın akrabalık terimleri – önce eril, sonra dişil), Bitki adları (insan hayatı için önemli buğdaygiller başta olmak üzere), Hayvanlar (önce böcekler, sonra evcil hayvanlar) vs. Böylece *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü* kavram sözlüklerinin ilk örneklerinden biri olduğunu söylemek mümkündür.

Pallas Sözlüğü çok dilli bir sözlük olduğu için madde başı yapılandırmasında da bazı özellikler vardır. Aynı sözcüğün değişik dil ve lehçelerdeki karşılıklarını vermek için aşağıdaki düzen takip edilmiştir: Sayfanın başında Rusça madde başı yazılmıştır, sonra bu sözcüğün değişik dillere çevirisi verilmiştir. Toplam olarak dil ve lehçe sayısı iki yüzdür. Her dil ve lehçeye sıra numarası gösterilmiştir ve her sözlük maddesinde dil veya lehçe aynı numara altında verilmiştir. Akraba dillerin (Slav, Germen, Türk) genel olarak art arda gelmeleri dikkate değerdir. Böylece, *Pallas sözlüğünde* erken ve oldukça başarılı dil sınıflandırılması yapılmıştır. Geleneksel olarak bu başarı Pallas'a ait olduğu söylenmektedir, ama aynı zamanda dil ve lehçe sıralanmasının Ekaterina kendisinin düzenlediği düşüncesini de dikkate almak gerekir (Ruhlen, 1987, s. 32).

І. БОГЪ.

1 По Славянски - Богъ.	34 ПоНижне-Германски Годъ,
2 — Славяно-Венгерски Бугъ.	35 — Германски - Гошпъ.
3 — Иллирійски Боогъ.	36 — Цимбрски - Гиппъ.
4 — Богемски - Бу.	37 — Датски - - Гудъ,
5 — Сербски - - Богъ.	38 — Исландски - Гудъ.
6 — Вендски - - Богъ.	39 — Шведски - - Гудъ.
7 — Сорабски - Богъ.	40 — Голландски - Годтъ.
8 — Полабски - Бусацъ.	41 — Фризски - Годъ.
9 — Кашубски - Богъ.	42 — Липовски - Діэвасъ.
	43 — Латышски - Дасъ.

Şekil 2. Sözlükteki madde başı sözcüğün yabancı dil ve lehçelere çevirisi (Tanrı maddesi örneğinde)

Her Rusça madde başı için bir veya birden fazla karşılık verilmiştir. Karşılık bulunmadığı durumlarda dil veya lehçe yanında noktalar konulmuştur. Pallas'ın sözlüğün önsözünde yazdığı gibi, bu boşluklar daha sonra bu *Sözlüğün* gelecek sahipleri, yabancılar ve dil sevenler tarafından doldurulabilecektir (Pallas, 1787, önsöz).

Pallas sözlüğünün iki cildi çıktıktan sonra II. Ekaterina bu sözlüğün yenilenmiş ve tamamlanmış versiyonunu çıkartmaya emretmiştir. Bu defa sözlükteki madde başları alfabetik olarak sıralanmıştır ve dil sayısı 279 olmuştur. Sözlük çalışmaları yöneten Födör Yankoviç (de Miriyev) 1790-1791 yıllarında 4 ciltli *Alfabetik Olarak Sıralanmış Tüm Dillerin ve*

Lehçelerin Sözlüğü [*Сравнительный словарь всех языков и наречий, по азбучному порядку расположенный*]’nü yayınlamıştır (Savelyev, 2014, s. 21-22).

Sözlüğün yeni baskısında madde başı düzeni dillerin akrabalık ilişkilerini göstermede başaramamıştır. Birbirlerini takip eden madde başları genellikle farklı dillerden olup değişik anlamlar karşılamışlardır:

С а.

Са	Есть (бы- ваетъ)	По Ирландски.
Са	Здѣсь	— Романски и древне-Французски.
Са (ковчи- шельное)	Во (въ)	— Чюковски.
Са	Земля	— Тангутски.
Са	Стой	— Врешански.
Са	Семь	— Валлезански.
Са	Одинъ	— Малайски.
Са	Одинъ	— Ахински на Суматрѣ.
Са	Пить	— Коптически въ Египтѣ.
Саа	Святъ	— Исландски.
Саабъ	Худо	— Арабски.
Саагиль	Берегъ	— Арабски.
Саакъ	Соль	— Семоядски по рѣкѣ Кетѣ.
Саалъ	Богъ	— Кази - Кумыцки.
Сааль	Лѣто	— Персидски.
Сааль	Годъ	— Персидски.

Şekil 3. Sözlüğün yeni baskısında maddelerin alfabe sırasına göre yerleşmesi (S harfi örneğinde)

1.4. Sözlükteki Dil ve Lehçeler Üzerine

Pallas sözlüğünde 200 dil ve lehçe yer almıştır. Böyle bir sözlüğün Rusya’da meydana gelmesi Pallas’a göre şaşırtıcı değildir. Sözlüğün önsözünde, tarihte bilinen devletlerin hiçbirisi hem büyüklüğüyle hem de içinde yaşayan millet sayısı ve konuşulan dil farklılığıyla Rusya İmparatorluğu ile kıyaslanamaz. Daha detaylı mukayese sonucunda Roma İmparatorluğu bile kaybeder, demiştir. Bu yüzden de Pallas’a göre hiçbir devletten de *Tüm Dillerin ve Lehçelerin Karşılaştırmalı Sözlüğü*’ne benzer bir çalışma beklemek mümkün değildir (Pallas, 1787, önsöz).

Sözlükte yer alan bazı lehçelerin adları ilk defa kaydedildiğinden dolayı bu dil ve lehçeler üzerine sözlüğün önsözünde açıklamalar verilmiştir.

Sözlüğün madde başları Rusçadır. İlk 12 dil ve lehçe Pallas'a göre Slav dilleri ailesindedir (bu 12 dil ve lehçe arasında 3-İlliriyçe, 4-Çekçe, 5-Sırpça, 10-Lehçe vb.).

Daha sonra (13-19) Kelt dilleri yer almıştır. Kelt dillerinden sonra 20-Eski Yunanca ve 21-Yeni Yunanca yerleşmiştir. 22 numara altında Latince ve daha sonra Latinceye yakın diller verilmiştir: 23-İtalyanca, 25-İspanyolca, 26-Portekizce, 27-Eski ve 28-Yeni Fransızca. 31-41 numaralar arasında Germen dilleri dahil edilmiştir. Bunların arasında 32-İngilizce, 35-Almanca, 37-Danimarka dili, 38-İzlanda dili, 40-Hollandaca (40) bulunmaktadır. 42-44 numaralar Baltık dilleridir. 45 – Arnavutça, 47 – Macarca. Sözlüğün önsözünde Pallas, bu numaraya kadar var olan dil ve lehçeler Bekmeyster tarafından toplanmış olduğunu belirtmiştir.

48-Avarcadan başlayarak ve sözlüğün sonuna kadar yer alan dil ve lehçeler Pallas'ın tarafından toplanmıştır. 49-53 numaralar arasında diğer Kuzeydoğu Kafkas dilleri yerleşmiştir. Daha sonra Fin-Ugor dilleri ve lehçeleri (55-75) konulmuştur.

Fin-Ugor dilleri arasında 63-Mari ve 65-Udmurt dilleri arasında 64 numara altında bugün Türk dilleri ailesine ait olan Çuvaşçanın yerleşmesi dikkat çekicidir. Bilindiği kadarıyla Pallas sözlüğü hazırlandığında Çuvaş dili üzerine daha önceki eserler dikkate alınmamıştır. Egorov (1949, s. 131), Pallas sözlüğün ikisi de arasında uyumlu olsa bile diğer XVIII. yüzyıl sözlükleriyle uyumlu olmadığını belirtmiştir. Egorova'a göre hazırlayıcılar yazılı sözlüklerden değil de daha çok yerli Çuvaşça bilenlerden faydalanmıştır. Sıkça bir Rusça sözcük için birkaç tane Çuvaşça karşılık verilmiştir. Bunu, Çuvaş dilinin malzemesi birkaç tane değişik kaynaklardan toplanmış olması ile açıklayabilmek mümkündür (Savelyev, 2014, s. 21).

Fin-Ugor dillerinden sonra 76-Farsça ve 77-Kürtçe yerleşmiştir. Daha sonra Sami dilleri yer almıştır. Bunların arasında 81-İbranice, 85-Arapça, 86-Maltaca gibi diller gösterilmiştir.

88-106 numaralar altında Türk dilleri sıralanmıştır. Türk dilleri arasında ilk gelen dil 88-Türkiye Türkçesidir. Sonra Tatarca ve Tatarcanın lehçeleri gösterilmiştir. Bugün ayrı diller olarak kabul ettiğimiz 91-Başkurtça, 92-Nogayca, 93-Kazakça Tatarcanın lehçeleri olarak verilmiştir. Bunun dışında 101-Altayca, 105-Kafkas Türkmencesi, 106-Yakutça gibi diller de vardır:

2. Н е б о.

57 По Олонезки - Тайвасъ.	87 По Ассирийски - Шимми.
58 — Лопарски - Алме, Ціяце.	88 — Турецки - Гіюкѣ, Гіохъ.
59 — Зырянски - Іень-ешъ.	89 — Ташарски около
60 — Пермьски - Кюмаръ, Ола-	Казани Кюкѣ.
нынъ.	90 — — Мещеряцкаго
61 — Мордовски - Мянень, Мънилъ.	поколенія Кукѣ.
62 — Мокшански - Шкай.	91 — — Башкирскаго
63 — Черемьски - Пилъ, Пилъ-	племени Кукѣ, Ава.
Пундашъ, Юма.	92 — — Ногайскаго
64 — Чювашски - Пюлшъ, Сюдда-	покол. Кукѣ, Гада.
лыкѣ.	93 — — рода Казагъ
65 — Вошяцки - Инъ, Инмынъ,	въ Кавказѣ Асманъ.
Чинкыдъ.	94 — — въ Тобольск.
66 — Вогульски, по р.	округъ Аува, Асманъ.
Чюсовой Гаромъ, Наиръ.	95 — — Чацкаго роду
67 — — въ Верхшурс-	Кажъ.
ской округъ Нумма.	96 — — по Чюлимъ -
68 — — около Черды-	Тенгри.
ма Туль.	97 — — по Енисей -
69 — — около Березова Соумъ.	Тенгри.
70 — Оспяцки около	98 — — около Кузнецка
Березова Номлянъ, Нумъ-	Тенгри.
Торомъ, Саика.	99 — — на Барабъ -
71 — — около Нарыма Нусунде.	Азманъ, Гава.
72 — — по р. Юганъ Ниньянъ.	100 — Канташски -
73 — — Думпокольск.	Ава, Асманъ.
поколенія Нумъ-Торомъ.	101 — Телеушски -
	Тенгри.
	102 — Бухарски -
	Фелскъ, Асманъ.
	103 — Хивински -
	Асманъ.
	104 — Киргизски -
	Кюкѣ, Асманъ.
	105 — Трухменски -
	Кюкѣ.
	106 — Якушски -
	Менга - Танга-
	ра (*), Халланъ.

Şekil 4. Sözlükte yer alan Türk dilleri ve lehçeleri 64, 88-106 (Gök maddesi örneğinde)

108-119 numaralı altında yerleşen dil ve lehçeler Pallas tarafından Kafkas dilleri olarak adlandırılmıştır. Bunların arasında 114-Çeçence, 115-İnguşça, 118-Andiyceyi belirtmek gerekir. Bu dil ve lehçeler için karşılıklar daha önce yayınlanmış sözlüklerden seçilmiştir. Pallas'a göre ise 108-119 numaralı dil ve lehçeler bu sözlüğün önemli parçalardan biridir.

120-134 sıralamada Samoyed dilleri ve lehçeleri yer almaktadır Moğolca 135 numara altında verilmiş. Pallas'ın Tunguz lehçeleri olarak adlandırmış olan lehçeler 138-147 numaralar altında, Arinskiy lehçeleri ise 148-152 numaralar altında yer almaktadır.

Diğer ilgi çekici dil ve lehçeler arasında 161-Japonca, 164-Çince, 166-Çingenece, Hint yarımada dilleri (168, 169), 174-Seylanca, 175-Koreceyi anmak mümkündür.

Pallas, daha sonraki numaralar altında diğer Asya ve Güney Okyanus adalarında konuşulan dil ve lehçelerin verildiğini belirtmiştir.

Pallas, gösterilmiş dil ve lehçelerde olan karşılıklarının telaffuzunu ifade etmek için, Rusya'da kullanılmakta olan alfabenin en uygun olduğunu dile getirmiştir. Bu yüzden yabancı sözcükler Kiril alfabesi ile yazılmıştır.

1.5. Sözlük ile İlgili Yapılan Değerlendirmeler

II. Ekaterina sözlüğü bilim adamlarının dikkatini çekmiştir. Sözlük üzerine eleştiri yazılarını Bakmeyster, Kraus, Bütner, Rüdiger, Hager, Volney, Dobrovskiy, Alter, Fra Bartolomeo yazmışlardır. Eleştiricilerin çoğu, hazırlanmış sözlüğün kapsamı ve içeren malzemesine hayran kalmışlardır.

Buliç'e göre (1904, s. 228) bu yazıların arasında en sağlam ve yansız eleştiri Kraus'a aittir. İlk olarak Kraus sözcüklerin telaffuzunun yazıya aktarılması üzerine şüphelenmektedir. Bazı komşu dillerinin yazıya aktarılmasında hatalar bulmuş Kraus daha uzak veya yazılı olmayan diller için hatalarının yapılmaması imkânsız olduğunu dile getirmiştir. Kraus, bazı yabancılara ve özellikle pek büyük olmayan kabilelere *uzunluk, kuvvet, sevgi* gibi soyut kavramları anlatmak oldukça zor olduğundan dolayı sözlükteki bazı karşılıkların da yanlış olabileceğini belirtmiştir. Bunun dışında dilin veya lehçenin dilbilgisi dikkate alınmadan bazı karşılıkların verilmesinde hata oluşturabilmiştir. Kraus'a göre dilbilgisi incelemeleri bu sözlüğün temel amacı olan diller arasındaki akrabalık ilişkileri daha net şekilde ortaya koyabilirdi. Bazı sıkıntılar dillerin yanlış adlandırılması veya bir dilin başka bir dil olarak kabul edilmesi ile ilgilidir. Ciddi bir eleştiri yaptığına rağmen Kraus bu sözlüğün büyük ve kapsamlı çalışma olduğunu işaretlemiştir.

Oldukça sert eleştiri Hager tarafından da yapılmıştır. Hager'a göre tüm Asya dillerinin karşılaştırmalı sözlüğün yapılması imkansızdır. Türkçe ve Tatarcada çok fazla Arapça ve Farsça alıntılarının olması karışık bir duruma getirebileceğini belirten Hager, bu dildeki alıntı karşılıklarını hiç alınmaması gerektiğini dile getirmiştir. Arapça ile ilgili gözlemlerde ise Hager, Arapça karşılıklarda hem eski hem de yeni Arapça sözcükler kullanılmış ve Arapçanın çeşitli lehçelerine dikkat edilmemiş gibi sonuçlara varmıştır, İbranice, Ermenice, Japonca karşılıklarda da hataların var olduğunu tespit etmiştir. Bunun dışında bazı dil ve lehçeler sözlükte çarpıtılmış şekilde verilmiştir. Bu çarpıtmalar Tatarca ve Tatarcanın lehçelerinde, Farsça, Arapça, bazı Hint lehçelerinde, Çince de görülmektedir (Buliç, 1904, s. 230).

Buliç'e göre (1904, s. 231) bu eleştiriciler arasında herhangi bir Rusça ad bulunmaması ilgi çekicidir. Bunu Buliç sözlüğün yayılması ile açıklamak mümkün olduğunu ifade etmektedir. İmparatoriçe Ekaterina kendisi bu sözlüğü yabancı bilim adamlarına ve saraylara yollamıştır. Rusya'da ise satışa yalnız 40 sözlük nüshası çıkmıştır. Yanı Rus halkının sözlüğe ulaşması neredeyse imkansızdı. Yankoviç (de Miriyev) sözlüğü de uzun zamandır satılmamıştır (1813 yılına kadar), İmparatoriçenin çalışma odasında saklı kalmıştır.

Sonuç

Sözlük bir referans kitabıdır. Sözlüklere tahminen insanların bulmak istedikleri sözcüklerle beraber insanların şu anda ilgilenmedikleri ama ulaşmak istedikleri madde ve bilgileri içerir. Böylece sözlük referans kitabından daha fazlası olup bir dilin söz varlığının kayıdır (Jackson, 2016, s. 45).

Çok fazla eksikliklere rağmen, eleştirilecek konu aslında sözlük yapma fikri değil de sadece sözlük yapma yöntemleridir. Evrensel sözlük hazırlanma amacı o zamanda mevcut olan tüm dillerinin aynı kaynaktan gelmesi fikrini ispatlamaktı. Sözlük üzerine yazılmış bir sürü eleştiri yazıları bile XVIII. yüzyıl ilmi için çok şey kazandırmıştır. Sözlüğün olumlu taraflarından biri ise yeni dil malzemenin zenginliği ve daha önce Avrupa'ya geçemeyen bazı Rusya, Sibirya ve Asya dil ve lehçeleri üzerine yeni verilerdir. Bunun dışında bazı dil ve lehçeler ilk defa bu sözlükte geçtiği için *Pallas sözlüğü* birçok dil ve lehçenin ilk yazılı kaynağı olarak kabul edilmektedir. Rusya sınırları içinde pek etkileyici olmayan bu sözlük daha sonra Avrupa'ya Adelung'un *Mitridat veya Evrensel Dilbilim [Mithridates oder allegemeine Sprachenkunde]*, Gervas'ın *Diller [Katalogo Catalogo de las lenguas de las nazioni]* gibi eserleri kazandırmıştır.

Pallas'ın dil sezgisi dil ve lehçe karşılaştırması için uygun sözcükler seçmeye yardım etmiştir. Sözlükte yer alan madde başları dilin derin ve çok fazla değişikliklere uğramayan dil tabakasına aittir. Daha sonra, 1950 yıllarında glottokronoloji yöntemi için Swadesh tarafından seçilmiş sözcük listesinde, Pallas sözlüğünde dillerin akrabalık ilişkilerini tespit etmek için konulmuş sözcüklerin çoğu bulunmaktadır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Buliç, S. (1904). *Oçerki istorii yazıkoznaniya v Rossii 13-19 vv.* Sankt-Peterburg: Tipografiya M. Merkuşeva.
- Cross, A. G. (1997). *By the banks of Neva: Chapters from the Lives and Careers of the British in Eighteenth-Century Russia.* Cambridge University Press.
- Egorov, V. (1949). Çuvaşskiye slovari XVIII veka. *Zapiski NIİYaLI pri Sovete ministrov Çuvaşskoy ASSR, Vip. 2*, 111-142.
- Jackson, H. (2016). *Sözlükbilime Giriş.* (M. Gürelek, E. Patat, Çev.) İstanbul: Kesit.
- Kocapınar, P. (2010). Sözlük Sınıflandırmalarında «Tematik Sözlük»ün yeri. *Türkiye'de ve ve Dünyada Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, 1*, 302-313.
- Makayev, E. ve Gadjiyeva, N. (1974). Sravnitelnoye yazıkoznaniye v istorii Akademii Nauk. *Voprosi yazıkoznaniya, 5*, 34-48.
- Morkovkin, V. (1970). *İdeografiçeskiye slovari.* Moskva: İzdatelstvo Moskovskogo universiteta.
- Pallas, P. (1787). *Sravnitelniye slovari vseh yazkov i nareçiy, sobranniye desnitsey vseisoçayşey osobi, otdeleniye pervoe, soderjaşşee v sebe evropeyskiye i aziatskiye yazıki. Çast pervaya.* Sankt Peterburg: Tipografiya Şnora.

- Pallas, P. (1789). *Sravnitelnye slovari vseh yazkov i narečiy, sobrannnye desnitsey vsevisoçayšey osobi, otdeleniye pervoe, soderjaščee v sebe evropeyskiye i aziatskiye yaziki. Çast vtoraya*. Sankt Peterburg: Tipografiya Šnora.
- Ruhlen, M. (1987). *A Guide to the World's Languages, Vol. 1: Classification*. Stanford: Stanford University Press.
- Savelyev, A. (2014). *Ortajeniye dialektnih osobennostey v staropismennih pamyatnikah çuvaškogo yazıka 18 veka (na materiale slovary Pallasa)*. *Dissertatsiya na soiskaniye učenoy stepeni kandidata filologičeskih nauk*. Moskva: İnstitut yazıkoznaniya RAN.
- Şçerba, L. (1974). *Opıt obščey teorii leksikografii. Yazıkovaya sistema i reçevaya deyatelnost*. Moskva: Nauka, 265-304.
- Topaloğlu, A. (2010). Türkçede Genel ve Özel Sözlükler ve Sözlük Yazımı. *Türkiye'de ve Dünya'da Sözlük Yazımı ve Araştırmaları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, 1, 25-27.
- Voloşina, O. (2012). «Sravnitelny slovar vseh yazıkov» Petra Simona Pallasa. *Vestnik Nijgorodskogo universiteta im. N. İ. Lobaçevskogo*, 6 (1), 354-356.
- Slovar vseh yazıkov i nareçiyi po azbuçnomy poryadku raspolojennyi. Çast pervaya A – D*. (1790). Sankt-Peterburg.
- Slovar vseh yazıkov i nareçiy po azbuçnomy poryadku raspolojennyi. Çast vtoraya D – L*. (1791). Sankt-Peterburg.
- Slovar vseh yazıkov i nareçiy po azbuçnomy poryadku raspolojennyi. Çast tretya L – S*. (1791). Sankt-Peterburg.
- Slovar vseh yazıkov i nareçiy po azbuçnomy poryadku raspolojennyi. Çast çetvertaya S – Ø*. (1791). Sankt-Peterburg.

Tarihî Sözlüklerin Tanım ve Tanıklarında Metinlerarasılık*

Intertextuality on The Definitions and Examples of Historical Dictionaries

Ezgi ASLAN**

Öz

Sözlüklerin her biri kendinden önce yazılan sözlüklerden etkilendiği gibi kendinden sonra yazılacak sözlükleri de etkiler. Sözlükler aynı ya da benzer amaç için önceden yazılmış sözlüklerle benzer dil malzemesini ve yapıları kullanırlar. Edebiyattaki metinlerarasılıkta her bir söylem başka bir söylemi yeniler ve her edebî metin de önceki metinleri az çok tekrar eder. Sözlükleri derleyenler de diğer sözlüklerdeki çalışmalardan belirli ölçüde yararlanırlar. Sözlüklerde metinlerarasılığın düzeyinin ne olacağı, bir sözlüğün diğer sözlüklerden ne kadar etkilenebileceği ya da sözlüklerde neyin 'metinlerarasılık' ve neyin 'telif hakkı' ile ilgili olacağı konusunda kesin bir görüş bulunmamaktadır. Bu konuyla ilgili çalışmalar daha çok telif hakkı ve etikle ilgilidir. Bu çalışmada, sözlüklerdeki tanım ya da tanıkların birbirine benzemesi ya da yeni bir sözlük hazırlanırken önceki sözlüklerin tanım ya da tanıklarının bire bir ya da kısmen kopyalanmasının bir telif sorunu olup olmadığı, benzerliklerin ya da aynılıkların metinlerarasılık olarak kabul edilip edilemeyeceği konusu tartışılacak ve konu, tarihi sözlüklerden hareketle eş zamanlı olarak Eser-i Şevket adlı tarihî sözlük özelinde irdelenecektir. **Anahtar kelimeler:** Sözlükbilimi, Tarihî sözlük, Tarihî sözlükbilimi, Metinlerarasılık, Telif

ABSTRACT

Each dictionary affects those to be written thereafter, as well as being influenced by those written before. Dictionaries use similar language materials. In literary texts each discourse gives way to the next, and, to a greater or lesser degree, every literary text repeats what has previously been written. There is no definite opinion on the level of intertextuality between dictionaries, on the extent to which a dictionary can be influenced by other dictionaries, nor on what 'intertextuality' in dictionaries is, and what is related to 'copyright'. Studies related to this topic are typically more concerned with copyright and ethics. This study deals with issues such as the extent to which definitions in dictionaries are similar to each other, the timing of the preparation of a new dictionary, whether the copying – in whole or in part – of individual definitions given in previous dictionaries is a copyright issue, and whether similarities or differences should be accepted as intertextuality. This subject will be examined from the perspective of historical dictionaries.

Keywords: Lexicography, Historical dictionaries, Historical lexicography, Intertextuality, Copyright

*Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi, Sözlük Bilimi Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 17-19 Eylül 2018 tarihinde düzenlenen IV. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu'nda aynı başlıkla sunulmuş olan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş biçimidir.

ORCID: E.A. 0000-0002-0638-280X

***Sorumlu yazar/Corresponding author:**
Ezgi Aslan (Dr.),
Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye
E-posta: ezgicorga@anadolu.edu.tr

Başvuru/Submitted: 01.07.2020
Kabul/Accepted: 20.07.2020

Atıf/Citation: Aslan, A. (2020). Tarihî sözlüklerin tanım ve tanıklarında metinlerarasılık. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 35, 15-26.
<https://doi.org/10.26650/jol.2020.007>

1. Giriş

Kilgarriff (2013: 77)'e göre sözlük yazmanın üç yolu vardır:

- Kopyalama (copy)
- İçgözlem yapma (introspect)
- Veriye bakma (look at data)

Kilgarriff, önceki sözlükleri kontrol etmenin sözlükbilimsel süreçte göz ardı edilmemesi gereken bir adım olduğunu belirtir ancak hazırlanan sözlüğün özgün bir çalışma olması isteniyorsa bu adımın ikincil bir adım olması gerektiğini vurgular. İçgözlem yapma yani sezgiyle hareket etme, sözlük hazırlarken her an gereklidir ancak sözlük hazırlayıcısı yalnızca içgözlemle yola çıkarak hata yapabilir ya da bazı bilgiler eksik kalabilir. Büyük bir veri koleksiyonunun (sözlü ya da yazılı) yani derlemin ise sözlük hazırlamayı birçok yönden desteklediğini belirtir (2013: 77-78).

Seçilen maddebaşlarının tanım ve tanıklanması; sözlükler hazırlanmaya başlanmadan önce titizlikle planlanması gereken ve sözlüğün hedef kitlesi ve amacına göre farklılık gösteren bir aşamadır. Bu aşamada, sözlükteki maddebaşlarının nasıl tanımlanacağı ve tanıklanacağı bilimsel ölçütlerle ne kadar desteklenirse sözlüğün kalitesi de o oranda artacaktır.¹ Günümüzde sözlük hazırlamada kullanılan geniş derlemelerin 1980'lerin başında tasarlandığı düşünülürse (Atkins ve Rundell, 2008: 53) 19. yüzyılda hazırlanmış sözlüklerde bu yolu kullanmanın mümkün olmadığı aşikârdır. Zgusta'ya göre -eğer varsa- söz konusu dilde (ya da türde) hazırlanmış diğer sözlükler de önemli bir bilgi kaynağı olabilir. Bazen bir sözlük, başka bir sözlüğün derlenmesinin temeli olabilir ya da tek dilli bir sözlük, iki dilli bir sözlüğün kaynak dilinin öğelerini açıklamak için kullanılabilir (1971: 239). Zgusta'ya göre bu yöntem nadirdir ancak tarihî sözlükler söz konusu olduğunda bunun çok daha sık yapıldığı görülmektedir.

Tarihî sözlüklerde maddebaşlarının nasıl tanımlanıp tanıklandığına dair bilgi edinmek için yararlanılabilecek çok az kaynak vardır. Sözlüğün yazarıyla görüşmek söz konusu değildir. Sözlüğün ön sözünde bu bilgi verilmiş olabilir veya dönemin genel kaynaklarına dair bir araştırma yapılarak bilgi sahibi olunabilir. Tanzimat Dönemi sözlüklerinde de kendisinden önce yazılmış olan sözlükler, yeni yazılan sözlüklere kaynaklık etmiş hatta adeta bu sözlükler derlem olarak görülmüştür.

2. Metinlerarasılık

Charles Grivel'e göre "Hiçbir metin tek başına var olmaz, her metin her zaman bir 'metinler evreni' ile bağlantılıdır (Grievel 1978'den akt. Plett, 1991: 17). Dolayısıyla metinlerarası bakış açısına göre bir metin ele alındığında o metinden önce yazılanlarla metin arasındaki bağlantıyı koparmak mümkün değildir. Aktulum'un da belirttiği gibi önceleri metinler çoğunlukla tarihe, yazara, yazarın psikolojisine ve amaçlarına göre ele alınıyordu. Ancak sonradan söylemlerin iç içe geçtikleri, yapıtların üst üste gelerek birbirleriyle karıştıkları, her yazınsal metnin aslında

1 Tanım konusunda geniş bilgi için bk. (Gökter Gençer, 2018).

“çok sesli” özellikte olduğu, metnin ve anlamın büyük ölçüde önceki metinlerden gelen kesitlerin iç içe geçmelerine bağlı olarak üretildiği savı ileri sürülerek yeni bir metin tanımı ve anlayışı ortaya kondu (2000: 7-8). Yeni bir metin ortaya çıktığında metnin önceki metinlerle ilişki hâlinde olduğu ve ardıl metinlerin de öncüsü olduğu (Plett, 1991: 17) düşüncesi benimsendi.

Günümüzde *metinlerarasılık* (intertextuality) kavramı edebiyatla ilgili bir kavram olmaktan çıkmış, postmodernizmle birlikte tüm diğer sanat dallarında da etkisini göstermiştir. Dolayısıyla resim, heykel, mimari, sinema vb. sanat dallarında da var olan bir olgu olarak görülmektedir. Aktulum’a göre başka ülkelere ait yazarların eserlerinin çevrilmesi ile karşılaştırmalı yazın incelemeleri, aynı biçimde bilimlararası alışverişler de çoğalmış; özellikle bilim, felsefe, yazın vb. alanlar arasında alışverişe oldukça fazla rastlanmıştır (2000: 10). Elbette bu alışverişin sözlükbilim alanında görülmesi de mümkündür.

3. Sözlüklerde Metinlerarasılık ve Telif Konusu

Sözlüklerin her biri kendinden önce yazılan sözlüklerden etkilendiği gibi kendinden sonra yazılacak sözlükleri de etkiler. Sözlükler aynı ya da benzer amaç için önceden yazılmış sözlüklerle benzer dil malzemesini ve yapıları kullanırlar ve Svensén’ın da belirttiği gibi “Doğal olarak her yeni sözlük projesinin başında ‘tekerleği yeniden icat etmek’ ve sözlükbiliminde önceden yapılan ilerlemeleri kullanmaktan kaçınmak anlamsız olur (2009: 428).” Edebiyattaki metinlerarasılıkta her bir söylem başka bir söylemi yeniler ve her edebî metin de önceki metinleri az çok tekrar eder. “Her metin açık ya da kapalı bir biçimde önceki metinlerden, yazınsal gelenekten izler taşır ve bu görüşü savunan yeni eleştiri yanlıları metinlerarasılığın ‘alıntısız özelliği’ni göstermeye uğraşır (Aktulum, 2000: 18).” Sözlükleri derleyenler de diğer sözlüklerdeki çalışmalardan belirli ölçüde yararlanırlar. Svensén bunu bir “hayatta kalma içgüdü” olarak betimlemektedir çünkü sözlük derleyenler önemli bir şeyi gözden kaçırmamak için kendi eserleriyle ilgili tüm sözlükleri incelerler (2009: 428).

Sözlüklerde metinlerarasılığın düzeyinin ne olacağı, bir sözlüğün diğer sözlüklerden ne kadar etkilenebileceği ya da sözlüklerde neyin ‘metinlerarasılık’ olacağı, neyin ‘telif hakkı’ kapsamına gireceği konusunda kesin bir görüş bulunmamaktadır. Günümüzde bu durum yasalarla ya da etikle düzenlenip düzenlenmediği konusu da net değildir. Uluslararası alanyazında sözlüklerde metinlerarasılık konusuyla ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.² Bu konuyla ilgili çalışmalar daha çok telif hakkı ve etikle ilgilidir. Ancak bu çalışmada ele alınan tarihî sözlüklerle ilgili, eş zamanlı bir çalışma yapıldığı için günümüz telif hakkı ve etik kurallarıyla eserin yazıldığı döneme dair çıkarımlar yapılamayacağından ve incelemenin amacına uygun olmayacağından telif konusu ile ilgili ayrıntılı bilgi verilmeyecektir.³

Edebî eserlerdeki metinlerarasılıkla sözlükbilimdeki metinlerarasılık şüphesiz ki çok farklı özellikler gösterir. Sözlüklerdeki metinlerarasılık, maddebaşları tek tek incelenmeden

2 Türkiye’de sözlüklerde metinlerarasılıkla ilgili bilinen ilk çalışma (Dinçer, 2011)’a aittir.

3 Ayrıntılı bilgi için Burchfield (1984), Spears (1987), Zgusta (1988), Hausmann (1989), Williams (1992)’a bakılabilir.

ve başka sözlüklerle karşılaştırılmadan fark edilemez. Riffaterre’ye göre “Bir metinde metinlerarasılığın varlığını algılayamamak, metnin yapısını tam olarak çözememek anlamına gelir (akt. Aktulum, 2000: 61).” Edebî bir metindeki metinlerarasılığı bir okurun algılayabilmesi o yapının yazınsallığının önemli unsurlarından biri olsa da bir sözlükteki metinlerarasılığı fark etmemek o sözlüğün anlaşılabilmesi anlamına gelmez.

“Sözlüklerdeki metinlerarasılığı tespit etmek edebî metinlerdeki tespitten daha farklıdır. Sözlüğün başka hangi sözlüklerden alıntı yaptığının ve ne kadar alıntı yaptığının tespiti de oldukça uzun sürebilir. Bunun yanı sıra sözlükler tırnak içinde alıntı yapmaya ve yapılan alıntıyı gerek içnot ve gerekse dipnot olarak göstermeye uygun metinler değildir (Dinçer, 2011: 37-38). Sözlüğün alıntı yapıp yapmadığı ancak *baş verisinde* (ön söz, teşekkür ya da ithaf, içindikiler ve katkıda bulunanlar), *son verisinde* (kaynakça, yararlanılan eserler) ya da *çapraz gönderimlerinde* tespit edilebilir.

Aktulum’a göre iki ya da daha çok metin arasında kurulan “ortakbirliktelik ilişkisi” bir metne yapılan gönderge, yapıtın adı ya da yazarı açıkça bildirilerek ve alıntılanan kesitler (Ör. ayraçlar ya da italik yazı kullanılarak) belirtilerek *açık ilişkiler*; bir yapıtta ayrışık unsurlara yer verildiği konusunda hiçbir belirti, ipucu verilmeden *kapalı ilişkiler* kurulabilir. *Alıntı*, *gönderge*, *açık*; *gizli alıntı* ve *anıştırma*; kapalı metinlerarası ilişkilerdir (Aktulum, 2000: 93-94):

Alıntı: Bir metnin başka bir metindeki varlığını en somut biçimde görünür kılan, ilk akla gelen, en genel ve en sık karşılaşılan metinlerarası yöntemdir. Alıntıyı belirten göstergeler, -italik yazı, ayraçlar veya alıntının metindeki tümcelerden çoğu zaman belirli bir biçimde ayrı yazılması- yapıttaki ayrışıklığı somutlaştırır (Aktulum, 2000: 95). Sözlüklerde bu tür bir metinlerarasılığın kullanılması gerek zaman gerekse sayfa sayısı açısından oldukça maliyetlidir.

Gönderge: Yapıtın başlığını ya da yazarın adını anarak yapılır. Bir metinden alıntı yapılmadan, okuru doğrudan bir metne gönderir (Aktulum, 2000: 101). Bu tür açık metinlerarası ilişki sözlüklerin baş verisinde, özellikle ön sözde ya da sözlüğün son verisinde kaynakçada kurulabilir. Bunun yanı sıra sözlük dışı çapraz gönderimlerle de sözcük listesinde her bir maddede gönderge yapılabilir.

Gizli alıntı: Bir sözcenin ayraçlar ya da italik yazı kullanılmadan, sözcenin geldiği yapıt ya da yazarın adı belirtilmeden yapılan alıntıdır (Aktulum, 2000: 103). Tarihî sözlüklerde bu tür metinlerarası ilişki sık görülmektedir ve miktarını tespit etmek oldukça uzun sürebilir.

Anıştırma: Anıştırılan metin ile anıştırma yapan metin arasında bir “söyleşim”i için içerisine sokar (Aktulum, 2000: 108-109). Bu türden kapalı ilişki daha çok edebî eserlerde görülmektedir.

4. Metinlerarasılıkta Sık Başvurulan Önemli Tarihî Sözlükler

Tarihî sözlüklerde, Kilgarriff’in bahsettiği sözlük yazma yöntemlerinin ilki yani kopyalama sıkça kullanılmaktadır. Ancak bu dönemdeki kopyalamanın aslında bir çeşit veriye bakma (derlem kullanımı) olduğu da söylenebilir. Tanzimat Dönemi’nin sözlüklerinde Kamus-ı Türkî’ye kadar genellikle Türkçe kökenli maddebaşlarının sıklığının çok az olduğu ve sözlük hazırlama

sebebinin de Türkçe sözcüklerden ziyade Arapça ve Farsça kökenli sözcükleri listelemek ve okuyucuya sunmak olduğu düşünüldüğünde önceden yazılmış önemli Arapça, Farsça ve diğer dillerin sözlüklerine bakmanın ve ifade etmenin doğal olduğu söylenebilir. Önemli Arapça ve Farsça sözlüklerin Türkçeye tercümelerini takiben birçok Türkçe sözlük yazılmış ve bu sözlüklerde ise sıklıkla tercümelere başvurulmuş ve bu tercümelere yararlanılmıştır. Türkçeye çevrilen ve Tanzimat Döneminde bir nevi derlem olarak kullanılan sözlüklerden bazıları şunlardır:

4.1. *Vankulu Lügati (VL)*⁴

*Vankulu Lügati*⁵, Cevherî'nin (ö.400/1009'dan önce) kaleme aldığı ve *es-Sihâh* adlı meşhur Arapça sözlüğün Vankulu Mehmed Efendi (ö. 1000/1592) tarafından yapılmış tercümesidir. Eseri değerli kılan yönlerden birisi, bir Osmanlı müellifinin kaleminden çıkıp matbaada basılan ilk kitap olmasıdır. Zira eser 31 Ocak 1729 (1 Recep 1141) tarihinde İbrahim Müteferrika tarafından yayına hazırlanarak neşredilmiştir. Vankulu Mehmed Efendi, *es-Sihâh*'ı bütünüyle karşılamak iddiasıyla ortaya çıkar ancak kaynak metni bütünüyle alıntılanamaz, çeviri sırasında başka Arapça lügatlerden de yararlanarak eseri telif bir görünüme kavuşturur. Kendisinden önceki *Sihâh* tercümelerinden farkını belirtir. Tercüme, 19. yy'nin ikinci yarısına kadar Osmanlı sahasında itibar edilen birkaç ilmî lügatten biri hâline gelmiştir.

4.2. *el-Okyânûsu 'l-Basît Fî Tercemeti 'l-Kâmûsu 'l-Muhît (KM)*⁶

*el-Okyânûsu 'l-Basît*⁷, Fîrûzâbâdî'nin (ö.1415) *el-Kâmûsu 'l-Muhît* adlı Arapça sözlüğünün Mütercim Âsım Efendi (ö. 1819) tarafından yapılmış tercümesidir. Arapça-Osmanlıca kaleme alınmış en önemli sözlüklerden biri olan *el-Okyânûs 'l-Basît*, Arapça ifadelerin tespitinde, Osmanlıca metinlerin doğru anlaşılmasında ana müracaat metni olarak görülür ve Arapça dil ve kültür servetini ve Türkçenin söz varlığını tespiti bakımından günümüzde de önemini muhafaza etmektedir. Mütercim Âsım Efendi, 1805-1810 yılları arasında tercüme ettiği *el-Kâmûsu 'l-Muhît*'i hazırlarken Muhammed Murtaza ez-Zebîdî'nin (ö. 1791) 40 ciltlik *Tâcu 'l-Arus* şerhi dâhil olmak üzere *el-Muhkem* ve *el-'Ubâb* gibi lügat alanındaki birçok kaynağın

4 *Vankulu Lügati* Prof. Dr. Mustafa Koç ve Doç. Dr. Eyyüp Tanrıverdi tarafından, İbrahim Müteferrika baskısı esas alınarak iki cilt hâlinde *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları* arasında 2014-2015 yıllarında yayımlanmıştır.

5 http://www.kamus.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=2 adresinden Vankulu Lügati ile ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılabilir. (Erişim tarihi: 10.09.2018)

6 *el-Okyânûsu 'l-Basît* Osmanlı dönemine ait pek çok yazma ve basılı nüshası bulunan *el-Okyânûsu 'l-Basît fî Tercemeti 'l-Kâmûsu 'l-Muhît*'in, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Hamidiye Koleksiyonu 1377-1378 ve 1379 numaralarda kayıtlı, bizzat müellifinin tashih ettiği ve Sultan II. Mahmud'a takdim edilen yazma nüshası; Prof. Dr. Mustafa Koç ve Doç. Dr. Eyyüp Tanrıverdi tarafından matbu nüshalarla da karşılaştırılarak çevriyazısı yapılmış ve altı cilt halinde *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları*'ndan biri olarak 2013-2014 yıllarında yayımlanmıştır.

7 http://www.kamus.yek.gov.tr/Home/Index_?n_id=2 adresinden sözlükle ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılabilir. (Erişim tarihi: 10.09.2018)

yanı sıra tefsir ve hadis kitaplarını da süzerek tercümesini tamamlamış ve yazı diliyle birlikte halk ağzından da yararlanmıştı.

4.3. *Ahterî-i Kebîr (AK)*⁸

Muslihiddin Mustafa b. Şemseddin Ahterî tarafından yazılan Arapça-Türkçe bir sözlüktür. Eser, 1545 yılında telif edilmiştir. Yaklaşık 40.000 kelimeyi içeren sözlüğün çok sayıda baskısı bulunmaktadır. Eserin ilk baskısı 27 Nisan 1827 yılında Matbaa-i Âmire'de 709 sayfa olarak yapılmıştır. Mütercim Âsım Efendi'nin Kamus Tercümesi ile içerik açısından kıyaslanamaz ancak Arapça sözcükleri Arapçanın sülasi ve rübai köklerine göre değil de alfabetik sunması, çok kullanılan sözcükleri seçerek sözlüğün hacmini küçültmesi, maddebaşlarının karşılıklarını mümkün olduğu kadar Türkçe vermesi ve eş anlamlı Arapça sözcüklerle pekiştirmesi ve Arapça tanıklarla tanımlı pekiştirmesi açısından önemli bir sözlüktür.

4.4. *Burhân-ı Kâti (BK)*⁹

Tebrizli Hüseyin B. Halefi'nin 1652 yılında yazdığı Burhan-ı Kâti isimli sözlüğün Türkçe tercümesidir. Mütercim Asım, eseri Tıbyan-ı Nafi der Tercüme-i Burhan-ı Kâti adıyla Türkçeye çevirmiştir. Eserin tercümesi, Tanzimat Dönemi sözlüklerindeki Farsça kökenli maddebaşları için önemli bir derlemidir. İçerik bakımından bir özelliği; mevcut sözcüklere ve sözcüklerin anlamlarına, yararlandığı eserlerden eklemeler yapmış olmasıdır.

5. Tarihî Sözlüklerin Tanım ve Tanıklarında Metinlerarasılık

Tarihî sözlüklerin tanım ve tanıklarındaki metinlerarasılığın miktar ve derecesini tespit etmek, zaman ve emek açısından uzun süren bir iştir. Diğer tüm Tanzimat Dönemi sözlüklerinde de yapılabilecek bu gözlem, bu çalışmada *Eser-i Şevket* adlı tarihî sözlük üzerinden örneklendirilecektir.

5.1. *Eser-i Şevket (EŞ)*¹⁰

Eser-i Şevket, Mehmed Şevket es-Seyyid tarafından Divan Edebiyatı şairlerine yönelik olarak hazırlanan bir cinas sözlüğüdür. Bu yönüyle bir *uzmanlık sözlüğü* (specialised dictionary) sayılır. H 1268/ M 1851 tarihinde Sultan Abdülmecit Han zamanında tamamlanmış olan bu eser, ön sayfalarla birlikte toplam 7+745 sayfadır ve tek cilttir. Eser toplam 29 babdan oluşmaktadır. Her bab da fasıllara ayrılmıştır. Bablar maddebaşı sözcüğün ilk harfine göre, fasıllar ise son harfine göre düzenlenmiştir. Örneğin “Faslü'l-bâ bi'r-râ” bâ harfi ile başlayıp râ harfi ile biten maddebaşlarını göstermektedir. Eser nesir tarzında olup maddebaşları sütunlarla ayrılmamış; *bütüncül yapı*daki satırlar devam ederken, parantez içinde verilmiştir.

8 Güneş (2014)'ten ayrıntılı bilgiye ulaşılabilir.

9 <https://islamansiklopedisi.org.tr/burhan-i-kati#2-burhan-i-kati-tercumesi> adresinden ve Akçay (2010)'dan sözlükle ilgili ayrıntılı bilgiye ulaşılabilir. (Erişim tarihi: 10.09.2018)

10 *Eser-i Şevket* ile ilgili ayrıntılı bilgiye Aslan (2017)'den erişilebilir.

Maddebaşlarında hareke kullanılmamıştır. Eserde toplam 17.472 maddebaşı bulunmaktadır. Mehmet Şevket maddebaşlarının kökenlerini de vermiştir. Onun verdiği köken bilgilerine göre 11.652 maddebaşının kökeni Arapça, 2251'i Farsça ve 1388'i ise Türkçe kökenlidir. 2119 maddebaşının kökeni verilmemiştir. Kökeni verilmeyen bu maddebaşlarının *dilbilgisel bilgileri* kontrol edildiğinde ise bu maddelerdeki sözcüklerin çoğunun Arapça çekimli ad ya da eylem olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra 62 *maddebaşı* Batı kökenli (Ecnebî) ve Çerkes, Ermenî, İbranî, Mısır, Rumî ve Yunanî kökenli kelimelerdir. Ayrıca maddelerin bir kısmında da Türkî ve Arabî, Türkî ve Farsî, Farsîden *muarreb* (Arapçalaşmış) gibi bilgiler de verilmiştir. Sözlükteki tanımların hemen hemen tümü Türkçedir. Tanımlarda kullanılan Türkçe oldukça sade ve anlaşılırdır.

5.2. Eser-i Şevket'te Metinlerarasılık

Eser-i Şevket'te hattî cinaslı maddebaşlarını listelemek temel amaç olduğundan daha uzun tanımlar yerine kısa tanımlar tercih edilmiştir. Aktulum (2000)'da verilen sınıflandırmaya göre EŞ'de 54 maddede gönderge bulunmaktadır. Gönderge yapılan maddelerde verilen tanımlar belirtildiği gibi kısa tutulmuş, “*tafsili ... mesturdur.*” kalıbı ile ilgili sözlüğe *sözlük dışı çapraz gönderim* (dictionary-external cross-reference) yapılmıştır (Tablo 1.):

Tablo 1: EŞ'de Kâmûsü'l-Muhit'e Gönderge

Maddebaşı	Arap Harfli Yazımı	Sesletim	Kökeni	Tanım	S.
òabù	خبط	bi-fethi'l-hî ve sükünü'l-bâ	Arabî	Şiddetle vurmak manasına. Tafsili Kâmûs'ta mesturdur.	247

Aynı *maddebaşı* Mütercim Asım'ın KM tercümesinden kontrol edildiğinde EŞ'ye maddenin çok kısa bir tanımının KM'den alındığı ve daha ayrıntılı bilgi alabilmek için de çapraz gönderimle bu eserin adının “*Tafsili Kâmûs'ta mesturdur.*” biçiminde verildiği görülür (Resim 1.)¹¹:

11 <http://www.kamus.yek.gov.tr/> adlı internet adresinden 25.03.2017'de erişilmiştir.

Arapça Yazılış

خط

Arapça Okunuş

el-ḥabt

Kâmu'su'l-Muhit Tercümesi Sözlüğünde Bulunan Açıklama

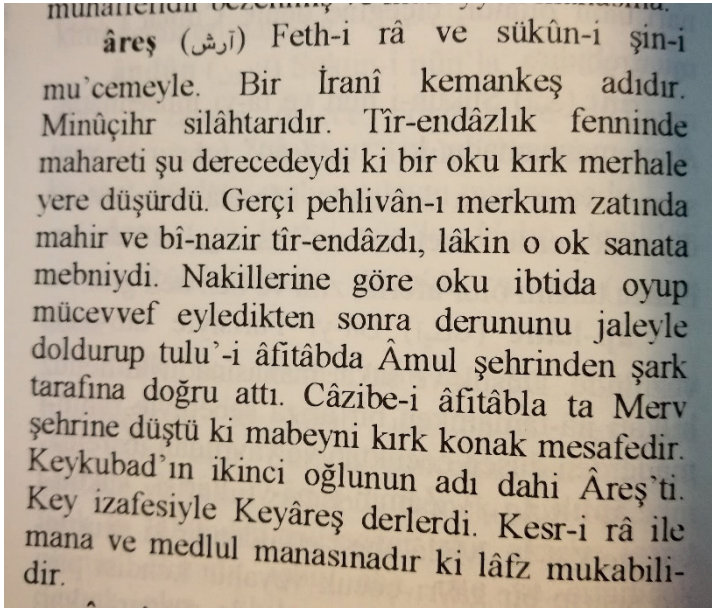
اَلْحَبْتُ [el-ḥab t] (ḥā'nın ve bā'nın sükûnuuyla) Şiddetle vurmak ma'nâsınadır; yukâlu: خَبَطَ خَبَطًا مِنَ الْبَابِ اللَّيْلِ إِذَا حَتَرْتَهُ شَدِيدًا Ve deve elleriyle yere çalmak ma'nâsınadır; yukâlu: خَبَطَ اللَّجِيرُ بَيْنَهُ الرُّضْنَ إِذَا حَتَرْتَهَا Ve bir nesneyi şiddetle basıp çiğnemek ma'nâsınadır; yukâlu: خَبَطَ إِذَا وَطِنَهُ شَدِيدًا Ve önüne her kim râst gelirse kılıç ile çalıp dövmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: خَبَطَ الْقَوْمُ بِسَيْفِهِ إِذَا خَلَدَهُمْ Ve ağacın dallarını ziyân olmamak için bağladıktan sonra sınk ile yapraklarını silmek ma'nâsınadır; yukâlu: خَبَطَ الشَّجَرَةَ إِذَا شَدَّهَا ثُمَّ نَقَضَ وَرَقَهَا Ve gece vakti yollu yolsuz kör gidişi gibi görülmeden nere gelirse basarak yürüyüp gitmek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: خَبَطَ الْبَلْبَلُ إِذَا سَارَ فِيهِ عَلَى غَيْرِ هَدًى وَمَهْمَةً عَشْوَاءَ Ve bir kimseye cin dokunmak ma'nâsınadır ki cin çarpmak ta'bir olunur; yukâlu: خَبَطَ السَّيِّطَانُ فَلَانًا إِذَا هَمَّهُ بَأْدَى Ve karâbet ve mu'ârefe makûlesi vesîle yok iken bir adamdan ihsân taleb eylemek ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: خَبَطَ زَيْدًا إِذَا سَكَّهُ لِمَعْرُوفٍ مِنْ غَيْرِ أَمْرٍ Ve bir adam bî-karâbet ihsân isteyen kimseye ihsân eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: خَبَطَ زَيْدًا إِذَا قَامَ فَمَا قَامَ وَرَبَّاهُ فَخَبَطَهُ زَيْدًا بِغَيْرِ أَيِّ أُعْطَاهُ Ve deveyi جَبَّاطَ [ḥibā t] dedikleri damga ile damgalamak ma'nâsınadır; yukâlu: خَبَطَ اللَّجِيرُ إِذَا وَسَعَهُ بِالْجَبَّاطِ Ve bir kimseyi uyku basmakla uyumak için nere olursa olsun hemân kendisini oraya bırakıp yatmak ma'nâsına müsta'meldir; yukâlu: خَبَطَ فُلَانٌ إِذَا طَرَحَ نَفْسَهُ لِيَنَامَ Ve bir adam bir kimseye bî-vesîle-i mu'ârefe in'âm eylemek ma'nâsınadır; yukâlu: خَبَطَ فُلَانٌ فَلَانًا إِذَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَهُمَا

Resim 1. KM'de “òabù” Maddesi

Gönderge yapılan bir diğer sözlük de Burhân-ı Kâtî (BK)'dır. Burada da aynı söz kalıbı kullanılmış ve EŞ'de tanım kısa tutularak ilgili sözlüğe gönderge ya da sözlük dışı çapraz gönderim yapılmıştır:

Table 2: EŞ'de Burhân-ı Kâtî'ya Gönderge

Maddebaşı	Arap Harfli Yazımı	Sesletim Bilgisi	Kökene	Tanımı	S.
Àreş	أرَش	bi-meddi'l-elif		İranlı bir kemankeş adıdır. Ok attığı vakitte kırk merhale yere düşürürdü. Tafsili Burhân-ı Kâtî'da mesturdur.	40

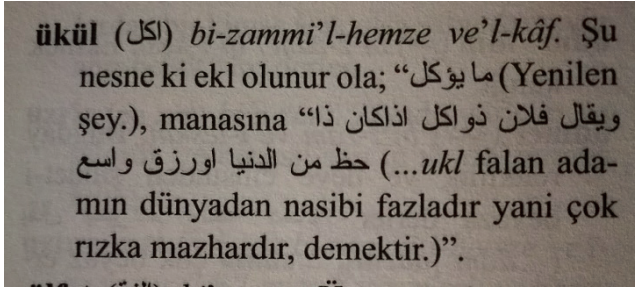

Resim 2. BK'da âreş maddesi

EŞ'de tanıklarda da doğrudan alıntı yapılmıştır. Toplam 120 maddede örnek kullanılmış, örneklerin çoğunluğu KM'den ya da AK'den alınmıştır. Örnekler Arapçadır ve “yukâlû” söz kalıbı kullanılarak belirtilmiştir. Yazar elif harfinde sözlükte çok fazla örneğe yer verdiyse de sonraki harflerde örnek vermekten vazgeçmiştir. Bunun iki nedeni olabilir; sözlüğün türüne göre örnek vermeye gerek görmemek ve sayfa sayısından tasarruf etmek (Tablo 3):

Tablo 3: EŞ'de Örneklerde KM'den Alıntı

Maddebaşı	Arap Harfli Yazımı	Sesletim Bilgisi	Tanımı	Örnek	S.
ükül	اكل	bi-zammi'l-elif ve'l-kef	Şol nesne ki ekl olunur.	Yukâlû: فلان ذوا كل اذا كان ذا حظ من الدنيا اورزق واسع (ükül falan adamın dünyadan nasibi fazladır yani çok rızka mazhardır, demektir.)	40

Resim 3. AK'de ükül maddesi

Bu yöntemin kullanıldığı maddelerde şüphesiz ki alıntı yapma, metinlerarası bağlantı kurma ya da telif amacı güdülmemiştir ancak Mehmet Şevket'in eseri oluştururken yararlandığı diğer sözlükler hakkında bilgi sahibi olmak mümkündür. Eserin ön sözünde ya da başka herhangi bir bölümünde derleyicinin yararlandığı kaynaklardan söz edilmemiştir. Ancak eserin içindeki 54 alıntıda adı geçen sözlükler şunlardır: BK, KM, Zend ve Pâzend Lügati, Sistan Lügati ve Ezidi Lügati. Derleyici yararlandığı sözlüklerden bahsederken eserin ön sözünde “...hazırlanırken güvenilir sözlüklerden iyice araştırıp inceleyerek...” diye belirtmiştir ancak yazıldığı türün ilk örneği olmasından dolayı EŞ'de sözlük hazırlayıcısı, kendisinden önce yazılan aynı türdeki sözlüklerden değil, yazıldığı dönemin önemli genel amaçlı sözlüklerinden yararlanmıştır. Eser gerek maddebaşlarının düzenlenmesi ve gerekse türü ve kullanıcı kitlesi bakımından telif ve özgün bir sözlüktür.

5. Sonuç

EŞ'de göndergelerin yanı sıra çok sayıda gizli alıntı ve anıştırma da bulunmaktadır. Bu çalışmada gizli alıntı ve anıştırmalarla ilgili istatistiksel herhangi bir veri toplanmamış olup eserin çevriyazısı yapılırken yukarıda adı geçen eserlerden yararlanıldığı tespit edilmiştir. On dokuzuncu yüzyılda yazılan birçok tarihî sözlükte BK ve KM ve AK sırasıyla Farsça ve Arapça sözcükler için bir çeşit veri tabanı olarak görülmektedir. Özellikle Mütercim Âsım'ın¹² bu eserleri Türkçeye kazandırmasından sonra ilgili eserlerden birçok kişinin yararlandığı ve güvenilir kaynak olarak bu eserlerin uzunca bir süre kullanıldığı görülmektedir (Aksoy, 1955; Sütçü, 2013). Ayrıca EŞ'deki gizli alıntı ve anıştırmalarda kullanıcı ve sözlüğün türüne göre bir tür ve bağlam değişikliği söz konusudur. Bahsi geçen KM, Arapça-Türkçe iki dilli sözlük; BK ise Farsça-Türkçe iki dilli sözlüktür. EŞ ise bir uzmanlık sözlüğüdür (cinas sözlüğü) ve Arapça ve Farsçanın yanı sıra Türkçe ve daha birçok dilde maddebaşına sahiptir. Dolayısıyla bu sözlük farklı bir türde ve farklı bir amaç için hazırlanmış olup EŞ'nin bu eserlerin bire bir kopyası olduğu söylenemez ancak metinlerarasılık da yadsınamaz.

Sözlükler arası alışveriş ya da metinlerarasılık, yabancı kaynaklarda da belirtildiği gibi

12 Mütercim Asım Efendi ile ilgili ayrıntılı bilgiye (Karlı, 2000)'dan ulaşılabilir.

doğal olan hatta olması gereken bir adımdır ancak günümüz sözlükleri için düşünüldüğünde alışverişin derecesi tartışmalıdır. Eğer bir alışveriş söz konusuysa bu alışveriş ön söz, teşekkür ya da ithaf, içindekiler ve katkıda bulunanlar gibi *baş veri* bölümlerinde ya da kaynakça, yararlanılan eserler vb. gibi *son veri* bölümlerinde mutlaka belirtilmelidir. Bundan başka hazırlanan yeni sözlük; yararlanılan sözlüklere göre tür ve işlev, kullanıcı kitlesi, yazılış amacı bakımından farklılık göstererek telif hâle getirilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Âhterî, M. E. (2009), *Ahterî-i Kebîr* (Haz. Ahmet Kırkkılıç, Yusuf Sancak). Ankara: TDK.
- Aksoy, Ö. Â. (1955), Mütercim Âsım'a Dair Notlar, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* C. 5 S. 50, ss. 101-103.
- Aktulum, K. (2000), *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Alparşlan, Y. & Alıcı, L. (2015), *Eser-i Şevket-Tıpkıbasım*. Kahramanmaraş: Noya Medya.
- Âsım, M. (2000), *Terceme-i Burhân-ı Kâtı* (Haz. Derya Örs, Mürsel Öztürk). Ankara: TDK.
- Âsım, M. (2013), *el-Okyanûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsu'l-Muhît* (Haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi). İstanbul: Yazma Eserler Kurumu.
- Aslan, E. (2017), Sözlükbilimsel İnceleme Yöntemi: Eser-i Şevket Örneği, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, S. 12/30, ss. 35-70.
- Atkins, S. & Rundell, M. (2008), *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. New York: Oxford Press.
- Burchfield, R. W. (1984), Dictionaries New and Old: Who Plagiarises, Whom, Why and When?, *Encounter*, C: 63, No: 3, ss. 11-21.
- Diñçer, Ş. (2011), Sözlükbirimlerin Oluşturulmasına Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Bir Bakış Denemesi, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, No: 4, ss. 31-39.
- Gökter Gençer, B. (2018), *Tek Dilli Genel Sözlüklerde Tanım*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Güneş, M. (2014), Mustafa Ahterî Efendi ve Ahterî-i Kebîr Adlı Sözlüğü Üzerine, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kütahya Özel Sayısı Kasım 2014*, ss. 33-38.
- Hausmann, F. J. (1989), Dictionary Criminality. *F.J. Hausmann et all (eds.)* ss. 97-101.
- Karslı, İ. (2000), *Mütercim Ahmet Asım Efendi ve Arap Lügatçiliğindeki Yeri*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.
- Kilgariff, A. (2013), Using Corpora as Data Sources for Dictionaries, *The Bloomsbury Companion to Lexicography*, Editor: E. H. Jackson, Bloomsbury Publication, London, ss. 77-96.
- Mehmed Şevket es-Seyyid (1851), *Eser-i Şevket*. İstanbul: Matbaa-i Amire.

- Plett, H. F. (1991), *Intertextuality*. New York: Walter de Gruyter.
- Spears, R. A. (1987), Piracy in Argot Dictionaries, *Dictionaries*, No: 9, ss. 124-132.
- Sütçü, T. (2013), Türkçe Sözlükçülük Tarihinde Mütercim Âsım ve Kâmûs Tercümesi, *Tarih Okulu Dergisi*, No: 16, ss. 541-553.
- Svensén, B. (2009), *A Handbook of Lexicography (The Theory and Practice of Dictionary-Making)*. New York: Cambridge University Press.
- Vankulu Mehmed Efendi (2014), *Vankulu Lügati*, (Haz. Mustafa Koç, Eyyüp Tanrıverdi). İstanbul: Yazma Eserler Kurumu.
- Williams, J. (1992), The Question of Plagiarism and Breach of Copyright in the Dictionary-Making Process (with particular reference to the UK), *Euralex '92 Proceedings, Tampere, Department of Translation Studies, University of Tampere, Department of Translation Studies, Tampere*.
- Zgusta, L. (1971), *Manual of Lexicography*. Walter de Gruyter.
- Zgusta, L. (1988), Copying in Lexicography: Monier Williams Sanskrit Dictionary and Other Cases, *Lexicographica International Annual*, No: 4, ss. 145-164.

Redhouse Kartlarındaki Türkçe Atasözleri Üzerine Bir Değerlendirme*

An Evaluation of the Turkish Proverbs on the Redhouse Flash Cards

Talat AYTAN** , Beste BİLGİÇ**

*Bu makale, 11-12 Mayıs 2018 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 1. Uluslararası Eğitimde Yeni Arayışlar Kongresi'nde sunulan aynı başlıklı sözlü bildirinin genişletilmiş hâlidir.

**Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: T.A. 0000-0001-9778-8970;
B.B. 0000-0001-5801-6636

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Talat Aytan (Doç. Dr.),
Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
E-posta: taytan@yildiz.edu.tr

Başvuru/Submitted: 12.06.2020
Kabul/Accepted: 02.07.2020

Atf/Citation: Aytan, T. & Bilgiç, B. (2020). Redhouse kartlarındaki türkçe atasözleri üzerine bir değerlendirme. *Dilbilim Dergisi - Journal of Linguistics*, 35, 27-34.
<https://doi.org/10.26650/jol.2020.008>

ÖZ

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dinleme, okuma, konuşma ve yazma becerilerinin geliştirilmesine ek olarak Türkçe gramer yapısının sezdirilmesi ve söz varlığının geliştirilmesi de hedeflenir. Söz varlığının en önemli bileşenlerinden biri de atasözleridir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türk kültürünü anlayabilmesi için çeşitli kültür öğelerini barındıran atasözlerini kavraması da gerekmektedir. Bir dilin öğretiminde en asli unsurlardan birisi de ders kitaplarıdır. Ders kitaplarının yanı sıra flaş kart olarak tabir edilen kelime kartlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı Redhouse kartlarındaki 50 Türkçe atasözünü konulara göre tasnif ederek anlamlarına göre derecelendirmektir. Çalışmada Redhouse kartlarının, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sahasında kullanılacağı varsayılmıştır. Gerçek ya da mecaz anlamlı atasözlerinin hangi kurlarda öğretilebileceği konusunda da önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, Redhouse Türkçe atasözleri kartları, Konu ve anlamı

ABSTRACT

When teaching Turkish as a foreign language, it is not only the development of the basic language skills of listening, reading, speaking and writing that should be emphasised but also the acquisition of correct grammar structures and vocabulary. Vocabulary refers to all of the language indicators in a language. One of the most important components of vocabulary is proverbs. In order to understand Turkish culture, it is also necessary to understand the proverbs that contain various cultural items. One of the most essential resources in teaching a language is the course book. In addition to course books, word cards, which are also called flash cards, are frequently used. The purpose of this study is to classify 50 Turkish proverbs on the Redhouse cards according to their topics and meanings. The study assumes that the Redhouse cards will be used in the area of teaching Turkish as a foreign language. In our study we also make some suggestions on how to teach the literal or metaphorical meanings of the proverbs according to language levels.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, Redhouse Turkish proverbs cards, Topic and meaning

1. Giriş

1.1. Söz Varlığı Kavramı

Dil öğreniminde söz varlığının edinilmesi ve genişletilmesi büyük önem arz etmektedir. Söz varlığı, bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya toplumun söz dağarcığında olan kelimeler toplamıdır (Korkmaz, 1992:140). İngilizcede vocabulary, Fransızcada vocabulaire, Almancada Wortschatz olan söz varlığı kavramı, TDK Türkçe Sözlük'te "sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabüler" olarak geçmektedir. Söz varlığı, bir dile ait tarihsel ve eşzamanlı anlamlarının tamamını karşılar ve o dilde üretilmiş tüm anlam birimlerini kapsar (Karadağ, 2013). Aksan (2006)'a göre Türkçe söz varlığının soyut- somut isimler, eylemler, terimler, ikilemeler, kalıp sözler, deyimler, atasözlerinden oluşan geniş bir yelpazesi bulunmaktadır.

1.2. Atasözü Kavramı

Atasözleri, söz varlığının önemli bir bölümünü oluşturur. Atasözleri gerek sözlerindeki vurucu etkisi gerekse toplumun kültürünü yansıması bakımından derin bir hazine olarak karşımıza çıkar. Atasözleri, Türkçenin kıvraklığını ve güzelliğini yansıtan, dilden dile aktarılagelen özlü sözlerdir. Söyleyiş ve anlatım olarak çok güçlüdür. İlham değil deneyimlerin sonucudur. Toplumun onayından, zamanın süzgecinden geçmiştir (Sertel, 2006). Atasözleri, atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran, kalıplaşmış biçimleri bulunan ve kamuca benimsenmiş olan özlü sözlerdir (Aksoy,1988). Atasözleri, ele aldıkları konular bakımından çok çeşitlilik gösterir. Her ulusun bir karakteri vardır (Oy, 1972). Bu bağlamda her ulus gelenekleri ve aldığı kültür çerçevesinde dünya görüşlerini dışa vurur. Yurtbaşı (2013), Türk atasözlerini 172 konuda toplamıştır. Bu konulardan bazıları şunlardır: acelecilik, aç gözlülük, adalet, aşk, azim, bağışlama, başarı, bilgi, cimrilik, çalışkanlık, çocuk, din, dost, dünya, eğitim, evlilik, gurur, güven, hayat, iklim, iyilik, kadın, komşu, kurnazlık, mutluluk, nankörlük, öfke, ölçülülük, ölüm, sabır, sağlık, tarım, ticaret, yalnızlık, yardım, zenginlik, zulüm...

1.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Atasözlerinin Öğretimi

Atasözleri metafor içeren bir yapıya sahiptir. Metafor, çoğu insan için retorik bir gösteriş hilesidir. Metafor, gündelik hayatta sadece dilde değil düşünce ve eylemde de yaygındır (Lakoff, Johnson, 2005). Atasözlerinin düşünce, eylem ve deneyimlerden ortaya çıktığı düşünüldüğünde önemli metaforlardan olduğu söylenebilir.

Tekin (2019), deyim ve atasözlerinin öğretim stratejileri konulu çalışmasında figüratif dil üzerinde durmuştur. Figüratif dil içerisinde, metaforlar, benzetmeler, kişileştirme, mübalağa, kinaye, atasözü ve deyimler (Prambling, 2016) gibi unsurların bulunduğu belirtilir. Figüratif dilde kastedilen anlam gerçek anlamla örtüşmediği için figüratif dil özellikle yabancı dil öğrenenler açısından zor anlaşılmaktadır. Bu durumda atasözü ve deyimlerin öğretiminin

öğretilen ve öğrenilen dilde açıklanması önemlidir. Başka dillere direkt çeviri yerine Türkçedeki atasözü ve deyimlerin bağlama, görsellere, örneklere, açıklamalara başvurularak çeşitli yollarla öğrencilere aktarılması uygun olabilir (Tekin, 2019).

Akpınar (2010) deyim ve atasözlerinin yabancılarla Türkçe öğretiminde kullanımı konulu çalışmasında, dili öğrenen kişinin o dili kullanan toplumun kültürünü de öğrendiğini belirtmektedir. Atasözü ve deyimlerin oluşumunda kültürün etkin rol oynadığı düşünülürse atasözü ve deyim kullanımının önemi ortaya çıkar. Ne var ki yabancı dil öğretiminde atasözünün hangi öğretim basamağında ve nasıl kullanılabilirliği konusu tartışmalı bir konudur. Akpınar'a göre atasözleri; okuma, dinleme metinlerinde mutlaka bulunmalı, konuşma ve yazma çalışmalarında öğrencilerin öğrendiklerini kullanması sağlanmalıdır. Atasözü ve deyimlerin öğretiminde basitten karmaşığa, somuttan soyuta giden bir yol izlenmelidir. Sadece ders kitabına bağlı kalınmayıp ek materyallerden yararlanılmalıdır (Akpınar, 2010).

Çeçen (2007) araştırmasında atasözlerinin dört basamakta öğretilmesini uygun görmüştür. 1.basamakta görünüşteki anlamıyla bir mesaj taşıyan, göndergelerin açık olarak ifade edildiği atasözlerine yer verilmiştir. Bu atasözlerinin yalnızca yüzey yapısı vardır. Söylenenin dışında bir anlam aramaya gerek yoktur.” Yazın başı pişenin kışın aşı pişer. İyi dost kötü günde belli olur... vb.” 2. basamakta gösterge olarak belli bir anlamı ve mesajı olmakla birlikte açık olarak ifade edilmeyen mesajların da bulunduğu atasözlerine yer verilmiştir. Atasözlerinin hem yüzey hem de derin yapısı vardır: “Sakla samanı gelir zamanı. Lafla peynir gemisi yürümez. Ne ekersen onu biçersin. Perşembenin gelişi çarşambadan belli olur. Damlaya damlaya göl olur. Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer. Bir elin nesi var, iki elin sesi var. ... vb.” 3.basamakta benzetme gibi söz sanatlarıyla yapılmış, somut ve mecaz ifadeler taşıyan, derin yapıdaki atasözlerine yer verilmiştir: “Üzüm üzüm baka baka kararır...vb” 4.basamakta ise Türk toplumuna has değerleri ve kültür unsurlarını barındıran anlayışların, kavram ve ifadelerin bulunduğu atasözlerine yer verilmiştir. Bu atasözleri, derin yapının kültürel unsurlar ve değerler şeklinde ortaya çıktığı sözlerdir:” Misafir kısmetiyle gelir... vb.” toplumun kültürünü iyice tanıyan birinin anlayabileceği atasözlerinin ise en son öğretilmesi gerektiği düşünülebilir.

2. Yöntem

Bu çalışmanın veri toplama kısmında doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi yönteminde amaç, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir. Hangi dokümanların önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabilirliği araştırma problemiyle ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Dokümanlar veri kaynağı olarak kullanılabilir. Bu çalışmada *Redhouse Atasözü Kartları* (Çeküç, 2016) isimli materyal, tek başına bir veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Dokümanın yorumlanmasında ise içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve

veriyi açıklayan temaların saptanması gerekir' (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Bu çalışmada kartlardaki atasözlerinden oluşan veriler, anlamsal ve tematik olarak kodlanmıştır. Tematik ve anlamsal olarak birbiriyle aynı olan atasözleri aynı sınıfa dâhil edilmiştir. Daha sonra konuların kullanım sıklığı hesaplanmış ve elde edilen nitel veriler, yüzdelere indirgenmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

3.1. Redhouse Türkçe Atasözü Kartlarında Ele Alınan Konuların Tasnifi

Söz varlığı içerisinde kalıp sözler ya da ilişki sözleri genellikle deyimsel bir anlam ifade eder. Söz varlığının en önemli bileşenlerinden biri de atasözleridir. Atasözleri âlemşümül hakikatleri, hikmet ve marifet tohumlarını bünyesinde bulundurur. Atasözleri bir milletin çağlar boyunca tecrübeyle sabitlenmiş değer yargılarının toplamını ifade eder. Başka bir deyişle atasözleri, bir milletin dünyayı algılama ve kavrama biçiminin bir tezahürüdür. Bilindiği üzere dil öğretimi aynı zamanda bir kültür ve değer aktarımıdır. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türk kültürünü ve medeniyet tasavvurunu alımlayabilmesi için dil öğretimi bir fırsatlar manzumesi sunmaktadır. Atasözlerinin öğretiminde hedef dil ile kaynak dilde aynı anlama gelen atasözlerinden ve gerçek anlamlı atasözlerinden başlanması, orta ve ileri seviyede atasözlerinin öğretim materyallerinde yoğun olarak kullanılması genel bir kabul görmektedir.

Tablo-1'de, Redhouse kartlarındaki Türkçe atasözlerinin tematik olarak tasnifi gösterilmiştir. Redhouse Türkçe Atasözleri kartlarındaki 50 atasözü, 33 konu başlığı altında toplanmıştır. Aşıkârlık, bozukluk/bozulma, eğitim, emek ve çalışma, fedakârlık, rekabet, sonuç, sorumluluk, tedbirli olma, tutumluluk ve yardımlaşmanın en sık kullanılan konu başlıkları olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 1: Redhouse Kartlarındaki Türkçe Atasözlerinin Tematik Tasnifi

Sıklık	Konu	Atasözü
1	ACELECİLİK	Aceleci sinek süte düşer.
1	ALIŞKANLIKLAR	Tilkinin dönüp dolaşacağı yer kürkçü dükkânıdır.
2	AŞİKÂRLIK	Görünen köy kılavuz istemez. Perşembe'nin gelişi çarşambadan bellidir.
1	BOŞUNALIK	Çürük tahta çivi tutmaz.
2	BOZUKLUK/ BOZULMA	Balık baştan kokar. Üzüm üzüme baka baka kararır.
1	ÇARESİZLİK	Denize düşen yılana sarılır.
1	DOSTLUK / ARKADAŞLIK	Dost kara günde belli olur.
2	EĞİTİM	Ağaç yaşken eğilir. Boynuz kulağı geçer.

5	EMEK / ÇALIŞMA	Emek olmadan yemek olmaz. İşleyen demir ışıldar. Lafla peynir gemisi yürümez. Taşıma su ile değirmen dönmez. Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer.
1	EMPATİ	Gülme komşuna gelir başına.
2	FEDAKÂRLIK	Gülü seven dikenine katlanır. Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.
1	FIRSATLARI DEĞERLENDİRME	Kaçan balık büyük olur.
1	GERÇEKLİK	Güneş balçıkla sıvanmaz.
1	GEZİ / DENEYİM	Çok gezen çok bilir.
1	GÖRÜNÜŞE ALDANMA	Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
1	HAZIRLIKSIZ OLMA	Ummadığın taş baş yarar.
1	İLETİŞİMSİZLİK	Gözden irak olan, gönülden de irak olur.
1	KAZANÇ	Zararın neresinden dönülürse kardır.
1	KISMET	İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir.
1	KOMŞULUK	Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
1	KONUKSEVERLİK	Misafir kismetini ile gelir.
1	ÖFKENİN ZARARI	Öfkeyle kalkan zararlar oturur.
1	PAYLAŞIM	Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.
2	REKABET	İki cambaz bir ipte oynamaz. İki testi tokuşunca biri elbet kırılır.
1	SAĞLIK	Güneş girmeyen eve doktor girer.
2	SONUÇ	İp inceldiği yerden kopar. Ne ekersen onu biçersin.
2	SORUMLULUK	Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. Her koyun kendi bacağından asılır.
3	TEDBİRLİ OLMA	Dere geçerken at değiştirilmez. Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır. Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.
1	TEMİZLİK	Aslan yattığı yerden belli olur.
4	TUTUMLULUK	Ak akçe kara gün içindir. Ayağını yorganına göre uzat. Damlaya damlaya göl olur. Sakla samanı gelir zamanı.
1	UMUT	Gün doğmadan neler doğar.
2	YARDIMLAŞMA	Bir elin nesi var, iki elin sesi var. Terzi kendi söküğünü dikemez.
1	ZAMAN YÖNETİMİ	Bir koltuğa iki karpuz sığmaz.

3.2. Redhouse Kartlarındaki Konu Dağılım Yüzdesi

Tablo-1'deki konuların kullanım sıklığına göre en sık rastlanan konu başlıkları yüzdelerinin şu şekilde olduğu görülmektedir:

Aşıkârlık: %4

Bozukluk/ Bozulma: %4

Eğitim: %4

Emek ve çalışma: %10

Fedakârlık: %4

Rekabet: %4

Sonuç: %4

Sorumluluk: %4

Tedbirli olma: %6

Tutumluluk: %8

Yardımlaşma: %4

Görüldüğü üzere kültür aktarımı sağlayacak olan atasözleri, milletçe önemseydiğimiz değerleri barındırmaktadır.

Tablo-2’de, Redhouse kartlarındaki Türkçe atasözlerinin anlamsal olarak tasnifi gösterilmiştir. Redhouse Türkçe Atasözleri kartlarındaki 50 atasözünün, 12’sinin gerçek anlamlı; 38’inin ise mecaz anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

3.3. Redhouse Kartlarındaki Türkçe Atasözlerinin Anlamsal Tasnifi

Tablo 2: Redhouse Kartlarındaki Türkçe Atasözlerinin Anlamsal Tasnifi

Gerçek Anlamlı Atasözleri
<p>Ak akçe kara gün içindir. Çok gezen çok bilir. Dost kara günde belli olur. Emek olmadan yemek olmaz. Gözden irak olan, gönülden de irak olur. Gülme komşuna gelir başına. Güneş girmeyen eve doktor girer. İyi olacak hastanın hekim ayağına gelir. Misafir kısmeti ile gelir. Öfkeyle kalkan zararlar oturur. Yazın başı pişenin, kışın aşı pişer. Zararın neresinden dönülürse kardır.</p>
Mecaz Anlamlı Atasözleri
<p>Aceleci sinek süte düşer. Ağaç yaşken eğilir. Ayağını yorganına göre uzat. Aslan yattığı yerden belli olur. Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur. Balık baştan kokar. Bir elin nesi var, iki elin sesi var. Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar. Bir koltuğa iki karpuz sığmaz. Boynuz kulağı geçer. Çürük tahta çivi tutmaz. Damlaya damlaya göl olur. Davulun sesi uzaktan hoş gelir. Denize düşen yılana sarılır. Dere geçerken at değiştirilmez.</p>

Görünen köy kılavuz istemez.
 Gülü seven dikenine katlanır.
 Gün doğmadan neler doğar.
 Güneş balçıkla sıvanmaz.
 Her koyun kendi bacağından asılır.
 İki cambaz bir ipte oynamaz.
 İki testi tokuşunca biri elbet kırılır.
 İp inceldiğı yerden kopar.
 İşleyen demir ışıldar.
 Kaçan balık büyük olur.
 Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.
 Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
 Lafla peynir gemisi yürümez.
 Mart kapıdan baktırır kazma kürek yaktırır.
 Ne ekersen onu biçersin.
 Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.
 Sakla samanı gelir zamanı.
 Sütten ağzı yanan yağurdu üfleyerek yer.
 Taşıma su ile değirmen dönmez.
 Terzi kendi söküğünü dikemez.
 Tilkinin dönüp dolaşacağı yer kürkçü dükkânıdır.
 Ummadığın taş baş yarar.
 Üzüm üzüme baka baka kararır.

Bu bağlamda, Redhouse Türkçe Atasözleri kartlarındaki 50 atasözünün; %24'ü gerçek anlamlı, %76'sı mecaz anlamlıdır.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Atasözlerinin önce ünitelere, temalara göre sınıflandırılması (sağlık, aile, sanat, ticaret, iletişim... vb.), sonrasında somut-soyut, mecaz-gerçek anlama göre bir tasnif edilmesi, son olarak da dil bilgisi konularına göre kategorize edilmesi atasözlerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ehemmiyet arz etmektedir. Atasözlerinin öğretiminde her ulusta bulunan ortak değerleri içeren atasözlerine, olumlanan-olumsuzlanan insan davranışlarına yönelik olanlarına öncelik verilmelidir (Akpınar,2010). Tekin (2019)'e göre atasözlerinin anlamını çağrıştıracak görsellere yer verilmesi düz anlatımdan daha güçlü bir etki yaratır. Görseller hafızaya yardımcı olabilir ve atasözlerinin kalıcı olarak öğrenilmesine zemin hazırlar. Atasözleri öğretilirken bağlamdan yola çıkılmalıdır ve imgesel kelimeler somutlaştırılarak anlatılmalıdır. "Öğrencilerin gerçek hayatta karşılaşma ihtimali yüksek olan atasözlerinin öğretimine öncelik verilmelidir" (Karadağ, 2013).

50 atasözü ile sınırlı olan bu araştırmada, tasnif gerçek ve mecaz anlamlı olmak üzere iki kısımda yapılmıştır. Çalışmanın konu tasnifi bölümünde millî değerlerimiz olan çalışma, tasarruf yapma, komşuluk, yardımlaşma gibi temaların sık kullanıldığı görülmektedir. Sık kullanılan değerler konulu atasözlerimizin kültürün aktarımı açısından önce verilmesi yerinde olacaktır. Düz anlatımın söz konusu olduğu gerçek anlamlı atasözleri, derin yapı ya da sembolize

edilmiş kullanım içermediği için bu atasözlerinin anlaşılması kolaydır. Bu bağlamda kartlarda bulunan 12 gerçek anlamlı atasözünün A2 başlangıç düzeyinde öğretilmesinin ve geriye kalan 32 atasözünün ise orta ve ileri seviyelerde öğretilmesinin uygun olacağı ön görülmektedir.

Redhouse Atasözü Kartları'nın; gerek atasözünü resimleyen görsel yapısı, gerek bağlama sezdirmeye yönelik olarak bir hikâye içinde verilmesi, gerekse günlük hayatta sık karşımıza çıkan atasözlerinden derlenmiş olmasıyla oldukça işlevsel, kullanışlı ve öğrenmeye güdüleyici bir materyal olduğu söylenebilir. Bu materyalin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde atasözlerinin öğretilmesine yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Aksan, D. (2006). *Ana Dilimizin Söz Denizinde*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Akpınar, M. (2010). *Deyim ve Atasözlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözler ve Deyimler Sözlüğü I-II*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Çeçen, M.A. *Yabancılara Türk Atasözlerinin Öğretiminde Sıralamaya İlişkin Bir Deneme*. Türkiye'de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi, 22-23 Kasım 2007.
- Çeküç, B.Ü. (Ed.). (2016). *Redhouse Atasözleri Kartları*. İstanbul: Sev Yayıncılık
- Karadağ, Ö. (2013). *Kelime Öğretimi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Lakoff, G. & Mark, J. (2015). *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*. (Çev. Gökhan Yavuz Demir). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Oy, A. (1972). *Tarih Boyunca Türk Atasözleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sertel, A. (2006). *Tecrübelerin Dili Konulu Atasözleri*. İstanbul: Pozitif Yayıncılık.
- Tekin, E. (2019). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Atasözü ve Deyimlerin Öğretim Stratejileri Üzerine Bir Durum Tespiti*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yurtbaşı, M. (2013). *Sınıflandırılmış Türk Atasözleri*. İstanbul: Excellence Yayıncılık.

Yazar Cinsiyetini Sezgisel Düzeyde Ortaya Çıkaran Dilsel Birimler Üzerine Bir Örneklem Çözümlemesi

A Sample Analysis on Linguistic Items Revealing Writer's Gender at an Intuitive Level

Turgay SEBZECİOĞLU* , Fince ÖZER** , Elif KARA** ,
Özlem ÖZDEMİR** , Senem KUZU**

*Mersin Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Mersin, Türkiye

**Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Mersin, Türkiye

ORCIDs: T.S. 0000-0002-9375-3217;
F.Ö. 0000-0001-5623-8489;
E.K. 0000-0001-6719-1161;
Ö.Ö. 0000-0002-9580-3492;
S.K. 0000-0002-1778-1689

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Turgay Sebzeçioğlu (Doç. Dr.),
Mersin Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Mersin, Türkiye
E-posta: sebzeçioğlu@yahoo.com

Başvuru/Submitted: 17.06.2020
Kabul/Accepted: 30.06.2020

Atıf/Citation: Sebzeçioğlu, T., Özer, F., Kara, E.,
Özdemir, Ö. & Kuzu, S. (2020). Yazar cinsiyetini
sezgisel düzeyde ortaya çıkaran dilsel birimler
üzerine bir örneklem çözümlemesi. *Dilbilim
Dergisi - Journal of Linguistics*, 35, 35-62.
<https://doi.org/10.26650/jol.2020.009>

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, yazılı bir metinde açık bir cinsiyet kodlayıcısının bulunmadığı durumlarda kadın ve erkek okuyucuların yazarın cinsiyetine ilişkin algılama stratejilerini belirlemek ve cinsiyet algılamasını ortaya çıkaran dilsel birimleri tespit etmektir. Türkçede erillik-dişillik bağlamında dil kullanıcısına özgü dilbilgisel cinsiyet kodlayıcısı bulunmadığından metinlere olan cinsiyet yansımaları açık olarak *sözlüksel*, sezgisel olarak ise *biçemsel* (stylistic) düzlemde görülebilir. Dil kullanıcısı tarafından metin oluşturulurken bazı dilbilgisel yapıların cinsiyete özgü seçimlere duyarlı olduğu varsayılmıştır. Buna *cinsiyet biçemi* denebilir. Cinsiyete özgü seçimlerin Türkçe dil kullanıcıları açısından bilişsel bir ortaklık taşıdığı doğru bir varsayım, metin oluşturmada birçok dilbilgisel düzlemde gerçekleşen seçimlerin cinsiyet odaklı olduğu kabul edilebilir. Bunu anlamak üzere üç farklı yaş grubundan erkek ve kadın olarak eşit olarak bölümlenmiş katılımcılara bir erkek ve bir kadın olmak üzere gazete köşe yazarlarının sinema filmi üzerine yazdıkları iki farklı metin okutulmuş ve yazarların cinsiyetinin tahmin edilmesi istenmiş; ardından tahminlerine ait dayanakları metinden yola çıkarak göstermeleri beklenmiştir. Gözlemler, yazarın cinsiyetine ilişkin katılımcı çıkarımlarının dilbilgisel yapılardan çok sözlüksel birimlere dayandığını göstermiştir. *Hızlı duyuğu değişimi, eleştirel dil kullanma* gibi özellikler metnin cinsiyetine ilişkin çıkarımlarda katılımcıların belirlediği üst cinsiyet biçimleri olmuştur.

Anahtar kelimeler: Türkçe, Cinsiyet değişkeni, Yazılı söylem, Cinsiyet biçemi, Dilbilgisel birimler

ABSTRACT

This study aims to identify the strategies used by female and male readers to perceive the writer's gender when there is no explicit gender decoder in a written text. The study also seeks to determine the linguistic items that indicate gender perception. As the Turkish language has no grammatical gender decoders for its users in terms of masculinity and femininity, the reflection of gender in a text can be seen explicitly at a lexical level and intuitively at a stylistic level. When language users create a text, it is presumed that certain grammatical structures are sensitive to gender specific choices, which is called gender style. If it is a right presumption that gender specific choices are shared by speakers of Turkish on a cognitive basis, it can be accepted that, in creating a text, choices made on

several grammatical levels are gender based. To investigate this, the study asked both female and male participants from three different age groups to read two different texts on cinema written by two columnists, one female and one male, and to guess the writers' gender. Later, the participants were expected to indicate the grounds for their guesses based on the text. This observation revealed that participants' inferences concerning the writer's gender were based on lexical units rather than grammatical structures. Characteristics such as rapid emotional changes and use of critical language were upper gender styles determined by the participants in their inferences concerning gender within the text.

Keywords: Turkish, Gender variable, Written discourse, Gender style, Grammatical items

1. Giriş

Bu çalışmanın amacı, yazılı bir metinde açık bir cinsiyet kodlayıcısının bulunmadığı durumlarda kadın ve erkek okuyucuların yazarın cinsiyetine ilişkin algılama düzeylerini belirlemek ve cinsiyet algılamasını ortaya çıkaran dilsel birimleri tespit etmektir. Dillerde cinsiyet değişkeni açısından hem sözlü hem de yazılı metinlerde kadın veya erkeğe özgü açık veya sezdirimsel birçok dilsel kodlayıcı bulunmaktadır. Cinsiyete özgü dil farklılıkları biyolojik, toplumsal ve hatta tarihsel nedenlere bağlı olarak açıklanabilir. Sözelimi, Japoncada kadınlar tümcelerinin sonuna ekledikleri *{ne}* ekiyle cinsiyetlerini belirtebilmektedir. Tai dilinde yinelenen bir olay kadınlar tarafından eylemin yinelenmesiyle anlatılırken erkekler tarafından eylemin sonuna *{mak}* eki getirilerek aktarılmaktadır (König 1992: 27-28).

Türkçede erillik-dişillik bağlamında dil kullanıcısına özgü dilbilgisel cinsiyet kodlayıcısı bulunmadığından metinlere olan cinsiyet yansıması açık olarak *sözlüksel* (lexical), sezgisel olarak ise *biçemsel* (stylistic) düzlemde görülebilir (Börekçi ve Tercanlıoğlu 1999: 46-47). Dil kullanıcısı tarafından metin oluşturulurken bazı dilbilgisel yapıların cinsiyete özgü seçimlere duyarlı olduğu varsayılabilir. Buna *cinsiyet biçemi* denebilir. Cinsiyete özgü seçimlerin Türkçe dil kullanıcıları açısından bilişsel bir ortaklık taşıdığı doğru bir varsayımsa, metin oluşturmada birçok dilbilgisel düzlemde gerçekleşen seçimlerin cinsiyet odaklı olduğu kabul edilebilir. Kısacası, dilbilgisel yapıların cinsiyete özgü bir sıklık içermesi, metin yazarının cinsiyetine ışık tutacak bir gösterge olabilir. Bu doğrultuda, bu çalışma okuyucuların açık sözlüksel bir kodlayıcı olmadan metin yazarının cinsiyetini anlayacak dilbilgisel birimleri sezinleyip sezinleyemeyeceği sorusuyla ilgilenmektedir.

Türkçede kadın veya erkeğe özgü sözlüksel seçimlerin olabileceğini söylemiştik. Sözlüksel düzlemde kadın ve erkeklere özgü birçok sözcük bulunabilmektedir. Öte yandan yazarın doğrudan cinsiyetini açığa vuran ifadeler kullanabilir. Sözelimi, (1a)'da "kadınım", "sahip olduğum kadınlık değerleri" (1b)'de ise "kendimden", "Ayşe bana 'erkeklerin neden böyle olduklarını' sordu" ifadeleri metin yazarlarının cinsiyetini doğru tahmin etmemizi sağlayacak açık sözlüksel kullanımlardır.

(1)	a.	Kadın yazara ait metin (açık sözlüksel kodlama düzlemi) <i>İŞTE yine 8 Mart. Dünya Kadınlar Günü. Ben her 8 Mart'ta, iki duygu arasında kalıyorum. Bir yanım acayip seviyor. Çünkü kadını ve kadın olmanın gücünü, yapıcılığını, yaratıcılığını, şefkatini ve enerjisini tüm hücrelerimde hissediyorum. İçimden dans etmek, kutlamak, coşkumu son damlasına kadar dışarı vurmaya geliyor. İyi ki kadını! Sahip olduğum kadınlık değerlerine şükrediyorum. (Arman, 2018, 18 Mart)</i>
(2)	b.	Erkek yazara ait metin (açık sözlüksel kodlama düzlemi) <i>Bir erkek, türü ne olursa olsun, hayatta ne yapıyorsa hep bir kadın için yapar. Onu tavlama, kandırma, kendine bağlama, sevgisini kazanma için... "Bunu da nereden çıkardın" diyorsanız yanıtım hazır: Kendimden! Ayşe Arman geçen gün erkeklerin, bulabildikleri her fırsatta 'şanslarını' denemek istediklerini yazdı. Tesadüf, Ayşe'nin yazısının gazetede yayımlandığı gün bir başka gazeteci Ayşe'ye (Özyılmaz) sabah yürüyüşünde raşladım. Aynı konu açıldı, Ayşe bana 'erkeklerin neden böyle olduklarını' sordu. (Yılmaz, 2018, 21 Ocak)</i>

Buna karşın, dil kullanıcısı tarafından metin oluşturulurken bazı dilbilgisel yapıların erkek ve kadınlar tarafından seçimi veya yeğlenişi birbirinden farklılaşabilir. Dizgesel düzeyde olmasa da hemen hemen bütün dillerde böylesine bir seçimin olabileceği varsayılabilir. Türkçede de cinsiyete özgü dilbilgisel kodlama seçiminin betimlenmesi kadın ve erkek dilinin, dilin bütün düzlemlerindeki inceliklerinin anlaşılabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Cinsiyete özgü seçimlerin Türkçe dil kullanıcıları açısından bilişsel bir ortaklık taşıdığı bir önvarsayım olarak kabul edilirse, metin oluşturmada birçok dilbilgisel düzlemde seçimin cinsiyet odaklı olduğu rahatlıkla düşünülebilir. Kısacası, dil kullanıcısının cinsiyetini kodlayan dilbilgisel bir belirtici olmamasına karşın belirli dilbilgisel yapıların cinsiyet biçimi açısından bir sıklık içermesi, metin yazarının cinsiyetine ışık tutacak bir gösterge olabilir.

Bu çalışma, okuyucuların açık sözlüksel bir kodlayıcı olmadan metin yazarının cinsiyetini ortaya çıkaracak dilbilgisel birimleri veya biçimleri sezinleyip sezinleyemeyeceği sorusuyla ilgilenebilir. Bunu anlamak üzere üç farklı yaş grubundan her grupta eşit sayıda kadın ve erkeklerin katıldığı katılımcılara bir erkek ve bir kadının yazdığı iki farklı metin okutulmuş ve metin yazarlarının cinsiyetinin tahmin edilmesi istenmiş; ardından tahminlerine ait dayanakları metinden yola çıkarak açıklamaları beklenmiştir.

Bu çalışma ile ulaşılmak istenen hedefler maddeler halinde şöyle sıralanabilir: (i) Yazılı bir metinde açık bir cinsiyet kodlayıcı olmadığı durumlarda, kadın ve erkek okuyucuların yazarın cinsiyetine ilişkin algılama düzeylerini gözlemlemek; (ii) kadın ve erkeklerin bilişsel düzlemdeki cinsiyet algısını ortaya çıkaran dilsel birimleri tespit etmek ve son olarak (iii) katılımcılar tarafından cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir düzenlilik içerdiği varsayılan dilsel birimlerin cinsiyetle olan ilintisini açıklamaktır.

Bu çalışma *Giriş* bölümü de dâhil olmak üzere toplam beş ana bölümden oluşmaktadır. İkinci bölüm olan *Kavramsal Çerçeve* bölümünde *söylem*, *yazılı söylem*, *toplumsal değişke*, *cinsiyet değişkeni* gibi temel kavramlar üzerinde durularak tanıtıcı açıklamalarda bulunulmuştur. Ardından gelen *Araştırma Yöntemi* başlığı altında çözümlemede kullanılan dil kullanıcılarına ait verilerin toplanma biçimine ve sınırlılıklarına değinilmiştir. Dördüncü bölüm olan *Bulgular* ve

Değerlendirmede dil kullanıcılarından toplanan veriler çözümlenmiş, metin yazarının cinsiyetini algılama odağında ortaya çıkaran bulgular, çıkarımlar ve varsayımlar aktarılmıştır. Sonuç bölümünde ise, çalışmanın başında belirtilen amaçlar doğrultusunda biçimlenen araştırmanın bulguları üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde, çalışmanın çözümleme alanıyla ilgili sırasıyla söylem, yazılı söylem, toplumsal değişke, cinsiyet değişkeni kavramları üzerinde ana yönleriyle durulacaktır.

Çoğu zaman *söz* (statement), *sözce/ifade* (utterance) gibi kavramlarla yakın anlamli olarak kullanılan *söylem* (discourse), gerçekte dilbilim ve göstergebilim kökenli olsa da ruhbilim, tarih, insanbilim (“antropoloji”), toplumdilbilim gibi sosyal bilimlerin birçok alanında geçerliliği olan bir terimdir (Howarth 2000; Mills 1997). Metinlere ait tür veya biçim anlamında kullanılabilen söylem, kimi zaman da metinlerin kullanımına veya konusuna gönderimde bulunan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır: *politik söylem*, *medya söylemi*, *emperyalist söylem*, *nefret söylemi*, *ırkçı söylem* vb. (Baker 2006: 3). Farklı farklı tanımlarına rağmen en genel anlamıyla *söylem* “konuşma ve yazmadaki iletişim” veya “dilini sözlü ya da yazılı gerçekleştirimi” biçiminde tanımlanmıştır (Cambridge Dictionary 2018; Vardar ve diğ. 1998). Bütün bu tanımlarda altı çizilmesi gereken nokta söylem kavramının yalnızca konuşma dilini değil yazı dilini de kapsamasıdır. Bundan dolayı, bu çalışmada kullanılan *yazılı söylem* terimi, söylemin genellikle “konuşma diliyle ilgili olduğu” (bk. Crystal 2003) biçimindeki yanlış algıya rağmen, yadırganmamalıdır. İşin tuhafı *metin* (text) kavramı söylemin aksine daha çok yazılı dil için kullanılsa da konuşma diline ait dil örüntüleri için de *metin* kavramı kullanılabilir (bk. Finch 2000). Dolayısıyla, bu çalışmanın kapsamı açısından ister *yazılı söylem* diyelim isterse de *yazılı metin* terimini kullanalım hemen hemen aynı kavrama gönderimde bulunmuş olacağız. Öte yandan, her ne kadar *söylem*, “bir ya da birden fazla tümceden oluşan ve başı ve sonu olan bildiri” (bk. Vardar ve diğ. 1998) biçiminde tanımlansa da bu çalışmada birden fazla tümceden oluşan söylem parçaları üzerinden dil kullanıcılarının cinsiyet algısı gözlemlenecektir. Gerçekte de alanyazında çözümlenen dil parçalarına ve yapılan tanımlara bakıldığında söylem algısı birden fazla tümce üzerine odaklanmaktadır (bk. Crystal 2003; Finch 2000). Bunun nedeni, belli bir bağlamda *iletişim* (communication) amaçlı dil kullanımının söylem çözümlemesi açısından daha anlamlı olmasıdır. Söylem çözümleyicileri için dil daima iletişimseldir ve iletişim amaçlı olarak kurgulanır (Schiffrin 1996: 3). Alanyazında *iletişim* ile *söylem* kavramlarının yüksek bir eşdizimliliğe sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Söylem kavramının ardından *yazılı söylem* (written discourse), kavramı üzerine biraz daha odaklanabiliriz. Yazılı söylem, sözlü söylemden farklı olarak işitsel değil görsel bir niteliğe sahiptir. Sözlü dilde olduğu gibi geçici üretimler çok az görülürken kalıcı üretimler daha fazladır. Geçmişe kıyasla yazılı söylemdeki geçici ve anlık üretimlerin Genel Ağ üzerindeki sosyal medya paylaşımlarıyla arttığı söylenebilir. Sözlü söylem oluşturulurken çok fazla plan

ve değişiklik yapma şansı bulunmazken yazılı söylemde uzun süreli plan yapma ve ortaya çıkan metni yeniden düzenleme olanağı bulunmaktadır. Sözlü söylemde etkileşim kurma, geri bildirim alma gibi olanaklar bulunurken yazılı söylemde bu tür olanaklar çoğunlukla bulunmaz. Sözlü söylemde konuşucu ve dinleyici aynı zaman ve konumda bulunmanın getirdiği şeyleri iletişim örüntüsünde paylaşırlarken yazılı söylemde ortaya çıkan yazar-okuyucu etkileşiminde zaman ve konum konusunda bir ortaklık bulunmak zorunda değildir. Yazılı söylem ve sözlü söylemde bağlaşıklık, bağdaşıklık, işbirliği ilkesi, kibarlık stratejisi gibi ortak söylem olguları bulunabilir; ancak, yazılı dil yazarın jestlerini, mimiklerini, konuşma ezgilerini aktarmak noktasında daha güçsüzdür (Renkema 2004; Deborah ve Panović 2014).

Bu çalışma, cinsiyete özgü dil kullanımı ve dil algısı üzerinden dilin cinsiyete özgü yönüyle ilgilenmektedir. Toplumdilbilimde *ağız* (dialect), *birey dil* (idiolect) gibi bir dil türü olan *toplumsal değişke* (sociolect), cinsiyet kullanımlarını da içine almaktadır. *Toplumsal değişke* (sociolect), kavramı topluluk dili ya da grup dili olarak da adlandırılabilir. Her toplum, kültür ve bu kültürleri içine alan yaşam koşulları değişkenlik gösterir. Aynı topluluk ve kültür içinde değişkenlik gösteren yaş, sosyoekonomik durum, cins, arkadaş, aile, meslek kendi içinde toplumsal değişkeyi (sociolect) oluşturur. Din ve coğrafya toplumsal değişkenin temellerini oluşturan en önemli unsurdur. Meslek dillerinin kullanım biçimi olan topluluk dilleri çeşitlilik gösterir: *meslek dili* (vocational language), *çocuk dili* (language enfantin), *yetişkin dili* (adult language), *yargı dili* (legalese), *bilim dili* (scientific language), *din dili* (religious language), *cins dili* (gender language) vb. (Karaağaç 2011). Toplumdilbilimi, farklı yöntemle ve kuramlarla insan dilinin toplumsal yönünü ele alır (Sebzecioğlu ve Coşgun Özgür 2015). Bireysel dil ile mensup olunan toplumun dili ve sözelimi cins dilini de (genderlect) kapsayan toplumsal değişke arasında toplumsal değişkenler etrafında değerlendirmelerde bulunmaktadır (Önem 2011; Toklu 2003). Toplumsal değişke (sociolect) bağlamında cins dili olan kadın ve erkeğin dili aynı dili konuşan toplumlarda her zaman farklılık göstermektedir. Daha çok konuşma diline yansıyan bu cins dili, sözelimi erkeği ölçüt alan ve kadına karşı tutum sergileyen deyimlerde de görülür (Aliefendioğlu 1997). Sonuç olarak toplumsal değişke, yaşanan kültürün özelliklerini yansıtan, yaşama biçimlerinden etkilendiği gibi onları da etkilemeye devam eden bir kavramdır.

Cinsiyet değişkeni (gender variable), özellikle toplumdilbilim çerçevesinde biyolojik cinsler arasında görülen dilsel farklılıklar olarak tanımlanabilir. Bu çalışmada cinsiyet değişkeni erkek ve kadın olmak üzere ikil olarak ele alınmıştır. Türkçede cinsiyet değişkeni açık olarak sözlüsel düzlemde incelenebilir. Türkçe ve diğer Altay dillerinde dilbilgisel cinsiyetin bulunmadığı yaygın bir kanıdır (dilbilgisel cinsiyet için bk. Aksan 1997; Börekçi ve Tercanoğlu 1999; Doğan 2011; Korkmaz 1992; Sebzecioğlu 2016). Buna karşın, Türkçede diğer dillerde olduğu gibi yazılı metinlerde kadın ve erkeğe özgü sezgisel kodlayıcıların biçimsel düzlemde var olduğu kimi bulgular üzerinden gösterilmiştir.

3. Araştırma Ve Çözümleme Yöntemi

Araştırmaya gönüllülük esasına göre katılan katılımcılar üç farklı yaş grubundan seçilmiştir. 15 ile 18 yaş aralığında bulunan 30 lise öğrencisi, 19 ile 25 yaş aralığında bulunan 30 üniversite öğrencisi ve farklı mesleklerden 35 yaş üzeri 30 tane yetişkin. Son katılımcı grupta yetişkin bireyler düşünüldüğünden 35 ve üzeri yaşta olanların “yetişkin olmak” bağlamında daha kabul edilebilir olacağı varsayılmış 25-35 yaş arası bireyler bu bağlamda çalışmaya dahil edilmemiştir. Toplam 30 bireyden oluşan her yaş grubu, cinsiyet değişkenine göre 15 kız 15 erkek olmak üzere eşit olarak bölünmüştür. Araştırma sürecinde yer alan toplam katılımcı sayısı 90’dır.

Tablo 1: Katılımcıların grup ve cinsiyet grubuna göre sayısal dağılımları

Lise Öğrencileri		Üniversite Öğrencileri		30 Yaş Üstü Yetişkinler	
15 kız	15 erkek	15 kız	15 erkek	15 kız	15 erkek
30 lise öğrencisi		30 üniversite öğrencisi		30 yetişkin birey	
Toplam: 90 katılımcı					

Katılımcılara uygulama öncesinde çalışmanın konusu ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemiştir. Uygulama sırasında katılımcıların birbirleriyle olan etkileşimini önlemek adına ayrı ayrı sıralara oturmaları sağlanmıştır. Ardından Ek 1 ve Ek 2’de gösterilen veri toplama formları dağıtılmış ve form hakkında kısa ama açıklayıcı bir bilgi sunumu yapılmıştır.

Veri toplama formunda *kurgusal olmayan* (nonfiction) iki düz yazı metin parçası bulunmaktadır. Metinlerden biri kadın, diğeri ise erkek bir yazara aittir. Metinler, sinema filmleri hakkında yazılan iki köşe yazısından oluşmaktadır. Bu metinler çözümlemede 1. Metin ve 2. Metin olarak kodlanmıştır. 1. Metin kadın bir yazar olan **Ayşe Arman**’a ait “Çok da Şey etmemek Lazım!” adlı yazıdır (bk. Ek 1). 2. Metin ise erkek bir yazar olan **Cengiz Semercioglu**’na ait “Oscar’a Bu Kadar Yakınken Ayla’ya Yapılanlara Bakın” adlı yazıdır (bk. Ek 2).

Araştırmada yer alan katılımcılara seçilen metinleri sırayla okumaları ve yazarının kadın veya erkek olup olmadığı noktasında bir tahminde bulunmaları istenmiştir. Yazar cinsiyetine ilişkin tahminlerin sezgisel düzeyde kalması için metinlerde cinsiyet göstergesi olacak açık sözlüksel birimlerin yer almamasına özen gösterilmiştir. Sözelimi, metinlerde yazarın kadın olduğunu ortaya çıkaracak “cicim”, “anayım ben” gibi; erkek olduğunu ortaya çıkaracak “ulan”, “bizim hatuna bir sorayım” gibi sözcük ve ifadelere yer verilmemiştir.

Katılımcıların sezgisel düzeyde yaptıkları tahminlerini algısal düzleme çekmek için her metin için ikinci bir soru sorulmuştur: *Neden yukarıdaki metnin bir kadına/erkeğe ait olduğunu düşündünüz? Bunu size hangi ek, hangi sözcük ya da hangi dilsel yapı düşündürdü? Nedenlerinizi metinden yola çıkarak aşağıdaki kutucuğa yazınız.* Katılımcıların verdikleri yanıtlardan yola çıkarak verilen metinlerin özellikle dilbilgisi yapılarında cinsiyete özgü bir seçimler zinciri taşıyıp taşımadığına bakılmıştır.

Farklı yaş gruplarından erkek ve kadınların kendilerine verilen 1. Metin (kadın yazar) ve 2. Metin’e (erkek yazar) ilişkin yazar cinsiyetine ilişkin tahminlerini biçimlendiren temel kavram ve işlevler Tablo (2)’de karşıtlık üzerine kurulu olarak verilmiştir. *Duygusal anlatım-*

duygusal olmayan anlatım, kadınsı söylem-erkeksi söylem gibi karşıtlıklar katılımcıların yanıtlarından ortaya çıkan doğal bir görünüm olduğu gibi cinsiyet değişkenini benzemezlikler (“karşıtlıklar”) üzerinden ortaya koymak adına yararlı da olmuştur. İşlevler karşıtlık temelinde oluşturulduğundan kimi işlevlerin karşıtları bu makalenin yazarları tarafından eklenmiştir. Bundan dolayı, bu tablodaki *soyut anlatım, edebî olmayan dil, ölçünlü (standart) dil, eleştirel olmayan dil, argo içermeyen dil kullanımı, empati kuramama, olasılıklara dayalı anlatım* gibi kimi işlevler karşıtları yer alsada kendileri katılımcıların yanıtları içerisinde yer almamıştır.

Tablo 2: Metinlerdeki yazar cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren temel kavram ve işlevler

1	duygusal anlatım	2	duygusal olmayan anlatım
3	kadınsı söylem	4	erkeksi söylem
5	resmi bir dil kullanımı	6	resmi olmayan (laubali) bir dil kullanımı
7	sert anlatım	8	yumuşak anlatım
9	somut anlatım	10	soyut anlatım
11	kibar dil kullanımı	12	kaba dil kullanımı
13	edebî dil	14	edebî olmayan dil
15	konuşma dili	16	ölçünlü (standart) dil
17	eleştirel dil	18	eleştirel olmayan dil
19	argo kullanımı	20	argo içermeyen dil kullanımı
21	söylediklerini yumuşatma gereği duyma	22	söylediklerini yumuşatma gereği duymama
23	öznel anlatım	24	duyguları belli etmeyen nesnel anlatım
25	samimi ve sıcak anlatım	26	samimi ve sıcak olmayan anlatım
27	abartılı duygu aktarımı	28	abartılı olmayan duygu aktarımı
29	ayrıntılı anlatım	30	ayrıntılara yer vermeyen anlatım
31	yalın, sade ve düz anlatım	32	süslü, ağdalı ve bulanık anlatım
33	sorgulayıcı bir dil kullanımı	34	sorgulamayan bir dil kullanımı
35	kesin ifadelerle anlatım	36	olasılıklara dayalı anlatım
37	empati kurabilme	38	empati kuramama
39	betimleyici bir dil kullanımı	40	betimleyici olmayan bir dil kullanımı
41	heyecanlı ve coşkulu anlatım	42	heyecan ve coşku içermeyen anlatım
43	anlatımda duygusal çeşitlilik	44	anlatımda duygusal çeşitlilik içermeme
45	iknaya ve ispata yönelik anlatım	46	onaylanma gereksinimi duymayan anlatım
47	hızlı duygu değişimi	48	hızlı olmayan duygu değişimi
49	içeriğin kadın beğenisini yansıtması	50	içeriğin erkek beğenisini yansıtması
51	ayrıntıya dikkat çekme	52	ayrıntıya dikkat çekmeme
53	açıklayıcı anlatım	54	açıklayıcı olmayan anlatım

Tablo (2)'de bulunan işlevler görünürde birkaç “tuhaflik” içermektedir. İlki, kimi işlevlerin birbirinden ayrılmayacak kadar benzer olmasıdır. İkincisi ise *duygusal anlatım* gibi erkek ve kadın değişkenini ortaya koyacak açık bir işleve karşın *kadın söylen* gibi diğer işlevleri de içine alacak kadar genel işlevlerin yer almasıdır. İşlevler açısından son tuhaflik veya bakışimsızlık olarak *yalın, sade ve düz anlatım* gibi biçime ve hatta biçime yönelik işlevlerin yanında *hızlı duygu değişimi* gibi yalnızca metnin içeriğine yönelik işlevlerin bulunması gösterilebilir. Şimdi sırasıyla söz konusu “tuhafliklar”ı açıklamaya çalışalım. Öncelikle işlevlerin birbirine benzer olması aynı olduklarını göstermez. Sözelimi, duygusal anlatım ile samimi ve sıcak anlatım birbirine çok yakın işlevler gibi dursa da tam olarak aynı işleve gönderimde bulunmamaktadır. Duygusal bir anlatım samimiyet veya dostane bir niteliğe sahip olmayabilir. Her duygusal anlatım abartılı olmak zorunda değildir. Abartılı anlatımın da mutlaka duygusal olmasına gerek yoktur. Bütün bu farklara rağmen benzer işlevleri ortak bir küme içerisinde değerlendirmek mümkündür. Sözelimi, katılımcıların açıklama ve belirlemelerinden yola çıkılarak *duygusal anlatım, heyecanlı ve coşkulu anlatım, abartılı duygu aktarımı, samimi ve sıcak anlatım, öznel anlatım, anlatımda duygusal çeşitlilik, içeriğin kadın beğenisini yansıtmaması, hızlı duygu değişimi, ayrıntılı anlatım* gibi işlevler **kadın söylen kümesi**; *duygusal olmayan anlatım, sert anlatım, duyguları belli etmeyen nesnel anlatım, yalın, sade ve düz anlatım, iknaya ve ispata yönelik anlatım, abartılı olmayan duygu aktarımı, resmi bir dil kullanımı, eleştirel dil, argo kullanımı, kesin ifadelerle anlatım, içeriğin erkek beğenisini yansıtmaması, kaba dil kullanımı, heyecan ve coşku içermeyen anlatım, sert anlatım, somut anlatım* gibi işlevler **erkeksi söylen kümesi** olarak etiketlenebilir.

4. Bulgular ve Değerlendirme

Bu bölümde bir önceki bölümde temelini katılımcıların belirlediği işlevler (bk. Tablo (2)) ve bu işlevlere getirdikleri dilsel kanıtlar etrafında kadın ve erkek yazara ilişkin tahminlerin ortaya çıkardığı görünüme bakılacaktır. Çözümleme ve değerlendirme sırasıyla kadın yazara ait olan 1. Metin ve erkek yazara ait olan 2. Metin üzerinden yapılacaktır.

4.1. Kadın Yazara (1. Metin’e) Yönelik Bulgular ve Değerlendirmeler

Kadın yazara ilişkin tespitlerdeki işlevler Tablo (3)’te dilbilgisel görünümleriyle birlikte verilmiştir. Tabloda bulunan *Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar* kutucuğunda katılımcıların metinden yaptığı kanıt niteliğindeki alıntılar tırnak içinde, metin hakkındaki yorumları ise tırnaksız verilmiştir.

Tablo 3: Kadın katılımcılar açısından 1. Metin’deki kadın yazarın cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramlar

Kavram ve işlevler	Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar	Sıklık
kadınsı söylem	“var ya”, “çok fazla da şey etmemek lazım!”, “inşallah”, “dondum kaldım”, “ama elimde değil”, “elimde değil”, “ediyorum”, “çarpıldım”, “çok” kullanımı fazla, ünlem ve bağlaç kullanımı fazla, yazarın Tolga Karaçelik’i tanıttığı tümceler, “hem güleceksiniz hem ağlayacaksınız”, “kahkahalar attım”, “ağladığım yerler de oldu”, “avuçlarım patlayıncaya kadar”, “izledim ve çarpıldım”, “şey”	19
duygusal anlatım	“hem güleceksiniz hem ağlayacaksınız”, “çarpıldım”, “ağladığım yerler de oldu”	15
heyecanlı ve coşkulu anlatım	“belli yerlerinde kahkahalar attım ama ağladığım yerler de oldu. Finalde de dondum kaldım!”, ünlem işaretinin çokça kullanımı	9
abartılı duygu aktarımı	“kahkahalar attım ama ağladığım yerler de oldu”	6
erkeksi söylem	“var ya”, “Mutlaka bu filmi izleyin!”, “şey” sözcüğü fazla kullanılmış, “avuçlarım patlayıncaya kadar”, “adam”	4
samimi ve sıcak anlatım	“şey”	4
öznel anlatım	“hem güleceksiniz hem ağlayacaksınız”, “çarpıldım”	3
argo kullanımı	“var ya”, “avuçlarım patlayıncaya kadar”, “adam”, “çarpıldım”	2
kaba dil kullanımı	avuçlarım acıyıncaya kadar dememiş “patlayıncaya kadar” demiş	3
iknaya ve ispata yönelik anlatım		3
anlatımda duygusal çeşitlilik	“kahkahalar attım ama ağladığım yerler de oldu”	2
yalın, sade ve düz anlatım		2
içeriğin kadın beğenisini yansıtması		1
hızlı duygu değişimi		1
konuşma dili		1
samimi ve sıcak olmayan anlatım		1
ayrıntılı anlatım		1
ayrıntılara yer vermeyen anlatım		1
ayrıntıya dikkat çekmeme		1

Tablo (3)’te kadın katılımcıların ortaya koyduğu kavram ve işlevler ile dilsel kanıtlar 1. Metin’in yazarının yüksek oranda doğru tahmin edildiğini göstermektedir. En fazla sıklığa sahip işlev *kadınsı söylem* (19 kez dile getirilmiş) olduğu gibi en fazla kanıt da yine bu işlev için ortaya konmuştur. Onu takip eden *duygusal anlatım*, *heyecanlı ve coşkulu anlatım*, *abartılı duygu aktarımı* işlevleri de yine kadın katılımcıların metnin yazarının kadın olduğunu gösteren işlevler olarak belirtilmiştir. Tablo (4), Tablo (3)’te ortaya çıkan işlev dağılımlarının sıklığını

kadın-erkek yazar değiştirgeni bağlamında görmek açısından daha net bir resim sunmaktadır. Tablo (4)'te yer alan *kadınsı söylem*, *duygusal anlatım*, *heyecanlı ve coşkulu anlatım*, *abartılı duygu aktarımı*, *samimi ve sıcak anlatım*, *öznel anlatım*, *anlatımda duygusal çeşitlilik*, *içeriğin kadın beğenisini yansıtmaması*, *hızlı duygu değişimi*, *ayrıntılı anlatım* biçiminde sıralanan işlevler, katılımcılara göre metnin kadın bir yazara ait olduğunu kanıtlamaktadır. Kadın yanıtı için öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 61 iken erkek yanıtı için öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 17'dir.

Tablo 4: Kadın katılımcılar açısından 1. Metin (kadın yazar) için erkek ve kadın yanıtını destekleyen işlevleri kümelenendirerek yazar cinsiyeti açısından sıklık sayılarını değerlendirme

		İşlevler ve sıklık sayıları	Toplam
kadın yanıtı için öne sürülen işlevler	1	kadınsı söylem: 19	61
	2	duygusal anlatım: 15	
	3	heyecanlı ve coşkulu anlatım: 9	
	4	abartılı duygu aktarımı: 6	
	5	samimi ve sıcak anlatım: 4	
	6	öznel anlatım: 3	
	7	anlatımda duygusal çeşitlilik: 2	
	8	içeriğin kadın beğenisini yansıtmaması: 1	
	9	hızlı duygu değişimi: 1	
	10	ayrıntılı anlatım: 1	
erkek yanıtı için öne sürülen işlevler	1	erkeksi söylem: 4	17
	2	kaba dil kullanımı: 3	
	3	iknaya ve ispata yönelik anlatım: 3	
	4	argo kullanımı: 2	
	5	yalın, sade ve düz anlatım: 2	
	6	samimi ve sıcak olmayan anlatım: 1	
	7	ayrıntılara yer vermeyen anlatım: 1	
	8	ayrıntıya dikkat çekmeme: 1	
öne sürülen toplam işlev sayısı	18		

Erkek katılımcıların kadın yazara ilişkin ortaya koyduğu işlevler Tablo (5)'te gösterilmiştir. Tabloda bulunan *Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar* kutucuğunda katılımcıların metinden yaptığı alıntılar turnak içinde, metin hakkındaki yorumları ise turnaksız verilmiştir.

Tablo 5: Erkek katılımcılar açısından 1. Metin’deki kadın yazarın cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramlar

Kavram ve işlevler	Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar	Sıklık
duygusal anlatım	“var ya”, “şey”, ağladığım yerler de oldu”, “çarpıldım”, “kahkahalar attım”, “dondum kaldım”, “bana çok iyi geldi”, “inşallah size de iyi gelir” biçiminde temennide bulunması, sözcük seçimi	17
kadınsı söylem	“şey etmemek”, “ya”, yazarın geveze olması, “kahkahalar attım”, “dondum kaldım”, “çarpıldım”, “ağladığım yerler de oldu”, “var ya”, “çok fazla da şey etmemek lazım”, “avuçlarım patlayıncaya kadar”, “bana çok iyi geldi”, uzun tümceler kullanılmış, “ama ağladığım yerler de oldu”, “adam”, eksiltili tümce kullanımı, 3. çoğul kullanımı, seslenme biçimi, sözdizimsel yapı	16
heyecanlı ve coşkulu anlatım	“şey”, “mutlaka bu filmi izleyin”	6
abartılı duygu anlatımı	“çarpıldım”, “dondum kaldım”, “avuçlarım patlayıncaya kadar”, “var ya”, “Tolga Karaçelik’i tebrik ediyorum”, “bana çok iyi geldi, inşallah size de öyle gelir”	5
erkeksi söylem	“var ya”, “çok fazla da şey etmemek”, “size de öyle gelir”, “çarpıldım”, “adam hayatında üç film yapmış”, bağıntısız ve kopuk (“eksiltili”) tümceler	5
kaba dil kullanımı	“var ya”	3
ayrıntılı anlatım		3
samimi ve sıcak anlatım	“var ya”	2
hızlı duygu değişimi		2
süslü, ağdalı ve bulanık anlatım		2
duygusal olmayan anlatım		2
onaylanma gereksinimi duymayan anlatım		2
konuşma dili		2
argo kullanımı		1
kibar dil kullanımı		1
ayrıntılara dikkat çekmeme		1
ayrıntılara yer vermeyen anlatım		1
öznel anlatım		1

Tablo (5)’te kadın katılımcıların ortaya koyduğu kavram ve işlevler ile dilsel kanıtlar 1. Metin’in yazarının yüksek oranda doğru tahmin edildiğini göstermektedir. En fazla sıklığa sahip işlev *duygusal anlatım* (17 kez dile getirilmiş) olmuştur. Onu takip eden *kadınsı söylem*, *heyecanlı ve coşkulu anlatım*, *abartılı duygu aktarımı* işlevleri de yine erkek katılımcılar tarafından metnin yazarının kadın olduğunu gösteren işlevler olarak belirtilmiştir. En fazla

kanıt kadınsı söylem işlevi üzerine sunulmuştur. Tablo (6), Tablo (5)'te ortaya çıkan işlev dağılımlarının sıklığını kadın-erkek yazar değişirgeni bağlamında görmek açısından daha net bir resim sunmaktadır. Tablo (6)'da yer alan *duygusal anlatım, kadınsı söylem, heyecanlı ve coşkulu anlatım, abartılı duygu aktarımı, ayrıntılı anlatım, samimi ve sıcak anlatım, hızlı duygu değişimi, süslü, ağdalı ve bulanık anlatım, kibar dil kullanımı, öznel anlatım* biçiminde sıralanan işlevler, katılımcılara göre metnin kadın bir yazara ait olduğunu kanıtlamaktadır. Kadın yanıtı için erkek katılımcılar tarafından öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 55 iken erkek yanıtı için öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 13'tür.

Tablo 6: Erkek katılımcılar açısından 1. Metin (kadın yazar) için erkek ve kadın yanıtını destekleyen işlevleri kümelendirerek yazar cinsiyeti açısından sıklık sayılarını değerlendirme

		İşlevler ve sıklık sayıları	Toplam
kadın yanıtı için öne sürülen işlevler	1	duygusal anlatım: 17	55
	2	kadınsı söylem: 16	
	3	heyecanlı ve coşkulu anlatım: 6	
	4	abartılı duygu anlatımı: 5	
	5	ayrıntılı anlatım: 3	
	6	samimi ve sıcak anlatım: 2	
	7	hızlı duygu değişimi: 2	
	8	süslü, ağdalı ve bulanık anlatım: 2	
	9	kibar dil kullanımı: 1	
	10	öznel anlatım: 1	
erkek yanıtı için öne sürülen işlevler	1	erkeksi söylem: 5	13
	2	kaba dil kullanımı: 3	
	3	duygusal olmayan anlatım: 2	
	4	onaylanma gereksinimi duymayan anlatım: 2	
	5	argo kullanımı: 1	
öne sürülen toplam işlev sayısı	15		

1. Metin üzerine kadın ve erkek katılımcıların tahminleri, ortaya koydukları sıklık değerleri açısından değerlendirildiğinde kadınların erkeklere göre metin yazarının cinsiyetini küçük bir oranla daha doğru tahmin ettikleri anlaşılmaktadır. Tablo (4) ile Tablo (6)'da yer alan değerler yeniden karşılaştırıldığında bu daha iyi anlaşılacaktır. Tablo (4)'te görüldüğü gibi kadın katılımcılar 1. Metnin yazarını işlevlere yaptıkları 61 gönderimle, erkek katılımcılar ise (bk. Tablo (6)) işlevlere yaptıkları 55 gönderimle metnin yazarını doğru tahmin etmişlerdir. Kadın katılımcıların bir diğer farkı ise tahminlerini daha çok gönderimde bulunarak belirtmiş olmalarıdır. $61+17=78$ (bk. Tablo (4)). Erkek katılımcılar ise işlevlere toplamda 68 ($55+13$) gönderimde bulunmuşlardır. Buradan yola çıkarak kadınların metnin yazarına ilişkin tahminde bulunurken daha ayrıntılı düşündüklerini söylemek mümkündür. Kadınlar 1. Metnin doğrudan

yazarın cinsiyetine yönelik tahminlerinde toplam 18 tür işlev ortaya koymuşken erkekler 15 işlev ortaya koymuşlardır (krş. Tablo (4) ile Tablo (6)).

1. Metin'deki yazar cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramların cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablodaki kadınların sıklık yüzdesi toplam kadın katılımcı sayısını olan 45, erkeklerin yüzdesi ise toplam erkek sayısını olan 45 üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 7: Kadın yazarın cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramların katılımcıların cinsiyetine göre sıklık dağılımı

Kavram ve işlevler	Kadınlar		Erkekler	
	Sıklık	Sıklık Yüzdesi	Sıklık	Sıklık Yüzdesi
kadınsı söylem	19	%42,22	16	%35,55
duygusal anlatım	15	%33,33	17	%37,77
heyecanlı ve coşkulu anlatım	9	%20	6	%13,3
abartılı duygu anlatımı	6	%13,3	5	%11,11
erkeksi söylem	4	%8,8	5	%11,11
samimi ve sıcak anlatım	4	%8,8	2	%4,4
kaba dil kullanımı	3	%6,6	3	%6,6
öznel anlatım	3	%6,6	1	%2,2
ayrıntılı anlatım	1	%2,2	3	%6,6
hızlı duygu değişimi	1	%2,2	2	%4,4
argo kullanımı	2	%4,4	1	%2,2
konuşma dili	1	%2,2	2	%4,4
iknaya ve ispata yönelik anlatım	3	%6,6	-	%0
anlatımda duygusal çeşitlilik	2	%4,4	-	%0
süslü, ağdalı ve bulanık anlatım	-	%0	2	%4,4
yalın, sade ve düz anlatım	2	%4,4	-	%0
ayrıntılara yer vermeyen anlatım	1	%2,2	1	%2,2
ayrıntıya dikkat çekmeme	1	%2,2	1	%2,2
duygusal olmayan anlatım	-	%0	2	%4,4
onaylanma gereksinimi duymayan anlatım	-	%0	2	%4,4
içeriğin kadın beğenisini yansıtması	1	%2,2	-	%0
kibar dil kullanımı	-	%0	1	%2,2
samimi ve sıcak olmayan anlatım	1	%2,2	-	%0

4.2. Erkek Yazara (2. Metin) Yönelik Bulgular ve Değerlendirmeler

Erkek yazara ilişkin tespitlerdeki işlevler Tablo (8)'de dilbilgisel görünüşleriyle birlikte verilmiştir. *Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar* kutucuğunda katılımcıların metinden yaptığı alıntılar tırnak içinde, metin hakkındaki yorumları ise tırnaksız olarak verilmiştir.

Tablo 8: Kadın katılımcılar tarafından 2. Metin'deki erkek yazarın cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramlar

Kavram ve işlevler	Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar	Sıklık
erkeksi söylem	eksiltili tümce kullanımı, “geçiniz”, “film bu ya”, kelimelerin seçimi, çok fazla ünlem ve bağlaç kullanmamış, “yapılmış büyük bir ayıp arkadaşlar”, “arkadaşlar”	11
duygusal anlatım	“oturup ağlarsınız”, “duygulanmamanız mümkün değil”, “yazar eksiltili tümceler kurmuş”	8
duygusal olmayan anlatım		6
duyguları belli etmeyen nesnel anlatım		6
eleştirel dil	“bundan dolayı”, “büyük bir ayıp arkadaşlar”, “orijinal bir hikaye”	5
sert anlatım		5
kadınsı söylem	“geçiniz”, “falan”, “oturup ağlarsınız”, “duygulanmamanız mümkün değil”, “karşılaşmışmış” ifadesindeki “-mişmiş” biçimindeki dedikodu eki, ayrıntılara dikkat çekilmiş	4
kesin ifadelerle anlatım		4
söylediklerini yumuşatma gereği duymama		4
yalın, sade ve düz anlatım		3
iknaya ve ispata yönelik anlatım		3
sorgulayıcı bir dil kullanımı	“yazar uzun bir tümce kurmuş”	2
somut anlatım		2
resmi bir dil kullanımı		2
özel anlatım		2
samimi ve sıcak anlatım		2
kibar dil kullanımı		1
edebî dil		1
onaylanma gereksinimi duymayan anlatım		1
empati kurabilme		1
açıklayıcı anlatım		1
betimleyici bir dil kullanımı		1
ayrıntıya dikkat çekme		1
ayrıntılı anlatım		1

Tablo (8)'de kadın katılımcıların ortaya koyduğu kavram ve işlevler ile dilsel kanıtlar 2. Metin'in yazarının yüksek oranda doğru tahmin edildiğini göstermektedir. En fazla sıklığa sahip işlev *erkeksi söylem* (11 kez dile getirilmiş) olduğu gibi en fazla kanıt da yine bu işlev için ortaya konmuştur. Onu *duygusal anlatım*, *duygusal olmayan anlatım*, *duyguları belli etmeyen nesnel anlatım*, *eleştirel dil*, *sert anlatım işlevleri* takip etmiştir. Buna karşın erkeksi söylemden sonra en fazla sıklığı alan işlevin duygusal anlatım olması 2. Metnin yazarının 1. Metnin yazarına göre tahmin edilme oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Kadın katılımcılar kadın yazarı erkek yazardan daha fazla işlev ve dilbilgisel kanıtla tahmin edebilmişlerdir. Aşağıda verilecek sıklık oranları Tablo (4) ile karşılaştırıldığında bu durumu daha iyi açıklayacaktır. Tablo (9), Tablo (8)'de ortaya çıkan işlev dağılımlarının sıklığını kadın-erkek yazar değıştirgeni bağlamında görmek açısından daha net bir resim sunmaktadır. Tablo (9)'da yer alan *erkeksi söylem*, *duygusal olmayan anlatım*, *duyguları belli etmeyen nesnel anlatım*, *eleştirel dil*, *sert anlatım*, *kesin ifadelerle anlatım*, *söylediklerini yumuşatma gereği duymama*, *yalın*, *sade ve düz anlatım*, *iknaya ve ispata yönelik anlatım*, *sorgulayıcı bir dil kullanımı*, *somut anlatım*, *onaylama gereksinimi duymayan anlatım* biçiminde sıralanan işlevler, katılımcılara göre metnin erkek bir yazara ait olduğunu kanıtlamaktadır. Erkek yanıtı için öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 52 iken kadın yanıtı için öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 18'dir.

Tablo 9: Kadın katılımcılar açısından 2. Metin (erkek yazar) için erkek ve kadın yanıtını destekleyen işlevleri kümelendirerek yazar cinsiyeti açısından sıklık sayılarını değerlendirme

		İşlevler ve sıklık sayıları	Toplam
erkek yanıtı için öne sürülen işlevler	1	erkeksi söylem: 11	52
	2	duygusal olmayan anlatım: 6	
	3	duyguları belli etmeyen nesnel anlatım: 6	
	4	eleştirel dil: 5	
	5	sert anlatım: 5	
	6	kesin ifadelerle anlatım: 4	
	7	söylediklerini yumuşatma gereği duymama: 4	
	8	yalın, sade ve düz anlatım: 3	
	9	iknaya ve ispata yönelik anlatım: 3	
	10	sorgulayıcı bir dil kullanımı: 2	
	11	somut anlatım: 2	
	12	onaylama gereksinimi duymayan anlatım: 1	

kadın yanıtı için öne sürülen işlevler	1	duygusal anlatım: 8	18
	2	kadını söylem: 4	
	3	öznel anlatım: 2	
	4	samimi ve sıcak anlatım: 2	
	5	kibar dil kullanımı: 1	
	6	ayrıntılı anlatım: 1	
öne sürülen toplam işlev sayısı	18		

Erkek katılımcıların erkek yazara ilişkin ortaya koyduğu işlevler Tablo (10)'da gösterilmiştir. Tabloda bulunan *Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar* kutucuğunda katılımcıların metinden yaptığı alıntılar tırnak işareti içinde, metin hakkındaki yorumları ise tırnaksız verilmiştir.

Tablo 10: Erkek katılımcılar tarafından 2. Metin'deki erkek yazarın cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramlar		
Kavram ve işlevler	Katılımcıların ortaya koyduğu dilsel kanıtlar	Sıklık
erkeksi söylem	eksiltili tümce (üç noktayla biten tümce) kullanımı, “bırakın filmi, yapımcıyı falan”, “karşılaşmış” ibaresindeki -miş kullanımı, “film bu ya”, “orijinal bir hikaye”, “büyük bir ayıp arkadaşlar”, “duygulanmamamız mümkün değil”	8
kadını söylem	eksiltili tümce (üç noktayla biten tümce) kullanımı, “geçiniz”, “film bu ya”, “karşılaşmış” ibaresindeki -miş kullanımı, 3. çoğul kullanımı, seslenme biçimi, sözdizimsel yapı	7
duygusal anlatım	“geçiniz”, “film bu ya”, sözcük seçimi	7
duygusal olmayan anlatım		5
sert anlatım		4
duyguları belli etmeyen nesnel anlatım		3
yalın, sade ve düz anlatım		3
iknaya ve ispata yönelik anlatım		3
abartılı olmayan duygu aktarımı		2
resmi bir dil kullanımı		2
eleştirel dil		2
ayrıntılı anlatım		2
samimi ve sıcak anlatım		2
argo kullanımı	“bırakın”, “uyduruk”	1
kesin ifadelerle anlatım	“geçiniz”	1
içeriğin erkek beğenisini yansıtması	konudan dolayı	1
yumuşak anlatım	“ayıp arkadaşlar”	1

kaba dil kullanımı		1
resmi olmayan dil kullanımı		1
ayrıntılara yer vermeyen anlatım		1
açıklayıcı anlatım		1
heyecan ve coşku içermeyen anlatım		1
somut anlatım		1

Tablo (10)'da erkeksi söylem ile kadınsı söylem arasında sıklık açısından fark 1'dir. Bu sonuç erkek katılımcıların 2. Metin'deki erkek yazarı doğru tahmin edemedikleri anlamına gelmez. Şöyle ki yazarın erkek olduğuna ilişkin öne sürülen işlevlerle kadın olduğunu ileri süren işlevler sıklık açısından toplandığında 2. Metnin açık bir farkla erkek olarak varsayıldığı anlaşılmaktadır. Tablo (10)'da erkek katılımcıların ortaya koyduğu kavram ve işlevler ile dilsel kanıtlar 2. Metin'in yazarının yüksek oranda doğru tahmin edildiğini göstermektedir. En fazla sıklığa sahip işlev *erkeksi söylem* (8 kez dile getirilmiş) olduğu gibi en fazla kanıt da yine bu işlev için ortaya konmuştur. Ancak, kadınsı söylem işlevi için ortaya konulan kanıtlardan yalnızca 1 fazlasıdır. Yalnızca bu iki işlev (erkeksi söylem ve kadınsı söylem) açısından bakıldığında metnin yazarının katılımcılar tarafından sezinlenemediği söylenebilir. Erkeksi söylemden başka ortaya konan *duygusal olmayan anlatım*, *sert anlatım*, *duyguları belli etmeyen nesnel anlatım* gibi işlevler bir arada düşünüldüğünde erkek katılımcıların metnin yazarını doğru tahmin edebildiği söylenebilir. Onu *duygusal anlatımdan* sonra takip eden *duygusal olmayan anlatım*, *sert anlatım*, *duyguları belli etmeyen nesnel anlatım*, *yalın*, *sade ve düz anlatım* gibi işlevler yine erkek katılımcılar tarafından metnin yazarının erkek olduğunu gösteren işlevler olarak belirtilmiştir. Buna karşın *erkeksi söylemden* sonra en fazla sıklığı alan işlevin *kadınsı söylem* ile *duygusal anlatım* olması 2. Metnin yazarının 1. Metnin yazarına göre tahmin edilme oranının daha düşük olduğunu göstermektedir. Aşağıda verilecek sıklık oranları da bu durumu daha iyi açıklayacaktır. Tablo (11), Tablo (10)'da ortaya çıkan işlev dağılımlarının sıklığını kadın-erkek yazar değiştirgeni bağlamında görmek açısından daha net bir resim sunmaktadır. Tablo (11)'de yer alan *erkeksi söylem*, *duygusal olmayan anlatım*, *sert anlatım*, *duyguları belli etmeyen nesnel anlatım*, *yalın*, *sade ve düz anlatım*, *iknaya ve ispata yönelik anlatım*, *abartılı olmayan duygu aktarımı*, *resmi bir dil kullanımı*, *eleştirel dil*, *argo kullanımı*, *kesin ifadelerle anlatım*, *içeriğin erkek beğenisini yansıtması*, *kaba dil kullanımı*, *heyecan ve coşku içermeyen anlatım*, *sert anlatım*, *somut anlatım* biçiminde sıralanan işlevler, katılımcılara göre metnin erkek bir yazara ait olduğunu kanıtlamaktadır. Erkek yanıtı için öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 38 iken kadın yanıtı için öne sürülen işlevlerin sıklık sayısı 19'dur.

Tablo 11: Erkek katılımcılar açısından 2. Metin için erkek ve kadın yanıtını destekleyen işlevleri kümelendirerek yazar cinsiyeti açısından sıklık sayılarını değerlendirme

		İşlevler ve sıklık sayıları	Toplam
erkek yanıtı için öne sürülen işlevler	1	erkeksi söylem: 8	38
	2	duygusal olmayan anlatım: 5	
	3	sert anlatım: 3	
	4	duyguları belli etmeyen nesnel anlatım: 3	
	5	yalın, sade ve düz anlatım: 3	
	6	iknaya ve ispata yönelik anlatım: 3	
	7	abartılı olmayan duygu aktarımı: 2	
	8	resmi bir dil kullanımı: 2	
	9	eleştirel dil: 2	
	10	argo kullanımı: 1	
	11	kesin ifadelerle anlatım: 1	
	12	içeriğin erkek beğenisini yansıtması: 1	
	13	kaba dil kullanımı: 1	
	14	heyecan ve coşku içermeyen anlatım: 1	
	15	sert anlatım: 1	
	16	somut anlatım: 1	
kadın yanıtı için öne sürülen işlevler	1	kadını söylem: 7	19
	2	duygusal anlatım: 7	
	3	ayrıntılı anlatım: 2	
	4	samimi ve sıcak anlatım: 2	
	5	yumuşak anlatım: 1	
öne sürülen toplam işlev sayısı	21		

Erkek yanıtı için öne sürülen işlevler toplandığında erkek katılımcıların 2. Metin yazarının cinsiyetini doğru tahmin ettikleri ve yorumladıkları söylenebilir. Erkek yanıtı için toplam işlev sıklığı 38 iken kadın yanıtı için toplam işlev sayısı 19'dur. Ancak, 2. Metin üzerine kadın ve erkek katılımcıların tahminleri, ortaya koydukları sıklık değerleri açısından değerlendirildiğinde kadınların erkeklere göre metin yazarının cinsiyetini daha doğru tahmin ettikleri anlaşılmaktadır. Tablo (9) ile Tablo (11)'de yer alan değerler yeniden karşılaştırıldığında bu daha iyi anlaşılacaktır. Tablo (9)'da görüldüğü gibi kadın katılımcılar 2. Metnin yazarını işlevlere yaptıkları 52 gönderimle, erkek katılımcılar ise (bk. Tablo (11)) işlevlere yaptıkları 38 gönderimle metnin yazarını doğru tahmin etmişlerdir. Kadın katılımcıların bir diğer farkı ise tahminlerini daha çok işleve bulunarak belirtmiş olmalarıdır. $52+10=78$ (bk. Tablo (9)). Erkek katılımcılar ise işlevlere toplamda 57 (38+19) gönderimde bulunmuşlardır. Buradan yola çıkarak kadınların metnin

yazarına ilişkin tahminde bulunurken daha ayrıntılı düşündüklerini söylemek mümkündür. Buna karşın, erkekler 2. Metnin doğrudan yazarın cinsiyetine yönelik tahminlerinde toplam 21 işlev ortaya koymuşken kadınlar 18 işlev ortaya koymuşlardır (krş. Tablo (9) ile Tablo (11)). Oysaki kadınlar 1. Metnin doğrudan yazarın cinsiyetine yönelik tahminlerinde toplam 18 işlev ortaya koymuşken erkekler 15 işlev ortaya koymuşlardır (krş. Tablo (4) ile Tablo (6)).

2. Metin'deki yazar cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramların cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablodaki kadınların sıklık yüzdesi toplam kadın katılımcı sayısını olan 45, erkeklerin yüzdesi ise toplam erkek sayısı olan 45 üzerinden hesaplanmıştır.

Tablo 12: Erkek yazarın cinsiyetine ilişkin tahminleri biçimlendiren kavramların katılımcıların cinsiyetine göre sıklık dağılımı

Kavram ve işlevler	Kadınlar		Erkekler	
	Sıklık	Sıklık Yüzdesi	Sıklık	Sıklık Yüzdesi
erkeksi söylem	11	%24,44	8	%17,17
duygusal anlatım	8	%17,77	7	%15,55
duygusal olmayan anlatım	6	%13,3	5	%11,11
kadınsı söylem	4	%8,8	7	%15,55
sert anlatım	5	%11,11	4	%8,8
duyguları belli etmeyen nesnel anlatım	6	%13,3	3	%6,6
eleştirel dil	5	%11,11	2	%4,4
yalın, sade ve düz anlatım	3	%6,6	3	%6,6
iknaya ve ispata yönelik anlatım	3	%6,6	3	%6,6
kesin ifadelerle anlatım	4	%8,8	1	%2,2
resmi bir dil kullanımı	2	%4,4	2	%4,4
söylediklerini yumuşatma gereği duymama	4	%8,8	-	%0
samimi ve sıcak anlatım	2	%4,4	2	%4,4
ayrıntılı anlatım	1	%2,2	2	%4,4
sorgulayıcı bir dil kullanımı	2	%4,4	-	%0
öznel anlatım	2	%4,4	-	%0
açıklayıcı anlatım	1	%2,2	1	%2,2
abartılı olmayan duygu aktarımı	-	%0	2	%4,4
kibar dil kullanımı	1	%2,2	-	%0
edebî dil	1	%2,2	-	%0
onaylanma gereksinimi duymayan anlatım	1	%2,2	-	%0
empati kurabilme	1	%2,2	-	%0
betimleyici dil kullanımı	1	%2,2	-	%0

ayrıntıya dikkat çekme	1	%2,2	-	%0
argo kullanımı	-	%0	1	%2,2
içeriğin erkek beğenisini yansıtmaması	-	%0	1	%2,2
yumuşak anlatım	-	%0	1	%2,2
kaba dil kullanımı	-	%0	1	%2,2
resmi olmayan dil kullanımı	-	%0	1	%2,2
ayrıntılara yer vermeyen anlatım	-	%0	1	%2,2
heyecan ve coşku içermeyen anlatım	-	%0	1	%2,2
somut anlatım	-	%0	1	%2,2

4.3. Katılımcıların Sezgisel Tahminleri

Farklı yaş gruplarından erkek ve kadınların kendilerine verilen 1. Metin (kadın yazar) ve 2. Metin'e (erkek yazar) ilişkin yazar cinsiyetine ilişkin tahminlerini biçimlendiren temel kavram ve işlevler dışında sezgiler de söz konusu olmuştur. Katılımcıların kanıt sunmadan ortaya koydukları sezgisel tahminler “Nedenini bilmiyorum ama bu metni bir kadın yazmış olmalı.”, “Bence bunu bir erkek yazmıştır” gibi ifadelerle aktarılmıştır. Buna göre, Tablo (4)'te yaş grubu ve cinsiyete göre metnin yazarlarını sezgisel olarak bilenlerin sayısı verilmiştir.

Tablo 13: Metinlerin yazar cinsiyetini sezgisel olarak **doğru bilen** kadın ve erkek katılımcılar

	kadın		erkek	
	1. Metin	2. Metin	1. Metin	2. Metin
15-18 yaş arası	-	-	-	-
19-25 yaş arası	-	1	2	1
35 yaş ve sonrası	-	-	-	-

Tablo (13)'ten anlaşıldığı üzere metinlerin yazarlarını sezgisel olarak tahmin etmede erkekler 1 sayı farkla ön sırada yer almıştır. Bu anlamda, cinsiyetler arasındaki farklılığı daha sağlıklı sonuçlar açısından belirlemek için çok daha fazla katılımcıdan bilgi toplamak gerekmektedir.

Sezgisel olarak metinlerin yazar cinsiyetini sezgisel olarak yanlış bilen kadın ve erkekler açısından da bakılabilir. 19-25 arası yaş gurubunda 1 kadın katılımcı 1. Metnin erkek bir yazara ait olduğunu söyleyerek yanlış bir tahminde bulunmuştur. 19-25 arası yaş gurubunda 1 kadın katılımcı 2. Metnin kadın bir yazara ait olduğunu söyleyerek yanlış bir tahminde bulunmuştur. 19-25 arası yaş gurubunda 1 erkek katılımcı 1. Metnin erkek bir yazara ait olduğunu söyleyerek yanlış bir tahminde bulunmuştur. 19-25 arası yaş gurubunda 1 erkek katılımcı 2. Metnin kadın bir yazara ait olduğunu söyleyerek yanlış bir tahminde bulunmuştur. Bu sonuçların toplu gösterimi Tablo (14)'te verilmiştir.

Tablo 14: Metinlerin yazar cinsiyetini sezgisel olarak **yanlış bilen** kadın ve erkek katılımcılar

	kadın		erkek	
	1. Metin	2. Metin	1. Metin	2. Metin
15-18 yaş arası	-	-	-	-
19-25 yaş arası	1	1	1	1
35 yaş ve sonrası	-	-	-	-

Sezgisel tahminlerin sayısı çok az olduğundan cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark ortaya ıkılmamaktadır.

4.4. Metin Yazarı Tahmininin Yaş ve Cinsiyete Göre Sayısal Dağılımı

Bu bölümde, erkek ve kadın katılımcıların yazılı metinlerdeki yazarın cinsiyetini tahmin hususunda sayısal verilere dayalı olarak bir genel görünüm ortaya konmaya çalışılmıştır.

Tablo (15)'ten anlaşıldığı üzere metin yazarını tahmin etme noktasında erkek ve kadın katılımcılar arasında anlamlı olabilecek sayısal bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 15: Metin yazarı tahmininin yaş ve cinsiyete göre sayısal dağılımı

	Kadın				Erkek			
	1. Metin		2. Metin		1. Metin		2. Metin	
	Doğru	Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru	Yanlış	Doğru	Yanlış
15-18 yaş arası	9	6	7	8	11	4	8	7
19-25 yaş arası	13	2	12	3	11	4	11	4
35 yaş ve sonrası	13	2	10	5	15	0	11	4
Metne göre:	35	10	29	16	37	8	30	15
Cinsiyete göre:	kadınlarda doğru: 64 yanlış: 26				erkeklerde doğru: 67 yanlış: 23			
Genel Toplam:	cinsiyet göz ardı edildiğinde genel doğru: 131 genel yanlış: 49							

Tablo (16)'dan yola çıkarak kadınlarda 1. Metin'e ait doğru tespitlerin en fazla 19-25 ile 35 yaş ve sonrası yaş grubunda eşit olarak paylaşıldığı görölmüştür. 15-18 yaş arası, doğru tespitin en az olduğu yaş grubu olmuştur.

Tablo 16: Kadınlarda yaş grubu açısından 1. Metin'in yazarına ilişkin doğru tespit sayısı

	Kadınlarda Yaş Grubu	Doğru Sayısı
1.	15-18 yaş arası	9
2.	19-25 yaş arası	13
3.	35 yaş ve sonrası	13
	Toplam: 35	

Tablo (17)'den yola çıkarak erkeklerde 1. Metin'e ait doğru tespitlerin en fazla 35 yaş ve sonrası yaş grubunda fazla olduğu görülmektedir. 15-18 ile 19-25 yaş aralığı iki grubun doğru tahmini eşit çıkmıştır.

Tablo 17: Erkeklerde yaş grubu açısından 1. Metin'in yazarına ilişkin doğru tespit sayısı

	Erkekler Yaş Grubu	Doğru Sayısı
1.	15-18 yaş arası	11
2.	19-25 yaş arası	11
3.	35 yaş ve sonrası	15
		Toplam: 37

1. Metin söz konusu olduğunda kadınlar ve erkekler arasında şöyle bir fark bulunmaktadır. Erkekler 2 sayı gibi küçük bir farkla (37'ye 35) kadınlardan daha fazla doğru tahminde bulunmuşlardır.

Tablo (18)'den yola çıkarak kadınlarda 2. Metin'e ait doğru tespitlerin en fazla 19-25 yaş arasında yer alan grupta olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Kadınlarda yaş grubu açısından 2. Metin'in yazarına ilişkin doğru tespit sayısı

	Kadınlar Yaş Grubu	Doğru Sayısı
1.	15-18 yaş arası	7
2.	19-25 yaş arası	12
3.	35 yaş ve sonrası	10
		Toplam: 29

Tablo (19)'dan yola çıkarak erkeklerde 2. Metin'e ait doğru tespitlerin 19-25 ile 35 yaş ve sonrası yaş grubunda eşit paylaşıldığı görülmektedir. 15-18 yaş arası erkekler diğer yaş gruplarına oranla daha az doğru sayısına sahiptir.

Tablo 19: Erkeklerde yaş grubu açısından 2. Metin'in yazarına ilişkin doğru tespit sayısı

	Erkekler Yaş Grubu	Doğru Sayısı
1.	15-18 yaş arası	8
2.	19-25 yaş arası	11
3.	35 yaş ve sonrası	11
		Toplam: 30

2. Metin söz konusu olduğunda kadınlar ve erkekler arasında şöyle bir fark bulunmaktadır. Erkekler 1 sayı gibi küçük bir farkla (30'a 29) kadınlardan daha fazla doğru tahminde bulunmuşlardır.

Hem 1. Metin hem de 2. Metin açısından kadın ve erkeklerin doğru bilme sayıları karşılaştırıldığında çok büyük bir fark bulunmadığı görülmektedir. Kadınların toplam doğru

bilme sayısı 64 iken erkeklerinki 67'dir (bk. Tablo (15)). Toplam yanlışlar karşılaştırıldığında fark kadınlarda biraz daha fazladır. Kadınların yanlış sayısı 26 iken erkeklerinki 23'tür. Bu sonuçlar erkeklerin tahminlerinde daha isabetli olduklarını göstermektedir. Buna karşın, bütün bu doğru-yanlış sayıları açısından cinsiyet değişkenine göre genel bir yorum yapıldığında erkek ve kadınlar arasında anlamlı olacak düzeyde bir fark olmadığı anlaşılmıştır. Genel resimde ortaya çıkan bir diğer bulgu ise 15-18 yaş arasının metin yazarlarının cinsiyetini tahmin etmek noktasında daha zayıf kalmalarıdır. Cinsiyet ayrımı yapmadan katılımcıların doğru bilme sayıları Tablo (20)'de gösterilmiştir.

Tablo 20: Erkek ve kadınlarda yaş grubu açısından 1. Metin ve 2. Metin'in yazarına ilişkin doğru tespit sıralaması

	Erkek ve Kadınlar Yaş Grubu	Toplam Doğru Sayısı
1.	35 yaş ve sonrası	49
2.	19-25 yaş arası	47
3.	15-18 yaş arası	35

Tablo (20)'ye göre metin cinsiyeti üzerine en doğru tahmini yapan yaş grubu 35 yaş ve üzerinde yer alan yaş arasıdır. Onu 19-25 yaş arası takip etmiştir.

Cinsiyet ayrımı yapmadan katılımcıların yanlış tahmin etme sayıları Tablo (21)'de gösterilmiştir.

Tablo 21: Erkek ve kadınlarda yaş grubu açısından 1. Metin ve 2. Metin'in yazarına ilişkin yanlış tespit sıralaması

	Erkek ve Kadınlar Yaş Grubu	Toplam Yanlış Sayısı
1.	35 yaş ve sonrası	11
2.	19-25 yaş arası	13
3.	15-18 yaş arası	25

Tablo (21)'de ortaya çıkan sonuç Tablo (20) ile bakışımı ve uyumludur. Sözelimi, en fazla doğru tahminde bulunan 35 yaş ve üzeri yaş grubu aynı zamanda en az yanlış yapan grup olmuştur. Söz konusu bakışımılık diğer yaş gruplarında da görülmüştür.

5. Sonuç

Bu çalışmadan ortaya çıkan sonuçlar ana yönleriyle birkaç maddede özetlenebilir.

(i) Doğru bilme sayısı açısından erkek ve kadın ayrımı yapmadan yaş grubuna göre değerlendirme yapıldığında şöyle bir sıralama ortaya çıkmıştır: 49 doğru ile 35 yaş ve üzeri yaş grubu birinci, 47 doğru ile 19-25 yaş arası ikinci, 35 doğru ile 15-18 yaş arası üçüncü olmuştur. Bu sonuçla bakışımı ve uyumlu olarak, yanlış tahmin etme sayısı açısından erkek ve kadın ayrımı yapmadan yaş grubuna göre bir değerlendirme yapıldığında şöyle bir sıralama ortaya çıkmıştır: 25 yanlış ile 15-18 yaş grubu birinci, 13 yanlış ile 19-25 yaş arası ikinci, 11 yanlış

ile 35 yaş ve üzeri yaş arası üçüncü olmuştur. Yaş grubuna göre ortaya çıkan bu bulgunun cinsiyet farklılığını algılamak noktasında yaş ilerledikçe beynin daha iyi bir algılamaya sahip olmasıyla açıklanabilir. Ancak bu açıklamanın beyindilbilim çalışmalarıyla desteklenmesi ve kanıtlanması gerekmektedir.

(ii) Yazılı bir metinde açık bir cinsiyet kodlayıcı olmadığı durumlarda bile kadın ve erkek okuyucuların yazarın cinsiyetine ilişkin doğru yanıtlar verebildiği görülmüştür. Kadın ve erkekler cinsiyet algısını ortaya çıkaran dilsel birimleri bilişsel işlemlerle doğru tespit edebilmektedir.

(iii) Metin yazarlarının cinsiyetine ilişkin doğru tahminler, Türkçede dilbilgisel düzlemde baskın bir cinsiyet kodlayıcısı olmasa da dil kullanıcılarının sözlüksel ve çeşitli dilsel biçemlere dayalı olarak işlemedikleri *sezgisel bir cinsiyet algısının* (intuitive gender perception) varlığını göstermektedir. Bu da yazılı metne yansıyan cinsiyet biçimini algılamaya odaklı hem doğuştan gelen hem de çeşitli tecrübelerle dayalı olarak geliştirilen bilişsel yetilerin olduğunu göstermektedir. Söz konusu cinsiyet algısı kadın ve erkek katılımcılar açısından karşılaştırıldığında kadın katılımcıların hem birinci hem de ikinci metinde yazarın cinsiyetine ilişkin daha doğru tahminler yapabildiği görülmüştür. Ancak, arada büyük oransal bir fark bulunmamaktadır. Ayrıca kadınlar erkeklere oranla daha çok işlev ortaya koymuşlardır.

(iv) Türkçedeki erillik dişlilik açısından cinsiyet görünümü temel olarak sözlüksel düzeydedir. Katılımcıların belirlediği birçok işlev sözcüklerden yola çıkılarak ortaya konmuştur.

(v) *Duygusal anlatım, heyecanlı ve coşkulu anlatım, abartılı duygu aktarımı, samimi ve sıcak anlatım, öznel anlatım, anlatımda duygusal çeşitlilik, hızlı duygu değişimi, ayrıntılı anlatım* gibi işlevler kadınsı söylem kümesini oluşturmaktadır.

(vi) *Duygusal olmayan anlatım, duyguları belli etmeyen nesnel anlatım, yalın, sade ve düz anlatım, iknaya ve ispata yönelik anlatım, abartılı olmayan duygu aktarımı, resmi bir dil kullanımı, eleştirel dil, argo kullanımı, kesin ifadelerle anlatım, kaba dil kullanımı, heyecan ve coşku içermeyen anlatım, sert anlatım, somut anlatım* gibi işlevler erkeksi söylem kümesini oluşturmaktadır.

(vii) Erkek yazara ait olan 2. Metin, kadın yazara ait olan 1. Metin'den daha az sıklık oranıyla doğru tahmin edilmiştir. Bunun en önemli göstergesi 2. Metin için kadınsı söylem ve duygusal anlatım işlevlerine kadın ve erkek katılımcılar tarafından fazlaca gönderimde bulunulmasıdır.

(viii) Tablo (22)'de görüldüğü üzere, kadınların işlevlere gönderim sayısı hem birinci hem de ikinci metinde daha yüksek. Buna karşın daha fazla işlev türü ortaya koymak açısından 1. Metin'de kadınlar 2. Metin'de ise erkekler daha öndedir. Ancak bu, anlamlı olabilecek kadar yüksek bir oran değildir.

Tablo 22: Erkek ve kadın katılımcılar tarafından yazar cinsiyeti tahmininde işlevlere yapılan gönderim sıklığı ve işlev türleri sayısı

	yazar cinsiyeti tahmininde işlevlere yapılan toplam gönderim sıklığı		yazar cinsiyeti tahmininde katılımcılar tarafından ortaya konan işlev türü sayısı	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
1. Metin	78	68	18	15
2. Metin	70	57	18	21

(ix) Bu çalışmada ortaya çıkan bir diğer bulgu ise 15-18 yaş arasının metin yazarlarının cinsiyetini tahmin etme noktasında diğer yaş gruplarına göre biraz daha zayıf kalmalarıdır. Bu da yaş değişkeninin metin yazarı cinsiyetini algılamada önemli olabileceğine ilişkin bir kanıt olabilir.

(x) Genel bir sonuç olarak, yukarıda söz edilen farklar geçici olarak bir kenara bırakılacak olursa, kadın ve erkek katılımcılar arasında metnin cinsiyetini tahmin etmede büyük ölçekli (“anlamli”) bir farkın bulunamadığı rahatlıkla söylenebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

Aksan, D. (1977). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)*. Ankara: TDK.

Al Rousan ve diğ. (2011). Gender Differences in the Typographical Features Used in the Text Messaging of Young Jordanian Undergraduates. *International Conference on Languages, Literature and Linguistics [IPEDR]*, Sayı 26. Singapore: IACSIT Press.

Aliefendioğlu, H. (1997). Konuşma Dilinde Cinsiyete Dayalı Farklılaşma: Kadın ve Erkek Dili. *Antropoloji*, Sayı 13, s. 17-36.

Arman, A. (2018, 8 Mart). 8 Mart'ta Hürriyet'ten yeni bir devrim: Kadın düşmanı kelimeleri dilimizden kovuyoruz!!! *Hürriyet*. Erişim adresi: www.hurriyet.com.tr

Arman, A. (2018, 18 Mart). Çok da Şey etmemek Lazım! *Hürriyet*. Erişim adresi: www.hurriyet.com.tr

Baker, P. (2006). *Using Corpora in Discourse Analysis*. London, New York: Continuum.

Börekçi, M. ve Tercanoğlu, L. (1999). Türkçe ve İngilizce'de Dil ve Cins İlişkisi Üzerine Bir Deneme. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı 12, s. 31-52.

Cambridge Dictionary online (2018). *Cambridge English Dictionary*. Cambridge University Press. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/> (erişim tarihi: 26.03.2018).

Crystal, D. (2003). *A Dictionary of Linguistics & Phonetics*. Oxford: Blackwell Publishing.

- Deborah, C ve Panović, I. (2014). *Working with Written Discourse*. London: SAGE Publications.
- Doğan, E. (2011). Türkiye Türkçesinde Cinsiyet Kategorisinin İzleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:4, Sayı 17, s. 89-98.
- Finch, G. (2000). *The Linguistic Terms and Concepts*. London: Mcmillan Press.
- Howarth, D. (2000). *Discourse*. Buckingham UK: Open University Press.
- Karaağaç, G. (2011). Bireysel İki Dillilik ve Toplumsal İki Dillilik. *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Sayı 717, s.222-228.
- Korkmaz, Z. (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- König, G. (1992). Dil ve Cins: Kadın ve Erkeklerin Dil Kullanımı. *Dilbilim Araştırmaları 1992*. Hitit Yayınevi, s. 26-36.
- Mills, S. (1997). *Discourse*. London and New York: Routledge.
- Önem, E. (2011). Bireysel Dil Kullanımını Etkileyen Etkenler. *Dil Dergisi*, Sayı 152, s. 57-67.
- Renkema, J. (2004). *Introduction to Discourse Studies*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Schiffrin, D. (1996). *Discourse Markers*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Sebzecioğlu, T. (2016). *Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Sebzecioğlu, T. ve Coşgun Özgür, S. (2015). Cinsiyete Bağlı Argo Kullanımı Üzerine Bir Twitter Etiketi Örnekleme. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi [TÜRÜK]*, Sayı 5, s. 75-93.
- Semerocioğlu, C. (2017). Oscar'a Bu Kadar Yakınken Ayla'ya Yapılanlara Bakın. *Hürriyet*. Erişim adresi: www.hurriyet.com.tr
- Toklu, M. O. (2003). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Vardar, B. ve diğ. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara-İstanbul-İzmir: ABC Kitabevi.
- Yılmaz, M. Y. (2018, 21 Ocak). Şu Erkekler Pek Yaman, Her Sözleri Bir Yalan. *Hürriyet*. Erişim adresi: www.hurriyet.com.tr

EKLER

Ek 1: Kadın yazara ait 1. Metin ile ilgili veri toplama formu

Kadın 1 Erkek 1
Yaş aralığınız:
 15-18 yaş arası 1
 19-25 yaş arası 1
 35 ve sonrası 1

1. METİN

Aşağıdaki metni sizce bir kadın mı yazmıştır yoksa bir erkek mi? Okuduktan sonra metnin altındaki kutucuğu tahmininizi işareti ile kodlayınız.

Var ya... Mutlaka bu filmi izleyin! Hem güleceksiniz hem ağlayacaksınız. Hem şaşıracaksınız hem de "Çok fazla da şey etmemek lazım!" diyeceksiniz. Avuçlarım patlayıncaya kadar Tolga Karaçelik'i tebrik ediyorum. Biliyorum çok fazla da şey etmemek lazım ama elimde değil, ediyorum. Uzun zamandır böyle bir film izlememiştim, bana çok iyi geldi, inşallah size de öyle gelir. 'Kelebekler', genç yönetmen Tolga Karaçelik'in ödüllü filmi. ABD'nin bağımsız film festivali Sundance'te, Dünya Sineması dalında, Büyük Jüri Ödülü aldı. Adam hayatında üç film yapmış, üçü de dünya çapında ödüller almış. Filmini izleyip bu kadar beğenince, haliyle kendisini tanımak ve sizinle tanıştırmak istedim. Huzurlarınızda Tolga Karaçelik... Az evvel filmi izledim ve çarpıldım! Belli yerlerinde kakkahalar attım ama ağladığım yerler de oldu. Finalde de dondum kaldım!

Metin yazarı bir kadın 1

Metin yazarı bir erkek 1

Yukarıdaki metnin neden bir kadına/erkeğe ait olduğunu düşündünüz? Bunu size hangi ek, hangi sözcük ya da hangi dilsel yapı düşündürdü? Nedenlerinizi metinden yola çıkarak aşağıdaki kutucuğa yazınız.

Ek 2: Erkek yazara ait 2. Metin ile ilgili veri toplama formu

Kadın 1 Erkek 1
Yaş aralığımız:
 15-18 yaş arası 1
 19-25 yaş arası 1
 35 ve sonrası 1

2. METİN

Aşağıdaki metni sizce bir kadın mı yazmıştır yoksa bir erkek mi? Okuduktan sonra metnin altındaki kutucuğu tahmininizi işareti ile kodlayınız.

Neden en iddialı Oscar adayı filmimiz diyorum önce onu söyleyeyim. Birincisi hikaye gerçek... Süleyman Onbaşı (Dilbirliği), Koreli kızı yolda karlar arasında bulmamış da, Türk taburunda karşılaşmışmış... Geçiniz... Film bu ya... Bundan dolayı "hikaye gerçek değil" demek, bırakın filmi, yapımcıyı falan, bugün 92 yaşında olan Kore Gazimiz Süleyman Amca'ya yapılmış büyük bir ayıp arkadaşlar. Bu hikaye yüzde 100 gerçek... İkincisi bu hikayenin kahramanları yaşıyor... Tanıştım... Süleyman Amca'yla da, kızım dediği Koreli Kim'le de (Ayla) buluşup konuştum. Oturup ağlarsınız... Süleyman Amca'nın üzerine titriyor bugün 67 yaşında olan Koreli Kim... Duygulanmamanız mümkün değil. Şimdi elinizde uyduruk senaryolardan bunalmış Amerikan sinemasının arayıp da bulamadığı bir hazine var: Orijinal bir hikaye... Olay gerçek, üşşelik kahramanları da yaşıyor. Üçüncüsü savaş mağduru çocuklar gündemde... Ayla'nın anlattığı savaş mağduru çocuklar, bugün çok daha can yakıcı şekilde dünyanın gündeminde...

Metin yazarı bir **kadın** 1

Metin yazarı bir **erkek** 1

Yukarıdaki metnin neden bir kadına/erkeğe ait olduğunu düşündünüz? Bunu size hangi ek, hangi sözcük ya da hangi dilsel yapı düşündürdü? Nedenlerinizi metinden yola çıkarak aşağıdaki kutucuğa yazınız.

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Kullandığı Şikâyet Edimi Stratejileri

Complaint Strategies Used by Learners of Turkish as a Foreign Language

Zeynep ARSLAN* , Mehmet GÜRLEK**

ÖZ

Günümüzde Türkçenin yabancı dil olarak öğrenimine ve öğretimine olan ilgi gittikçe artmaktadır. Yabancı dil olarak öğretilen diğer dillerde de olduğu gibi Türkçe öğretiminde de sadece dilsel edince odaklanan uygulamalardan iletişimsel yeterliliği edindirmeye yönelik, bütüncül bir bakış açısına geçilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda yabancı dil olarak Türkçe (YADOT) öğrencilerine söz edimlerinin öğretilmesi ve gündelik hayata uygun bir şekilde kullanımlarının sağlanması da dikkat çekilmesi gereken bir konudur. Bu nitel çalışmanın amacı YADOT öğrencilerinin şikâyet ediminin farklı bağlamlarda kullanımında ne ölçüde başarılı olduklarını ve hangi şikâyet edim stratejilerine başvurduklarını belirlemektir. Araştırmanın yapısına uygun olan örnek olay deseniye başvurulmuştur. İstanbul Üniversitesi Dil Merkezinde Türkçe öğrenmekte olan B1, B2 ve C1 seviyelerindeki 18 öğrenci ulaşılabılır örnekleme yoluyla seçilmiştir. Veriler söylem tamamlama testi uygulanarak toplanmıştır. Verilerin analizinde on bir şikâyet edim stratejisi temel alınmıştır. YADOT öğrencilerinin bağlamlara yönelik verdiği cevapların analizinden elde edilen sonuçlara bakıldığında resmi ortamlarda şikâyet edilirken beklenenin aksine dolaylı şikâyet edim stratejilerinden çok doğrudan şikâyet edim stratejilerine başvurulduğu gözlenmiştir. YADOT öğrencilerinin şikâyet ediminde iletişimsel yetileri verilerek istenen mesajı anlamada zorluk çekmedikleri, fakat bağlama uygun hitap biçimlerinde ve konuşmaya girişte kullanılan kelime seçimlerinde başarılı olmadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Söz edimleri, YADOT, Şikâyet edimi

ABSTRACT

The importance of learning and teaching Turkish as a foreign language is increasing every day. As is the case in the teaching of other foreign languages, the field faces a transition from practices focusing only on grammatical competence to a more holistic view in which the important end-goal is communicative competence. Teaching speech acts to learners of Turkish as a foreign language (Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, or YADOT) and enabling them to use these speech acts in daily life is another prominent issue. The purpose of this qualitative study is to determine how successful the learners of YADOT are in their use of the complaint act in different contexts and which complaint strategies they apply. The case method was used and the participants were all at the level of B1, B2, or C1 at the Istanbul University Language Center, were selected

*Millî Eğitim Bakanlığı Bakanlığı, Ankara, Türkiye

**İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Dilbilimi Bölümü, Genel Dilbilimi,
İstanbul, Türkiye

ORCID: Z.A. 0000-0003-0126-9469;
M.G. 0000-0002-3601-8005

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Zeynep Arslan (Öğretmen),
Millî Eğitim Bakanlığı Bakanlığı, Ankara, Türkiye
E-posta: ogretmenzeynep@yandex.com

Başvuru/Submitted: 05.06.2020
Kabul/Accepted: 28.06.2020

Atf/Citation: Arslan, Z. & Gürlek, M. (2020).
Yabancı dil olarak türkçe öğrenen öğrencilerin
kullandığı şikâyet edimi stratejileri. *Dilbilim
Dergisi - Journal of Linguistics*, 35, 63-88.
<https://doi.org/10.26650/jol.2020.010>

through convenience sampling. The data was collected by discourse completion test, and analysis was based on 11 specified complaint strategies. This study found that learners of YADOT do not have difficulties in understanding the message being aimed at, but they are not competent enough to select the appropriate contextualized address forms or vocabulary items to initiate a dialogue.

Keywords: Speech acts, YADOT, Complaint act

EXTENDED ABSTRACT

Language learning is an essential process if individuals and societies are to interact with each other. Target languages are given foreign, second, or official status, following government policy. In the last few decades, not only teaching but also learning Turkish as a foreign language has become noticeably more important, and consequently, the number of studies on learning Turkish as a foreign language has increased. However, these studies generally focus on the question of how the learners' four skills (namely reading, writing, listening and speaking skills) can be improved, and the need for studies into various other fields of linguistics, such as speech acts, is being underestimated. For example, although the learners sampled in this study knew which vocabulary items could be used in a specific context, they did not know how to contextualize them. At this point, the issue of using speech acts appropriately within specific contexts becomes pertinent, and in this case, speech acts are mainly classified as requests, apologies, and complaints. The main purpose of this study is to draw the attention of both instructors and learners of Turkish as a foreign language to the use of complaint acts, as well as to the language structures taught in Turkish classes, and to contribute to the improvement of the quality of speech act-based language teaching materials. The study also asks whether it is the length of the time spent in Turkey, the level of Turkish-language proficiency, and/or the number of languages spoken by the individual that negatively or positively affects an individual's choice of complaint strategies.

In terms of methodology, as per the study's design, the case method was selected as being most appropriate. Using convenience sampling, participants were selected from among the students learning Turkish at the İstanbul University Language Center, which is one of the best language centers in Turkey. In total, the group consisted of 8 females and 10 males from different countries, ranging from 18 to 25 years of age, and ranging between intermediate and advanced levels of Turkish-language proficiency. The data was collected using a discourse completion test that included ten questions based on different real-life scenarios. The participants were expected to write their answers to the questions as naturally as possible, and their answers were analyzed through 11 complaint strategies of opting out, hints, annoyance, consequences, indirect, direct, modified blame, explicit blame (behavior), explicit blame (person), request for repair, and threat.

In the analysis phase, each answer to the 10 questions was assessed, and, according to the results, it was discovered that explicit blame (person) was the complaint strategy used most often and that the participants had a tendency to use request and apology strategies instead

of complaint ones. Moreover, we found that neither YADOT learners' Turkish-language proficiency level nor the length of time they had spent in Turkey correlated with their choice of the appropriate complaint strategies, and that the participants' grammatical competence was not as developed as their pragmatic and communicative competence. One of the most prominent findings of this study is that the participants had problems differentiating formal and informal interlocutors. The statements they used in instructor–student and neighbor–neighbor dialogues were similar to each other. Also, according to the study's results, the learners of YADOT were capable of using basic Turkish phrases but were not able to use those phrases, common Turkish greetings, and expressions in the appropriate contexts. As a result of this study based on the use of complaint strategies by learners of Turkish as a foreign language, it can be said that the pragmatic dimension needs to be taken into consideration in terms of teaching and learning Turkish as a foreign language.

1. Giriş

Yabancı dil öğrenimi karmaşık bir süreçtir ve bu konunun birçok farklı açıdan incelenmesi yalnızca öğrenenlerin değil aynı zamanda öğreticilerin de bu süreci daha sağlıklı yürütebilmelerine katkı sağlayacaktır. Dilbilim çalışmaları anlambilim, sözdizimi, biçimbilim gibi alanlara yoğunlaşır. Ancak, kullanılan yapıyla ulaşması amaçlanan mesajın tutarlı olup olmamasını konu edinen edimbilim ise bu alanları birleştirici bir görev üstlenir. Mey (1993: 315) edimbilimi, “dilbilim çalışmalarının toplumsal olarak gerekli ve bilinçli olarak interaktif boyutu olarak” tanımlamış ve önemine dikkat çekmiştir. “Bununla ne demek istedi” sorusunun cevaplanması için cümledeki kelimelerin anlamının ve diziminin bilinmesi yeterli olmaz, kastedilen ifadeyi anlayabilmek için cümleyi kimin hangi bağlamda dile getirdiği sorularına cevap aranmalıdır (Birner, 2013: 1). Demirezen (1991: 281) ve Kocaman (1996: 11) tarafından “buldukları bağlamlara bağlı olarak dil sözcüklerinin anlam çalışması” ve “iletişimde dil kullanımının, özellikle tümcelerle kullanıldıkları bağlam ve durumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi” olarak tanımlanan edimbilim anlambilim ile benzerlikler taşımaktadır. Bu doğrultuda Balcı (2012: 557) anlambilimi “tümcelerın sözcük anlamlarıyla” ilişkilendirirken, edimbilimi “belirli bir ifade bağlamında kastedilenlerin anlamlarıyla ilgilenmesi sebebiyle birbirlerini etkileyen farklı incelemeler bütünü olarak” ele alır

Edinç ve *edim* terimleri arasındaki farklılıklar ikinci dil edinimi tartışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Chomsky (1965: 4) bu iki önemli terim arasındaki farklılığa yeni bir bakış açısı getirerek, *edinci* (competence) “bir konuşucunun dili hakkındaki bilgisi” olarak tanımlarken, *edimi* (performance) “dilın somut durumlardaki gerçek kullanımı” olarak ifade eder ve *edimin edincin* doğrudan bir yansıması olduğunun altını çizer. Chomsky *edinç* tanımı ile “anadili konuşurunun dile ilişkin sezgisel dilbilgisi (fr. Grammaire) bilgisi”, *edim* olarak ifade ettiği şey ile de “dil kullanımına ilişkin bilgisidir” Polat (2010: 55). Polat bu doğrultuda *edinci* bilgi ve beceriyle ilişkilendirmektedir. Chomsky’nin bu ayrıma varmasında *kabul edilebilir* olan veya olmayan cümlelerin *edim* ile mi yoksa *edinç* ile mi ilgili olup olmamasından yola çıkmıştır. “*Kabul edilebilir*” terimini kâğıt kalem analizi gerektirmeden anlaşılabilen son derece doğal sözcükler için kullanılmaktadır. Hymes (1972) ve Campbell ve Wales (1970) *edinç*-*edim* farklılıklarına yeni bir yorum getirmişlerdir. Yazarlar “en önemli dilbilgisel yetenek olarak dilbilgisel olmayan ama buldukları bağlama uygun ifadelerin anlaşılması ya da üretilmesini sunmuşlardır (Campbell ve Wales, 1970: 247). Değınilmesi gereken bir diğer konu ise, Grice tarafından ortaya atılan (1989) işbirliği ilkesi ve konuşma kurallarıdır. Bu ilkeye göre, konuşmaya katılan kişiler, sözcüklerin yorumlanmasını daha kolay bir hale getirmek amacıyla konuşmaya akılcı ve işbirlikçi bir şekilde katkıda bulunma çabasındadırlar. Bunu gerçekleştirirken, miktar, nitelik, ilişki ve biçim kurallarına uymaktadırlar (Grice, 1989: 26).

Söz edim kuramına bakıldığında “bireyler, bir şeyleri söylemek ve yaptırabilmek için hedef dilin sözdizimi kurallarını bilmenin ötesinde, o dile ve kültüre ait uzlaşımın da farkında olmalıdır” (Fidan, 2017: 379). Edim eylem ile ilişkilendirilirken, söz ise dil ile ilişkilendirilmiştir

ve söz edim “oluşması için dilde gereksinim duyulan edimleri gerçekleştiren ve amacı kişilerin birbirleri karşısındaki durumlarını değiştirmek olan en küçük anlam birimi” olarak tanımlanmıştır (Alkan, 2019: 17). Edimin gerçekleşmesi için dile ihtiyaç duyulurken, şikâyet etme, ricada bulunma, kabul etme gibi söz edimleri dil aracılığıyla gerçekleştirilir. Ellis’e (1994: 159) göre “konuşmacılar buldukları bağlamda sözcelemi gerçekleştirirken (performance utterances) iki şey başarır ; etkileşimli edimler ve söz edimleri. Söz edimleri, dilin kullanıcıları tarafından özellikle övgü, rica ya da şikâyet gibi kişi temelli işlevlerde, spesifik davranışları sergilemek için gerçekleşen girişimleri oluşturur” Dil felsefesinin öncü isimlerinden Austin ve öğrencisi Searle anlam sorunları ve dilin kullanımına önem vermiş ve söz edimleri kuramının oluşturulmasına büyük katkılar sunmuşlardır. Austin (2009) söz edimlerini karar belirticiler (fr. Verdictifs), kullanım belirticiler (fr. Exercitifs), yükleyiciler (fr. Promissifs), davranış belirticiler (fr. Comportatifs) ve serimleyiciler (fr. Expositifs) olmak üzere beş kategoriye ayırırken Searle (2011) Austin’in önerdiği listelerin “edimsöz edimlerinden ziyade edimsöz fiilleri listesi olarak kabul edildiğini” iddia etmesine rağmen çeşitli yönlerden eleştiriler yöneltir (s:31). Searle’e (2011) göre ilk olarak listeye alınan fiillerin hepsi edimsöz fiili değildir. Örnek olarak “niyetinde olma” bir edimsöz edimi değildir. İkinci olarak da düşünür taksonominin en önemli zayıflığı olarak herhangi bir ilkeye dayandırılmaması olduğunu iddia eder. Bir diğer eleştiri ise edimsöz edimleri ve edimsöz fiilleri benzer olarak düşünülmektedir ve kategorilere ayrılırken önemli sorunların ortaya çıktığı belirtilmektedir. Ayrıca sınıflandırmalarda homojen bir yapı bulunmamaktadır. “hodri meydan demek” davranış-belirticiler kategorisinde yer alırken, erk-belirticiler arasında da bulunmaktadır. Yönlendirilen son eleştiri ise beş sınıfa ayrılan fiiller ve tanımlar arasındaki uyumsuzluk durumudur (Searle, 2006: 31-33). Ayrıca düşünür bu eleştirilerden yola çıkarak sınıflandırma yapılırken “edimsöz ereğini onun doğal sonuçlarını, uydurma doğrultusunu bir de dışavurulan içtenlik koşullarının” göz önünde bulundurulmasını önerir bu sayede “yetki sahibi kişinin rolü ve söylem bağıntıları” gibi boyutların ön plana çıkarılabileceğini iddia eder (Searle, 2006: 34). Sonuç olarak, Searle (2006, s: 169–171) edimsözleri iddia ediciler, yönlendiriciler, taahhüt ediciler, ifade ediciler ve bildirimler olarak sınıflandırır. Söz edimleri çalışmalarında rica ve özür edimleri ön plana çıksa da şikâyet edimi hedef dildeki yapıların kültür ile bağdaşık olarak kullanımı noktasında diğer edimler kadar önemsenmesi gereken bir konudur. Boxer (1991) şikâyet edimini dolaylı ve doğrudan olarak sınıflandırır; yazar (1993: 280) dolaylı şikâyeti “mevcut olmayan birisi/bir şey ya da kendisi hakkında bir muhataba yönelik tatminsizlik ifadesi” olarak tanımlanırken, doğrudan şikâyette ise muhatap ne sorumlu tutulur ne de algılanan suçu düzeltme yeteneğine sahiptir”. Şikâyet ediminde kullanılan stratejilere ilişkin birçok sınıflandırma çeşidi bulunmaktadır ve toplumdaki topluma değişiklik göstermektedir. Bu doğrultuda, çalışmada Trosborg (1995) tarafından oluşturulmuş Yian’ın (2008) ve Bikmen ve Martı’nın (2013) da eklemelerde bulunduğu şikâyet edim stratejileri temel olarak alınmıştır. Trosborg (1995) tarafından oluşturulan sekiz strateji (en dolaylıdan doğrudana doğru) ima, kızma, yanlış sonuçlar, dolaylı suçlama, doğrudan

suçlama, hafif kınama, suçlama (davranış), ve suçlama (kişisel) iken ; Martı ve Bikmen (2013) bu sınıflandırmaya doğrudan davranışlar, uyarılar ve sessiz kalma olmak üzere üç yeni kategori daha eklemiştir.

Bu alanda yapılan çalışmalara bakıldığında ise, yurtiçindeki çalışmaların da İngilizce öğretimindeki edimlere odaklandığı görülmüştür. Bayat (2017) YADOT öğrencilerinin şikâyet ve özür ediminde doğru bağlamları kullanıp kullanmadıklarını araştırmış ve şikâyet edimi için kullanılan stratejiler bakımından ana dili konuşurlarıyla yabancı öğrenciler arasında önemli farklılıkların, ancak özür dileme edimi stratejileri açısından da benzerliklerin bulunduğu saptanmıştır. Polat (2011) konuyu ders kitapları açısından değerlendirmiştir ve çalışmada Fransızca, Türkçe ve İngilizce ders kitapları aracılığıyla söz edimlerinin açık adına, gerçekleşme alanlarına ve biçimlerine nasıl yer verdikleri incelenmiştir. Ulaşılan sonuca göre, dil eğitimi için hazırlanmış bir kitapta söz ediniminin açık adına yer verilmesi ya da verilmemesi yanıtıcı olabilmektedir. Bikmen ve Martı (2013) tarafından yapılan araştırmada ise İngilizce öğrenen Türklerin şikâyet etme davranışları, ana dili Türkçe ve ana dili İngilizce olan bireylerle karşılaştırılmıştır. Sonuçlar dilin bireysel örnekleri ana dilinden transferi yansıtır ifadesiyle çelişirken, sonuçların bir kısmı, evrensel olarak hazır edimbilimsel stratejilerin benzer strateji kullanımından sorumlu olduğunu ve kültüre özgü dil kullanımı konusunu destekler.

Araştırmanın temel amacı yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında vurgulanan dilin yanı sıra gündelik yaşamda da sık sık karşılaşılan şikâyet ediminin YADOT öğrencileri tarafından kullanımına dikkat çekmek ve bu sayede kullanılan yazılı ve işitsel materyallerde bu edimin kullanımına yönelik etkinliklerin yeterli seviyede olmasını sağlamaktır.

Çalışmada esas alınan soru şu şekildedir;

Hem ana dili hem de yabancı dilde önemli bir yer tutan şikâyet söz edimleri, birbirinden bağımsız/gündelik hayatta karşılaşılabilecek bağlamlarda, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler tarafından nasıl kullanılmaktadır ve bu durumlarda hangi stratejiler tercih edilmektedir?

Çalışmada cevaplanması hedeflenen temel problem ile birlikte aşağıdaki soruların da yanıtları aranmıştır:

1. Öğrenilen dilin ana dili olarak konuşulduğu bir ülkede geçirilen zamanın uzunluğu şikâyet ediminin daha etkin bir şekilde kullanılmasını olumlu veya olumsuz bir yönde etkiler mi?
2. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenciler bulunduğu dil seviyesi doğrultusunda toplum dilbilgisel yeterliklere sahip midir?
3. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin birden fazla yabancı dil bilmesi başvurdukları şikâyet edim stratejisi tercihinde belirleyici midir?
4. Türkçeyi B1 (orta) seviyede öğrenmekte olan öğrencilerle ileri (C1) seviyede olanlar arasında şikâyet ediminde ortaya çıkan farklılıklar ne ölçüdedir?

Çalışmanın temel varsayımı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin sınıf düzeyinde Türkçe 'ye hâkim olmalarına rağmen şikâyet edimini kullanırken istenen düzeyde kendilerini ifade edemedikleridir

2. Yöntem

Araştırma İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi'nde uygulanmış olan nitel bir çalışmadır. Bu nitel araştırmanın doğasına uygun olarak örnek olay deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi'nde Türkçe öğrenen öğrenciler oluşturmaktadır. Çalışmada örnekleme türü olarak ulaşılabılır örneklem tercih edilmiştir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrenen 18 öğrenci bu çalışmanın örneklem grubunu oluşturmaktadır. İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi'nde yabancı dil olarak Türkçe öğrenmekte olan B2, C1 ve akademik İngilizce sınıflarındaki (C2) yabancı öğrenciler arasından, sınıfların hazır bulunuşluk durumuna göre belirlenmiş ve seçilmiştir. Çalışmada kullanılan ankette kullanılan dilin doğru bir şekilde anlaşılması ve cevaplanabilmesi için ileri seviyedeki öğrencilerin katılımına öncelik verilmiştir. Çalışmanın zamanlaması ve merkezde bulunan öğrenci mevcudundan dolayı örnekleme B2 seviyesi de dahil edilmiştir. Çalışmanın örnekleme 8 kadın 10 erkek olmak üzere 18 öğrenciden oluşturulmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencileri yaş dağılımına bakıldığında ise, katılımcılar üniversite öğrencisi olduğu için genel yaş aralığı 19-25 tir. Çalışmadaki örneklem topluluğunda yer alan öğrenciler uyrukları bakımından çeşitlilik göstermektedir. Öğrencilerin uyrukları bakımından sınıflandırıldıkları tabloda da görülebileceği üzere ilk sırada 8 öğrenciyle Suriye gelmektedir; daha sonra, ikişer öğrenciyle İran, Filistin, Afganistan ve Çin gelirken, Türkmenistan ise 1 öğrenciyle bu sırayı takip etmektedir. Anketteki bir diğer önemli unsur olan dil yeterliliğine bakıldığında, katılımcıların Türkçe 'deki yeterliliği B2 (orta), C1 (ileri) ve C2 (ileri seviye/ akademik Türkçe) seviyesindedir. Ankette kullanılan dilin katılımcılar tarafından anlaşılabilmesi ve her bir bağlama yönelik cevap verebilmesi için başlangıç seviyesindeki öğrenciler çalışmaya dahil edilmemiştir (18 öğrencinin 6'sı B2, 10'u C1 ve 2'si C2 sınıfından). Katılımcıların Türkçe öğrenmeye başlamadan önce, kaç dili etkin bir şekilde kullanabildiği de bir diğer önemli unsurdur. Bu bağlamda katılımcıların 4'ü yabancı dil olarak sadece Türkçe öğrenmektedir. 10 katılımcı Türkçeden başka yabancı bir dil daha bilirken, 2 katılımcı tanesi ise Türkçeyi üçüncü ve dördüncü yabancı dil olarak öğrenmektedir. Katılımcıların tamamı üniversite öğrencisi olduğu için Türkçe öğretimine maruz kalma süreleri büyük farklılıklar göstermemekle birlikte, katılımcıların 1'er tanesi sırasıyla 3, 5, 6, ve 7, 15 ay; 2 ve 9 senedir Türkçe öğreniyorken, 2 tanesi 8, 4 tanesi 9 ve 5 tanesi de 1 senedir Türkçe öğretimine maruz kalmışlardır.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak edimbilim çalışmalarında yaygın olarak kullanılan ölçme araçlarından söylem tamamlama testinden (Discourse Completion Test) faydalanılmıştır. Söylem tamamlama testinde günlük hayatta şikâyet söz ediminin kullanımını gerektirecek bağlamlar seçilmiştir. Seçilen bağlamların kapsayıcı olması sebebiyle Bikmen ve Martı (2013)

tarafından hazırlanan söylem tamamlama testinden faydalanılmıştır. Yazarların İngilizce olarak hazırladıkları test Trosborg (1995) tarafından oluşturulmuş ve Yian (2008) tarafından da düzenlenmiştir. Bu anket gerekli izinler alınarak bu çalışma için Türkçeye çevrilmiş ve kullanılmıştır. Anketin geçerliğini arttırmak için çalışma, iki İngilizce öğretmeni ve yabancılara Türkçe eğitiminde uzman iki kişi tarafından önce Türkçeye daha sonra tekrar İngilizceye çevrilmiş ve çeviriler karşılaştırılarak anket düzenlenmiştir. Ayrıca ankette bulunan özel isimler yaygın olarak kullanılan Türkçe isimlerle değiştirilmiştir. Aşağıda verilen örnekte de görüldüğü gibi, her katılımcıdan verilen şikâyet bağlamında, mümkün olduğu kadar doğal bir şekilde, soruları cevaplaması istenmektedir. Örneğin:

Yeni bir bilgisayar satın aldınız ve birkaç gün geçmeden ekranı kararmaya başladı. Bilgisayarınızı aldığınız mağazaya gittiniz, oradaki görevliye ne dersiniz? Siz:

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin şikâyet edimini araştıran bu çalışma hazırlanırken veri toplama aşamasının devamı olarak elde edilen söylemlerin analizine geçilmiştir. Yazılı verilerden yola çıkılan bu çalışmada elde edilen bulgular kategorize edilmiştir ve yazım sürecine başlanmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler, katılımcıların söylem tamamlama testindeki her bir bağlama verdikleri yanıtların içerikleri çözümlenerek elde edilmiştir. Trosborg'un (1994) belirlemiş olduğu sekiz strateji Bikmen & Martı (2013) tarafından geliştirilerek on bir stratejiye dönüştürülmüştür. Bu kaynakların seçilme sebebi kapsamlı olmaları ve her kültürden topluluğa hitap edebilecek şekilde kültürel öğeler içermemesidir.

Katılımcılar tarafından verilen yanıtların içerikleri çözümlenirken, yanıtlardaki edimsel stratejinin, çalışmanın başında belirlenmiş olan on bir adet şikâyet edim stratejilerinden hangisine veya hangilerine daha yakın olduğu saptanmıştır. Tek puanlayıcı yanlılığını önlemek amacıyla, bu saptama yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde uzman olan iki değerlendirmeci tarafından yapılmış ve elde edilen sonuçlar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Testteki sorulara verilebilecek cevapların çeşitliliğinden dolayı oluşabilecek belirsizlikler tartışma ve uzlaşma yoluyla ortadan kaldırılmıştır.

3. Bulgular

3.1. YADOT Öğrencilerinin Şikâyet Edimini Farklı Bağlamlarda Kullanımları

Çalışmanın temel varsayımı yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bireylerin sınıf düzeyinde Türkçe 'ye hâkim olmalarına rağmen şikâyet edimini kullanırken istenen düzeyde kendilerini ifade edemedikleridir. Bu çalışmada orta ve ileri düzeyde Türkçe bilgisine sahip yabancı öğrencilere, şikâyet edim kullanım becerilerini görmek amacıyla, günlük hayatta karşılaşılabilecekleri 10 farklı duruma yanıt vermeleri istenmiştir. Bağlam testindeki amaç, belirtilmiş olan varsayımın doğru olup olmadığının görülmesi ve çalışmanın bir diğer önemli parçası olan alt sorulara

yanıt bulunmasıdır. Söylem tamamlama testindeki her bir bağlama yönelik verilmiş yanıtlar ayrı ayrı değerlendirilecek, çoğunlukla hangi şikâyet edim stratejilerinin tercih edildiği ve bu stratejilerin bulunduğu bağlama uygun olup olmadığı da değerlendirilecektir.

Şikâyet edim bağlamlarında hangi stratejinin veya stratejilerin kullanıldığı belirlenirken, Trosborg'un (1994) oluşturmuş olduğu ve Bikmen & Martı (2013) tarafından geliştirilen on bir strateji temel alınmıştır. Temel şikâyet ulamlarında kullanılan stratejiler “açık bir sitem belirtmeme, hoşnutsuzluk, suçlama, kınama, doğrudan davranış” olarak gruplandırılırken; “ima, kızma, yanlış sonuçlar, dolaylı suçlama, doğrudan suçlama, hafif kınama, suçlama (davranış), suçlama (kişisel) doğrudan davranışlar, uyarılar ve sessiz kalma” olarak da detaylandırılmıştır. Ayrıca bu stratejiler dışında farklı yönelimlere de rastlanılmıştır. Bununla birlikte her bir bağlamda verilen durumların, konuşmacı-dinleyici rollerinin ve bulunmaları istenen ortamları daha net bir şekilde göstermek amacıyla Tablo 3.1 hazırlanmıştır.

Tablo 3.1: Söylem Tamamlama Testindeki Durumların Kategorize Edilmesi

Bağlamda Verilen Durum	Şikâyetçinin Rolü	Muhatabın Rolü	Ortam
1. Kırık Telefon	Müşteri	Müşteri Hizmetleri	Alışveriş
2. Sinemada Gürültü	Belirtilmemiş	Belirtilmemiş	Sinema/Kamusal Alan
3. Kardeşin Sorumsuzluğu	Kardeş	Kız Kardeş	Havalimanı
4. TV Programı Seçimi	Belirtilmemiş	Ev Sahibi	Sosyal Çevre
5. Kızgın Baba	Evlad	Baba	Aile Ortamı
6. Aracın Su Sıçratması	Yolcu/Yaya	Sürücü	Kamusal Alan
7. Çöpün Dışarı Çıkarılması	Komşu	Komşu	Sosyal Çevre
8. Sınava Kabul Edilme	Öğrenci	Sınav Gözetmeni	Eğitsel Alan
9. Öğretmenin Unutkanlığı	Öğrenci	Profesör	Eğitsel Alan
10. Gürültülü Komşu	Komşu	Komşu	Sosyal Çevre

(Uyarlanmıştır, Bikmen & Martı (2013: 256))

3.1.1.1. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Yeni bir telefon satın aldın ama eve geldiğin zaman telefonun düzgün çalışmadığını fark ettin. Mağazaya tekrar gittin ama satıcı sana yardım etmiyor. Ayrıca paranı da geri vermeyecekler. Bu durum seni üzüyor. Şirketi arıyorsun ve müşteri temsilcisine (Ali) problemini anlatıyorsun. Ona ne dersin?

Söylem tamamlama testindeki ilk bağlamda verilen durum günlük hayatta herhangi bir eylem esnasında karşılaşılabilecek bir rahatsızlığa verilecek yanıtlarla ilgilidir. Birinci bağlama yönelik verilen tüm yanıtlar incelendiğinde, öncelikle her bir katılımcının bağlamda verilen

durumu farklı kelime ve cümle yapılarıyla tekrar ifade ettiği ve bu bağlamda kullanılan yaygın stratejinin doğrudan suçlama olduğu görülmüştür. Soruda geçen müşteri temsilcisi, şirket ve satıcı firma öğeleri doğrudan suçlanmıştır. Katılımcıların hiçbiri sessiz kalma stratejisini tercih etmemiştir. Doğrudan suçlamadan sonra en çok tercih edilen strateji ise tehdittir. Katılımcılardan biri “*Konuyu arkadaşlarıma da anlatacağım*” (Katılımcı, 2) cevabıyla muhatabını tehdit ederken, tehdit stratejisine yönelen diğer katılımcılar ise “*Polise gidip şikâyet edeceğim*” (Katılımcı, 8) ve “*şikâyet edeceğim*” (Katılımcı, 9) şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Katılımcılardan yalnızca biri bağlamda geçen müşteri temsilcisi Ali’yi etkin özne yerine koyup Ali karakterini yönlendirmeyi tercih etmiştir; “*Ali mağazanın müdürü ile gidebilir*” (Katılımcı, 16). Bu durumda şikâyet ediminden çok tavsiyeye yönelik bir yanıt tercih edilmiştir. Bununla birlikte, “*Senden yardım istiyorum*” (Katılımcı, 12) ve “*Sizden rica etsem*” (Katılımcı, 13) yanıtlarında görüldüğü gibi, çalışmada esas alınan on bir şikâyet edim stratejilerinden farklı olarak rica edimini de kullanan katılımcıların olduğu saptanmıştır.

3.1.2.2. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Sinemadasın, büyük bir ilgiyle filmi izliyorsun. Ama arkanda oturan insanlar mısır yerken çok gürültü yapıyorlar. Gürültü giderek artıyor ve sen artık filme odaklanamıyorsun. Onlara ne dersin?

Söylem tamamlama testinin ikinci bağlamında sunulan olayda ise sinema gibi sosyal hayatta sık sık gidilen bir yerde yaşanabilecek bir durum verilmiştir. Bu bağlamda verilen durumda bir katılımcı (Katılımcı, 8) açık bir sitem belirtmemiş ve sessiz kalmıştır. Aynı bağlamda en çok ön plana çıkan çıkarım ise katılımcıların rahatsızlıklarını farklı kalıp kelimeler kullanarak ifade etmeleridir. “*Pardon, bakar mısınız, film izlemek istiyorum ama çok gürültü yapıyorsunuz, lütfen*” (Katılımcı, 10). Söz edimlerinin günlük hayatta kullanımına bakıldığında birden fazla söz ediminin tek bir bağlamda kullanılabileceği görülebilir. Bu bağlamda da katılımcılar muhatabına yönelik şikâyetle bulunurken daha çok rica edimine yönelmişlerdir. “*Lütfen sesinizi kısabilir misiniz?*” (Katılımcı, 5) yanıtında olduğu gibi katılımcılar tarafından genellikle “*lütfen, pardon, rica etsem*” gibi ifadelerin kullanıldığı saptanmıştır. Bununla birlikte kalıplaşmış bir ifade olan “*lütfen sessiz olabilir misiniz*” cümlesine sıkça rastlanmıştır. Bunun altında yatan sebeplerden biri kalıp ifadelerin yabancı dil öğrencileri tarafından kolaylıkla ezberlenip kullanılabiliyor olmasıdır ancak verilen bağlamda kibar bir rica ile başlayan cümleler, bağlama uygun olmayan kelime seçimlerinden dolayı kaba bir yanıt dönüşmüştür. “*Pardon, ben odaklanmaya çalışıyorum ama sizin yüzünüzden olmuyor. Mısır yerken biraz ses çıkarmayı keser misiniz? Lütfen*” (Katılımcı, 14), “*Lütfen biraz adap lazım*” (Katılımcı, 15) ve “*Lütfen biraz sakin olabilir misiniz?*” (Katılımcı, 18) yanıtlarında kullanılan ifadeler oldukça kibar olarak yorumlanabilirken, kullanılan diğer kelimeler ifadenin kibarlıktan uzak bir şekle dönüşmesine sebebiyet vermiştir. Bu bağlam doğrultusunda, katılımcılar tarafından tercih

edilen bir diğer şikâyet edim stratejisi de birinci bağlamda olduğu gibi doğrudan suçlamadır. Bu bağlamda rahatsızlığa sebebiyet veren unsur doğrudan kişiler olduğu için suçlamalar da açıkça ifade edilmiştir; “*Sesiniz çok yüksek oluyor ve sizin yüzünden filme odaklanamıyorum. Sesinizi kısabilir misiniz?*” (Katılımcı, 12).

3.1.1.3. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Kız kardeşin havaalanında Kanada'ya olan uçuşunu bekliyor: O, uzaklara gideceği için biraz endişelisin. Kanada'ya varır varmaz seni araması için ona söz verdiriyorsun ama o unutuyor. Bir hafta sonra seni arıyor. Kız kardeşine verdiği sözü hatırlatıyorsun ama o inkâr ediyor. Ona ne dersin?

Testin üçüncü bağlamında verilen durum her ne kadar havalimanında geçiyor gibi bir algı oluştursa da hazırlanmasındaki amaç, günlük hayatta sıkça karşılaşılan ve rahatsızlığa sebebiyet verebilen söz tutmama ve muhatabın uyarılara rağmen sorumluluklarını yerine getirmeme durumlarını katılımcıların zihninde canlandırmaktır. Yanıtların tümü incelendiğinde testte bulunan diğer soruların aksine, bu soru daha kısa ifadeler kullanılarak yanıtlanmıştır. Bu yüzden kullanılan stratejilerin çeşitliliği daha azdır. Bunun altında yatan sebep durumun katılımcılar tarafından içselleştirilmemesi olarak gösterilebilir. Dikkat çeken bir diğer husus ise ciddiyet gerektiren bir konunun “*ahh, aşk olsun, tüh*” gibi bağlamdan uzak ünlemlerle ifade edilmesidir. Ayrıca katılımcılardan biri açık bir sitem belirtmemiştir. Günlük hayatta daha şiddetli tepkiler verilebilirken, katılımcılardan bazıları sitem belirtmemiş ve sadece hafif kınama ile yanıt vermişlerdir. Katılımcıların “*İnşallah gelecek zamanda görüşürüz.*” (Katılımcı, 17), “*Tamam sıkıntı yok*” (Katılımcı, 11), “*Ben de unutacaksın Tüh*” (Katılımcı, 5) ve “*Hiç sorun değil*” (Katılımcı, 14) yanıtlarından yola çıkılarak bu durum örneklendirilebilir. Bu bağlamda verilen durumda ön plana çıkan strateji ise tehdit, hoşnutsuzluk ve suçlamadır. “*Tamam sen hatırlamıyorsun ama benim zamanım da gelecek, o zaman hatırlarsın*” (Katılımcı, 13), “*Annene söyleyeceğim*” (Katılımcı, 9) ve “*Hiç sorun değil, sen unuttuysun ama ben şimdiye kadar hatırlıyorum. Birgün ben de aynı şey yapacağım o zaman anlayacaksın*” (Katılımcı, 14) ifadelerinde şikâyetin yöneltildiği muhatap olası bir durumla tehdit edilmiştir. Yanıtlarda kullanılan kızgınlık ve doğrudan suçlama stratejilerine bakıldığında “*Nasıl unutursun, sen bana söz verdin*” (Katılımcı, 10) ve “*Uçağı binmeden önce bana söz verdin*” (Katılımcı, 7) söylemlerinde katılımcılar rahatsız oldukları durumdan dolayı muhatabını sorumlu tutmuşlardır. Bununla birlikte diğer iki bağlama benzer olarak şikâyete sebebiyet veren etmenler açıklanmıştır; “*Merak olduğumdan söylüyorum ve onu bu işi yapmamaya ikna ediyorum*” (Katılımcı, 4), “*Madem inkar ediyor, hiçbirse ona söylemeyeceğim, yalnız gideceğiz tabi ki üzülüyorum ama farketmez ona küstüyeceğim*” (Katılımcı, 2) ve “*Ona çok merak ettiğimi ve ona kızdığımı söyledim*” (Katılımcı, 3).

3.1.1.4. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Sen ve bir grup arkadaşın Ali'nin evine uğruyorsunuz, atıştırma yiyor ve bir ünlü hakkındaki TV programını izliyorsunuz. Sen bu ünlüden nefret ediyorsun; ama hiçbir şey demiyorsun ve 15 dakika boyunca izliyorsun. Sonunda dayanamıyorsun. Bir şey söyleme ihtiyacı duyuyorsun. Onlara ne dersin?

Söylem tamamlama testinde verilen dördüncü bağlama bakıldığında, şikâyetçi ve şikâyetin yöneltildiği kişiler sosyal bir ortamda bulunmaktadır. Burada örneklendirilen durum, istenmeyen bir televizyon programı izlenirken oluşan rahatsızlıktan ziyade, bireyin tahammül edemediği bir senaryo karşısında vereceği tepki doğrultusunda kendini ifade edebilme becerisidir. İlk olarak iki katılımcı sitemlerini belirtmemiştir. Bu bağlamda ön plana çıkan sonuç katılımcıların şikâyetlerinin sebebini detaylandırarak anlatmalarınıdır. Belirtilen bağlam doğrultusunda yanıtlar analiz edildiğinde, katılımcıların şikâyet nedenlerini belirsizlikten uzak bir şekilde açıklayabildiği görülmüştür; “Arkadaşlar ben bu ünlüden nefret ediyorum başka bir program izleyelim” (Katılımcı, 5), “Sizin için 15 dakika ünlü programını izliyorum ama bu programı hiç sevmiyorum Onu değiştirebilir misiniz?” (Katılımcı,12), “Ben beraber eğlendiğimiz için geldim ama siz sadece kendinizi düşünüyorsunuz. Lütfen şimdi hepimizin sevdiğimiz bir film izleyelim bu programı başka bir zaman izleyelim” (Katılımcı, 13) ve “Yeter artık ben çok sıkıldım çünkü asla ünlüyü sevmem değiştirebilir misiniz lütfen” (Katılımcı, 14). Dikkat çeken bir diğer strateji ise çalışmada esas alınan on bir stratejiden farklı olarak katılımcıların muhataplarına farklı önerilerde bulunmalarınıdır ve bir bakıma bu durum sezdirim stratejisi kapsamında değerlendirilebilir; “Sıkıldığımı söylüyorum ve lütfen başka bir şey yapabiliriz yapabildiğimiz söyleyeceğim başka bir film izlemek gibi” (Katılımcı, 4), “...başka bir program izleyelim” (Katılımcı, 5), “...lütfen şimdi hepimizin sevdiğimiz bir film izleyelim” (Katılımcı, 13) ve “...başka bir kanal değiştirebilir miyim?” (Katılımcı, 16). Bununla birlikte bir önceki bağlamda da olduğu gibi “lütfen” ifadesi söylemi daha kibar bir hale getirmek için kullanılmıştır ve “yeter artık, oohh” (Katılımcı, 14 ve 18) ünlemleri rahatsızlığın derecesine arttırmıştır ve “Yeter artık ben çok sıkıldım çünkü asla ünlüyü sevmem değiştirebilir misiniz lütfen” (Katılımcı, 14) cevabında “yeter artık ve lütfen” ifadeleri bir zıtlık oluşturmaktadır. Bu bağlamda verilen durumda tercih edilen bir diğer strateji ise tehdittir; “Hiçbir şey demiyorum eve geri dönemiyorum işte bu” (Katılımcı, 1). Son olarak soruda bulunan olayda muhataplar doğrudan suçlu iken katılımcılardan sadece biri muhataplarını doğrudan suçlamıştır; “... ama siz sadece kendinizi düşünüyorsunuz...” (Katılımcı, 13).

3.1.1.5. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Baban bir iş bulman ve biraz para kazanman konusunda ısrar ediyor. Bugünlerde iş bulmanın ne kadar zor olduğunu anlamıyor. Kahvaltıda onunla konuşuyorsun. Hâlâ bir iş bulamadığın için sana çok kızgın. Ona ne dersin?

Bu bağlamda verilen durumda şikâyet eden kişi bir evlat iken, rahatsız olunan ve şikâyetin yöneltildiği kişi ise bir babadır. Şikâyetçi ve muhatabın aile ortamında şikâyet edimini kullanacakları bir ortamın oluşturulması düşünülmüştür. Bireylerin yaşantısına bakıldığında en çok zaman harcanan bağlamlardan birisi de aile yaşantısıdır. Bu yüzden Türkçe öğrenen bir yabancımanın bu tür bir iletişimi anlamada ve fikir yürütmede beceri geliştirmesi önemlidir. Bu ihtiyaca yönelik hazırlanmış olan beşinci bağlamda verilen durumdaki yanıtlar analiz edildiğinde, çalışmada esas alınan stratejilerin dışında, verilen bağlamın da etkisinden dolayı, katılımcılar muhatabını ikna etmeye çalışmışlar ve durumu düzeltereklerine dair vaatlerde bulunmuşlardır; “*Biraz iş bulmak zorluğunu söylerim. Zamana ihtiyacın varoliğini söylerim ve kesin işi bulucağımı söylerim*” (Katılımcı, 3), “*Bizim çağımızda hayat çok zor ona anlamaya çalışıyorum ve eskiden iş bulmaya uğraşıyorum*” (Katılımcı, 4), “*Haberi görmedin mi babam hayatı çok zor ıssız isteyen kişi yok beni inanarak bekler misin?*” (Katılımcı, 6), “*Baba Vallahi arıyorum, ama bulamıyorum. O kadar kolay bildiğin gibi değil*” (Katılımcı, 7), “*Beni inansın Babam. Ben Ay sonunda iş bulacağımıdır.* Para kazanacağımıdır.” (Katılımcı, 9), “*İş bulmak için çok denedim*” (Katılımcı, 12), “*Biraz sabırlı olmamız lazım...*” (Katılımcı, 13) ve “*Babam ben seni çok seviyorum ve ben biliyorum sen her zaman ben başarılı ve çalışkan istiyorsun ben her gün iş arıyorum. Biraz zor ama Aramak durmadım.*” (Katılımcı, 18). Özellikle iki katılımcı tarafından kullanılmış olan “*babam*” ana dili Türkçe konuşuru için ebeveynle birebir gerçekleşen diyaloglarda sıkça tercih edilen bir hitap ifadesi değildir; bu kullanımın iki katılımcının ana dilinden ve cinsiyetinden kaynaklandığı düşünülebilir fakat katılımcılardan biri Suriyeli bir erkek diğeri ise Koreli bir kadındır. Çalışmada esas alınan stratejiler kapsamında bakıldığında ise, ön plana çıkan strateji doğrudan ve dolaylı suçlamadır. Şikâyet edilen durum oldukça somut olmasına rağmen, katılımcılar genel olarak rahatsızlıktan “*hayat*”ı ve dolayısıyla hayat şartlarını sorumlu tutmuşlardır; “*Zamanlarımız sizinki benzemez! Ben üç dil biliyorum ve yüksek lisansına sahibim artık iş bulamam düşünsene bunu hatım mı?*” (Katılımcı, 1), “*Bizim çağımızda hayat çok zor...*” (Katılımcı, 4), “*Haberi görmedin mi babam hayatı çok zor işsiz isteyen kişi çok...*” (Katılımcı, 6), “*...ama iyi iş bulmak çok zor...*” (Katılımcı, 13). Genel olarak somut bir kurum veya kişi suçlanmasa da dolaylı bir suçlama olduğu da söylenemez. Sadece katılımcılardan birinin yanıtı dolaylı suçlama ve hafif kınama stratejisi kapsamında değerlendirilebilir; “*Bence Sen bir Yarı zamanlı iş bulabilirsin*” (Katılımcı, 7). Yanıtlar doğrultusunda ele alınabilecek bir diğer strateji de ricadır; “*Beni inanarak bekler misin?*” (Katılımcı, 6), “*Sabırlı olman lazım*” ve “*Sabır olun*” (Katılımcı, 15-16). Son olarak da dört katılımcı açıkça bir sitem belirtmemiştir; “*Tamam deyim, sadece beklemek zorunda kaldım çünkü yapacak bir şey yok*” (Katılımcı, 2).

3.1.1.6. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Cadde boyunca yürüyorsun. Çok yağmur yağıyor. Bir araba yanından geçiyor ve pantolonuna kirlı su sıçratıyor. Sürücü kırmızı ışıktı duruyor. Muhtemelen 17-18 yaşlarında genç bir erkek. Ona ne dersin?

Bu bağlamda ele alınan durumda şikâyetçi bir yolcu ve şikâyetin yöneltildiği muhatap ise bir sürücü iken, olay sokak veya cadde gibi kamusal bir alanda gerçekleşmektedir. Yaşanılan iklime göre değişiklikler söz konusu olsa da olay gündelik hayatta sıkça karşılaşılabilecek bir durumdur. Özellikle hiç tanınmayan bir kişi tarafından sebebiyet verilen hem fiziksel hem de manevi bir rahatsızlık söz konusu olduğu için yanıtlarda verilen tepkiler de oldukça farklılaşmıştır. Analiz edilen ilk beş bağlamdan farklı olarak katılımcılar beddua ve küfür gibi daha ciddi sayılabilecek tepkiler vermişlerdir; “*küfür ederim*”, “*onu vuracağım*”, “*küfür ederim sessizce*”, “*Allah sana affediyor*” (Katılımcı, 3, 5, 6, 7, 16). Verilen bu yanıtlar katılımcıların anket yönergelerinde belirtilen mümkün olduğunca doğal olma talebini destekler doğrultudadır. Ayrıca “*Pardon, bakar mısın, çok hızlı araba kullanıyorsun...*” (Katılımcı, 10), “*Ne yapıyorsun? Nasıl sürüleceğini bilmiyor musun?...Bak pantolonuma ne yaptın. Lütfen dikkat et*” (Katılımcı, 14) cevapları da bu varsayımla örtüşmektedir. Çünkü gündelik hayata bakıldığında ani gelişen ve sert tepkiler verilebilecek bir durum olduğu için, açık bir sitemden kaçınılan “*Şimdi sinirli olacağım ama bir şey demeyeceğim*” (Katılımcı, 4), yanıtı ve “*...lütfen dikkat et efendim*” (Katılımcı, 14) yanıtı gerçeklikten uzak olarak değerlendirilebilir. Ayrıca dikkat çeken bir husus ise katılımcılardan birinin kullanmış olduğu “*efendim*” ifadesidir; “*Ne yapıyorsun? Nasıl sürüleceğini bilmiyor musun?...lütfen dikkat et efendim*” yanıtı gerçeğe uygun bir kullanımla başlamışken, daha çok emir komuta zincirlerinde tercih edilen “*efendim*” sözcüğü ile bitirilmiştir. Bu bağlamdaki cevapların analizinde öne çıkan şikâyet edim stratejileri ise doğrudan suçlama ve hafif kınama iken, “*baksana bana su sıçradın dikkat etsin*” (Katılımcı, 9) cevabında da olduğu gibi uyarıda bulunulan ifadelere de başvurulmuştur.

3.1.1.7. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Komşunun oğlu Ali çöpünü senin ön kapının yanına koymuş. Çöp kötü kokuyor ve muhtemelen senin sağlığını için zararlı. Bu durumdan hiç memnun değilsin ve onunla konuşmaya karar veriyorsun. Kapıyı çalıyor ve Ali açıyor. Ona ne dersin?

Söylem tamamlama testindeki bu bağlamda yanıtlanması istenen sorudaki olay komşuluk ilişkilerini kapsamakta iken, şikâyetinde bulunan ve şikâyete maruz kalan taraflar komşudur. Bireylerin yaşamlarını sürdürdüğü yerler farklılık gösterebilirken, ikamet edilen binalar yaş ve gelir seviyesine göre yurt, apartman veya huzurevi olabilir. Yalnız tüm yaşantıların ortak noktası ortak kullanım alanlarından ve bireylerin birbirine karşı olan sorumluluklardan oluşabilecek problemlerdir. Bu doğrultuda hazırlanmış olan bağlamda katılımcıların cevapları çeşitlilik göstermektedir. Öncelikle üç katılımcı açıkça bir sitem belirtmemiştir; “*kapıya çöp koydum ve giderim*” (Katılımcı, 11) cevabı sözlü bir yanıtın ziyade fiziksel bir tepkiyi destekler niteliktedir. Yanıtlarda en çok dikkat çeken nokta “*ağabi*” (Katılımcı, 1) ifadesidir. Gündelik hayatta samimi ilişkiler geliştirilen kişilerle iletişimde kullanılan bu ifade, katılımcının Ali’yi tanıyor olduğu düşünülürse, kullanıldığı bağlama uygun düşebilir. Aksi takdirde sosyal

mesafenin bulunduğu bir bağlamla örtüşmeyebilir. Ayrıca katılımcıların çoğu rahatsızlığını doğrudan belirtmek yerine herhangi bir şikâyet edimine başvurmadan önce selam vermeyi ve bu sayede konuya giriş yapmayı tercih etmişlerdir; “*Tamam selam söyleyim...*” (Katılımcı, 1) ve “*Pardon nasılsınız?*” (Katılımcı, 10) cevapları ile örneklendirilebilir. Katılımcıların verdiği yanıtlardan biri olan “*Merhaba Ali, nasılsın, iyi misin?...*” (Katılımcı, 18) ifadesi ise doğallıktan ziyade kalıp bir ifadeye daha yakın gözükmektedir. “*Onun kapısının yanına koyacam küfür edeceğim*” (Katılımcı, 9) ve “*Sen kör müsün?*” (Katılımcı, 6) yanıtları cümle yapısı olarak eksiksiz ve doğru olmasa da verilen tepkiler gündelik hayatta yaşanabilecek gerçek bir olayla benzerlikler taşımaktadır. Çalışmada kullanılan stratejiler kapsamında bakıldığında ise, diğer bağlamlarda da olduğu gibi, kişi ve davranışların kınandığı, doğrudan suçlamaların yapıldığı ve muhatabın tehdit edildiği saptanmıştır; “*Çöplerini buraya kadar çıkarıyorsun lütfen biraz daha zahmet et ve çöpe at yoksa annenle konuşacağım*” (Katılımcı, 13) cümlelerinde tehdit, doğrudan suçlama ve hafif kınama stratejileriyle birlikte rica sezdirimi de söz konusudur.

3.1.1.8. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Bugün final sınavın var ve sınava geç kaldın. Araban yok. Bir taksiye biniyorsun ve taksiciden hızlı gitmesini istiyorsun, ama kendini trafik sıkışıklığının ortasında buluyorsun. Sınavın az sonra başlayacak ve çok sinirlisin. Sınav yerine 10 dakika geç geliyorsun. Hocan “Üzgünüm, seni sınava alamam.” diyor. Ona ne dersin?

Katılımcıların yanıtlaması istenen sorulardan beşincisi okul ortamı ile ilgilidir. Şikâyetçi bir öğrenci iken, muhatap bir akademisyendir. Katılımcıların tamamı öğrenci olduğu için verilen durum ve kendi yaşamları arasında bağlantı kurmaları amaçlanmıştır. Bir diğer değişle aktif bir öğrencilik hayatı söz konusu olmasa bile, her bireyin eğitim ortamı ile ilgili çeşitli anı ve düşüncelere sahip olduğu bir gerçektir. Bu yüzden kişinin benzer bir ortamda kendini ifade edebilmesi önem taşımaktadır ancak verilen durumda diğer bağlamlardan farklı olarak problemde şikâyetçinin de suçlu olduğu söylenebilir çünkü sınav görevlisinin sınav kurallarını uygulaması ve öğrencinin de bunu göz önünde bulundurarak tedbirli olması gerekmektedir. Yanıtlarda kullanılan stratejiler analiz edildiğinde şikâyet ediminden ziyade rica ve özür edimi stratejilerinin ön plana çıktığı saptanmıştır; “*...özür dileyeceğim*” (Katılımcı, 4), “*hocam bahane istemiyorum geç kaldım ama bana fırsat verir misin lütfen*” (Katılımcı, 6), “*Pardon hocam...*” (Katılımcı, 10), ve “*Hocam çok özür dilerim...*” (Katılımcı, 14). Bu bağlamda dikkat çeken bir husus ise taksicinin de problemin kaynağı olabileceğidir çünkü trafiğin daha az yoğun olduğu bir yer de tercih edilebilirdi; fakat katılımcılardan hiçbiri bu tür bir suçlama da bulunmamıştır; doğrudan kendisini suçlamak yerine trafik, hava koşulları gibi etmenler vasıtasıyla dolaylı suçlama stratejisini kullanmayı tercih etmişlerdir. “*Hocam benim bir suçum yok ben erken çıktım ama trafik çok yoğundu*” (Katılımcı, 13) cümlesi bu suçlamanın bir örneği olarak kabul edilebilir. Ayrıca katılımcılardan sadece biri konuyu bir üst makama taşıyacağını

belirterek tehdit stratejisine başvurmuştur; “...yapacak bir şey yok bu durumda dil merkezi müdürlüğe gideceğiz onu anlatacağız” (Katılımcı, 2). Tehdit stratejisinin tercih edilmemesi muhatabın bulunduğu konunun etkisinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Genel olarak bu bağlamda şikâyet ediminden çok rica ve özür ediminin ön plana çıktığı sonucuna varılabilir.

3.1.1.9. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Profesör Ayşe Hanım'ın senin ödevine not vermesi ve pazartesi sabahına kadar onu teslim etmesi gerekiyordu. Bugün Cuma ve henüz ödevine not vermemiş. Endişelisin çünkü gelecek pazartesi ödevindeki konuyla ilgili bir sınav yapacak. Profesörü ofisinde ziyaret ediyorsun. Ona ne dersin?

Söylem tamamlama testinde bulunan sekizinci ve dokuzuncu bağlamlardaki durumlarda aynı ortamda ve benzer muhatap-şikâyetçi ikilisiyle gerçekleşen bir olay ele alınmıştır. Yalnız bu bağlamı bir önceki bağlamdan farklı kılan nokta, güçlü konumdaki muhatabın sorumluluklarını aksatmış olmasıdır. Bu durumda katılımcıdan beklenen ifade, eğitim ortamı gibi ortak bir payda söz konusuken ders öğretmenin işini geciktirdiği bir atmosferde iletişim becerilerini zorlanmadan kullanmasıdır. Öncelikle konuşmanın resmi bir ortamda gerçekleştirildiği düşünülürse konuşmacının muhatabına saygı çerçevesinde selam vermesi, kendini tanıtmayı ve şikâyetinin sebeplerini açıklaması gerekmektedir. Katılımcılardan hiçbiri kendini tanıtmamış olmakla birlikte çoğunluğu bağlama uygun bir giriş yapmamıştır. “Merhaba hocam, verdiğim ödev bana henüz teslim edilmedi...” (Katılımcı, 1), “Afedersiniz sevgili hocam ödevine not alabilir miyiz?” (Katılımcı, 6), “Merhaba hocam kolay gelsin, ben çok üzgünüm...” (Katılımcı, 10), “Merhaba Profesör Ayşe, nasılsınız?” (Katılımcı, 18) ve “Hocam sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim ödevimi size vermiştim...” (Katılımcı, 13) yanıtları daha yerinde girişler olarak kabul edilebilirken bazı katılımcılar doğrudan şikâyet edimine başvurmuşlardır; “Ne zaman bana vereceksiniz!” (Katılımcı, 9) ve “O not ben çok lazım” (Katılımcı, 17) örnekleri verilen bağlam doğrultusunda uygun selamlaşma cümleleri değildir. Bununla birlikte bir önceki bağlamla olan ortam benzerliği düşünüldüğünde bu durumda muhatap suçlu iken de herhangi bir tehdit söz konusu olmamıştır. Kullanılan stratejiler analiz edildiğinde ise, hafif kınama ve doğrudan suçlama stratejileri ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte muhatap ve şikâyetçi arasındaki sosyal mesafeden dolayı sezdirim stratejisine de başvurulduğu sonucuna varılmıştır; “Merhaba hocam, verdiğim ödev bana henüz teslim edilmedi eğer bir problem varsa bana söyleyiniz lütfen” (Katılımcı, 1) yanıtında şikâyetçi durumdan kaynaklanan rahatsızlığını muhatabını suçlamadan ifade etmeye gayret etmiştir. Bununla birlikte “Lütfen bu hafta ödevlerimi yapamam çünkü sınavım var” (Katılımcı, 5) cevabında ise şikâyetçi sorunun çözülmediği takdirde nasıl bir durumla karşılaşacağını belirterek olumsuz çıkarım stratejisini kullanmıştır. Son olarak bu bağlamda diğer bağlamlardan farklı olarak durumu tam olarak kavrayamayan katılımcıların sayısının ağırlıklı olduğu sonucuna varılmıştır. “Çok pardon

çünkü ödevime not vermedim. Çünkü pazartesi benim amacım öldü bu sebeple ben buradayım değil. Ben İzmir 'e gittim ve belki iki gün sonra yapalım” (Katılımcı, 18) ifadesinde katılımcı kendini şikâyetçiden çok muhatabın yerine koymuş ve onun adına konuşmuştur. Benzer bir yanıtın bulunduğu *“Özür dilerim lütfen başka birgün sınav yapabilir miyim”* (Katılımcı, 16) ifadesi de bir bakıma soru yönergesini anlamamanın bir sonucu olarak gösterilebilir.

3.1.1.10. Bağlamda kullanılan şikâyet edim stratejilerinin değerlendirilmesi

Bir çarşamba günü saat gecenin on ikisi (24:00). İki saattir uyumaya çalışıyorsun, ama kapı komşun bir parti veriyor. Gürültü ve müzikten dolayı uyuyamıyorsun. Bu ilk kez olmuyor. Komşun geçen ay da gürültülü partiler verdi. Komşun seni ciddiye almadığı için bu kez onunla kesin bir şekilde konuşmaya karar veriyorsun. Ona ne dersin?

Söylem tamamlama testinin son bağlamında verilmiş olan durum yedinci bağlam ile benzerlik göstermektedir. Şikâyeti eden ve şikâyet edilen kişi apartman gibi ortak bir yaşam alanında ikamet eden komşulardır. Yalnız bu bağlamdaki problemin sebebi yazılı bir kuralın çiğnenmesinden ileri gelmektedir. Öncelikle soru yönergesinde belirtilmiş olan kesin konuşma vurgusu şikâyetçinin tehdit stratejisine başvuracağı öngörüsünü destekler niteliktedir. Bu doğrultuda katılımcıların büyük çoğunluğu yanıtlarında “polise şikâyet, polisi arama” gibi kelime öbeklerine yer vermişlerdir; *“Ya sessiz olun yada polisi aracağım”* (Katılımcı, 1) yanıtı örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca bağlamda verilen durum oldukça detaylandırılmış ve rahatsızlığın ciddi bir seviyeye ulaştığının altı çizilmek istenmiştir. Bu sebepten dolayı şikâyet ediminden çok rica edimine kayan ifadelerde bağlamdan uzaklaşıldığı söylenebilir; *“Kendim durum anlatıp müziğin sesi kesmesine rica ediyorum”* (Katılımcı, 4) yanıtı ile *“Biraz gürültünüzden kesiyor musunuz. İki saattir uyumaya çalışıyorum ama sizin yüzünden olmuyor. Bu ilk defa değildir. Eğer sesini kesmezsiniz sizi şikâyet edeceğim”* (Katılımcı, 14) kıyaslandığında kibar bir ricadansa çalışmada esas alınan telafi için rica stratejisinin daha uygun olacağı söylenebilir. Bir başka deyişle, içinde bulunulan durumdan dolayı katılımcılar tarafından doğrudan suçlama, kişiden ve davranıştan dolayı kınama stratejilerinin daha çok tercih edildiği görülmüştür. *“...geçen ayda gürültülü partiler yaptık lütfen sabahta erken çalışıyorum...”* (Katılımcı, 10) ifadesinde davranış kınanırken, *“...İki saattir uyumaya çalışıyorum ama sizin yüzünden olmuyor...”* (Katılımcı, 14) yanıtında şikâyetçi doğrudan kişiyi suçlamıştır. Ayrıca dikkat çeken noktalardan birisi de “Komşun” ifadesine yer verilmesidir. *“Komşun sizin gürültünüzden uyamıyorum...”* (Katılımcı, 7) ve *“Komşun ben çalışıyorum...”* (Katılımcı, 6) yanıtlarında da görüldüğü gibi bu tür bir bağlam için uygun bir ifade olmadığı söylenebilir. Çünkü bu tür bir ifadenin sosyal mesafenin neredeyse ortadan kalktığı, samimi ve geleneksel komşuluk ilişkilerinde yaygın olarak kullanıldığı düşünülebilir.

3.2 YADOT Öğrencilerinin İletişimsel Dil Yeterliklerinin Analiz Edilmesi

OBM' ye göre "İletişimsel hedeflerin gerçekleştirilmesi için dil kullanıcıları/öğrenenleri genel yeteneklerini dille daha yakından ilişkili olan iletişimsel yetenek ile birleştirmelidirler" (OBM, s: 103) ve bu doğrultuda "dilbilgisel , sosyodilsel, kazanılan (pragmatik) yetenekler" olmak üzere üç kategori belirlenmiştir.

3.2.1. YADOT Öğrencilerinin Şikâyet Ediminin Dilbilgisel Yeterlikler Açısından Değerlendirilmesi

Çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde dilbilgisel yeterlikten ziyade iletişim yetisi üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda kelime yeteneği, dilbilgisel ve anlambilimsel yetenekler de bu kapsamda değerlendirildiği için, şikâyet edim stratejilerindeki cümle ve kelime tercihi analizine katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Katılımcılardan mümkün olduğu kadar doğal bir yanıt vermeleri beklenmesine rağmen, dilbilgisel açıdan eksiklikleri olan bir cümle yapısı kişinin kendini ifade etme yetisini de olumsuz yönde etkileyecektir. OBM'ye göre B2 seviyesindeki bir öğrenci "anlaşılır betimlemeler yapabilmeye, görüşünü açıklayabilmeye yetecek düzeyde dil bilgisine sahip" olması gerekir (OBM, s: 104). Katılımcıların çekim eklerini yanlış kullanımı ve cevaplardaki cümle düşüklükleri göz ardı edildiği takdirde amaçladıkları mesajları verebildiği söylenebilir; ancak bazı katılımcıların kendilerini ifade edebilecek yapıları kullanmada yetersiz olduğu da görülmüştür. Arkadaş ortamında istenmeyen bir programın değiştirilmemesi ile ilgili olan dördüncü bağlama verilen yanıtlardan biri şu şekildedir; " *Ben misafir konuş değil*" (Katılımcı, 11). Bu cümleyi yazan B2 düzeyindeki Filistinli katılımcı, bulunduğu seviyeye göre rahatsızlığını anlamlı bir şekilde ifade edememiştir ve yazım yanlışları olan bir kelimeyle birlikte ne Türkçe ne de Arapçada olan bir ifade kullanmıştır. Bu bölümde en çok dikkat çeken nokta selamlaşma konusudur. Selamlaşma kalıp ifadelerin kullanıldığı bir dil işlevi olduğu için dil öğrencilerinin kendini daha rahat ifade edebilmesine olanak tanır. Çalışmada, özellikle bozuk telefon durumunda olduğu kadar komşuluk ve eğitim ortamlarıyla ilgili olan bağlamlarda da şikâyetçinin muhatabını nasıl selamladığı dilbilgisel açıdan önem taşır. Çünkü bu durum şikâyetin nasıl edileceğini de dolaylı bir şekilde etkiler. Komşu bağlamında (7. Soru) sadece B2 seviyesindeki bir katılımcı "*Merhaba Ali nasılsın? iyi misin?*" (Katılımcı, 18) ve yine aynı seviyedeki katılımcı "*Pardon nasılsınız*" (Katılımcı, 10) kalıp ifadelerini tercih etmiştir. Ayrıca aynı katılımcılar öğretmen öğrenci ilişkisini temel alan dokuzuncu soruda da dilbilgisel yeteneklerini göstermişlerdir. Fakat "*Merhaba Profesör Ayşe*" (Katılımcı, 18) selamlaşmadaki hitap şekli daha çok İngilizceyi anımsatmaktadır. Burada bir diğer önemli nokta ise selamlaşmanın önemli olduğu mağaza görevlisi-müşteri bağlamındaki selam verme şeklidir. Bahsedilen bağlamda sadece üç katılımcı "merhaba" ile konuşmaya başlamıştır. Özellikle C1 seviyesindeki onuncu katılımcının, tüm bağlamlarda uygun selamlama ifadelerini başarıyla kullandığı saptanmıştır.

3.2.2. YADOT Öğrencilerinin Şikâyet Ediminin Sosyodilsel Yeterlikler (Sociolinguistic Competence) Açısından Değerlendirilmesi

“Sosyodilsel yetenek, dil kullanımının sosyal boyutuyla ilgili bilgi ve becerileri konu alır” (OBM, 112). Bu yüzden dil kullanıcısının şikâyet edimine başvururken muhatabıyla kurması gereken resmi veya samimi ilişki ve ortaya çıkan söyleyiş biçem farklılıkları, tercih ettiği nezaket ifadeleri büyük önem taşımaktadır. Katılımcıların yanıtlarının analizi sonucunda, sosyodilbilgisel açıdan yeterli olduğu kadar yetersiz yanıtların olduğu söylenebilir. Öncelikle bu başlık altında incelenecek ilk yeterlik, söyleyiş biçem farklılıklarıdır. Şikâyet ediminin ve dolayısıyla kullanılan stratejilerin, problemin daha kolay bir şekilde çözülmesi adına daha etkin olmaları için, şikâyetçinin muhatabıyla hangi ortamda iletişime geçtiğinin bilincinde olması gerekmektedir. Çalışmadaki yanıtlara bakıldığında, bu konuda genellikle resmî bir ilişkinin olduğu, öğretmen öğrenci ilişkisinde şikâyetçinin muhatabına “siz” diye hitap etmesi ve konuşmaya uygun bir giriş yapması gerekirken, ulaşılan dil seviyesine rağmen bu noktanın gözden kaçırıldığı yanıtlar saptanmıştır; “*O not ben çok lazım, sınav için çok önemli bana daha erken verebilir mi?*” (Katılımcı, 17) yanıtı da bunlardan biridir. “*Afedersiniz sevgili hocam*” (Katılımcı, 6) cevabında ise hem hitap şekli hem de söyleyiş tarzı uygunluktan uzaktır. Bu doğrultuda bu yanıtlar “*Hocam sizi rahatsız ettiğim için özür dilerim*” (Katılımcı, 13) girişiyle kıyaslandığında, ortaya çıkan fark durumu netleştirecektir. Bir diğer önemli konu da şikâyette bulunulurken kullanılan hitap şekilleridir. Baba oğul konuşmasını içeren beşinci bağlamda verilen yanıtlardan biri “*Babam ben seni çok seviyorum*” (Katılımcı, 18) şeklinde iken muhatabın komşu olduğu yedinci bağlamda ise “*ağabi lütfen bundan sonra evimin önüne çöp bırakmayın*” (Katılımcı, 1) ifadesi kullanılmıştır. İki örnekte de hitap kelimeleri bulunduğu bağlama uygun bir şekilde dile getirilmemiştir. Çalışmadaki şikâyet edimlerinin sosyodilbilgisel yeterlik açıdan incelenmesinde ön plana çıkan bir diğer konu da nezaket kurallarıdır. Özellikle iletişimde kelime seçimi konuşmanın gidişatını şekillendirir. Örneğin, sinemada sessiz olması istenen birine “*abi sessiz ol*” (Katılımcı, 9) denmesi hem nezaket kuralları hem de hitap sözcüğü seçimi açısından uygun değildir. Ayrıca “*lütfen, pardon*” gibi nezaket bildiren kelimelerin de kullanımı önemlidir ve çalışmadaki yanıtlar bu bakımdan oldukça başarılıdır. Yalnız arabanın su sıçratması bağlamında yazılan “*lütfen dikkat efendim*” (Katılımcı, 15) yanıtı doğallıktan uzaktır ve “*efendim*” ifadesinin doğru bir şekilde kullanıldığı söylenemez. Sonuç olarak yanıtlardaki şikâyet edimleri sosyodilsel yeterlik açısından çeşitlidir.

3.2.3 YADOT Öğrencilerinin Şikâyet Ediminin Pragmatik Yeterlikler Açısından Değerlendirilmesi

YADOT öğrencilerinin söylem tamamlama testine verdiği yanıtlarda dikkat çeken bir diğer önemli konu ise katılımcıların şikâyet edimini kullanırken kullandıkları cümleleri bağlama uygun bir şekilde düzenleyebilme becerisidir. Şikâyet ederken bir rahatsızlık belirtildiği için genellikle konunun açıklanması gerekmektedir. Genel olarak katılımcılar tutarlı ve mantıksal

sıralamayı gözeten cümle sıralamalarını tercih etmişlerdir. Fakat her katılımcının her bağlamda cümleleri sebep sonuç ekseninde düzenleyebildiği söylenemez. Bu doğrultuda bağlamlar ayrı ayrı değerlendirildiğinde, bozuk telefon durumunda dil kullanıcısının mutlaka problemi detaylı anlatması gerekmektedir. Verilen cevapların büyük çoğunluğunda bu şekilde başarılı bir yol izlenmiştir.; *“Bir yeni telefon aldım ama telefonda düzgün çalışmıyor ve satıcı bana yardım etmiyor ona şikâyet etmek istiyorum ve senden yardım istiyorum.”* (Katılımcı, 12). Sinemada gürültüden rahatsız olan kişi bağlamında ise dil kullanıcısı detaylı olarak sebebi anlatma gereği duymayabilir. Bu yüzden *“sesiniz çok yüksek oluyor ve sizin yüzünden filme odaklanamıyorum. Sesinizi kısabilir misiniz?* (Katılımcı, 12) cevabında olduğu gibi katılımcıların bazıları önce sebebi; *“arkadaşlar ,lütfen sessiz olabilir misiniz? sinemadayız”* (Katılımcı, 1) gibi bir ifade de bazıları ise önce sonucu belirtmişlerdir. Kız kardeşin havaalanında ailesini bilgilendirip bilgilendirmemesini konu alan üçüncü bağlamda ise, diğer bağlamlara nazaran daha anlaşılabilir yanıtlar verilmiştir ve tutarlı olarak kabul edilebilecek cevap sayısı oldukça azdır; *“hatırlatmak için onları tekrar ediyorum”* (Katılımcı, 16) , *“Ben de unutacaksın Tüh”* (Katılımcı, 6) , *“Yani o insan alaka devam etme istemiyor ve onu söyliyeceğim görüşürüz”* (Katılımcı, 15). Tutarlılık örneği olarak gösterilen bu cevaplarda problemi çözmeye yönelik bir çaba söz konusudur. Sessiz kalma (opt out) şikâyet ediminde kullanılabilir ilk strateji olmasına rağmen bu bağlamda sorunu ortadan kaldırmaya yönelik olmadığı söylenebilir. Ayrıca aynı bağlamda *“Madem inkar ediyor, hiçbirse ona söylemeceğim, yalnız gideceğiz tabi üzülüyorum ama farketmez ona küstüyeceğim”* (Katılımcı, 2) ifadesinde olduğu gibi, katılımcılar yanıtlarını doğrudan muhatabına yönlendirmek yerine cevaplarını aktarmayı tercih etmişlerdir. Cevaplar genel olarak analiz edildiğinde, bazı bağlamlar benzer ortamlarda gerçekleşmesine rağmen, cevaplardaki çeşitlilik ve anlamlılık farklı düzeylerde. Örneğin, üçüncü ve beşinci bağlam aile içi ilişkiler ile ilgilidir, fakat baba-oğul diyalogundaki yanıtlar abla-kardeş konuşmasındakine göre daha tutarlı ve anlamlıdır; *“Sabırlı olman lazım”* (Katılımcı ,16, 5. Bağlam) cevabı, kullanılan gereklilik kipinin de (-meli/malı) etkisiyle kısa bir cümle olmasına rağmen işlevini yerine getirmiş olduğu söylenebilir. Bununla birlikte pragmatik yetenek kapsamında, cevaplardaki şikâyet edimi kullanımında küfür etme ve beddua ifadelerine ilk kez altıncı bağlam olan arabanın su sıçratmasında rastlanmıştır; *“Allah ceza ver”* (Katılımcı, 6) ve *“Küfür ederim sessizce”* (Katılımcı, 7) daha tutarlı yanıtlar olarak değerlendirilebilirken, *“Allah sana affediyor bu işlem Ahlakı yok”* (Katılımcı, 16) gerçeklikten uzak olarak gösterilebilir. Bu tür yanıtlar katılımcıların doğal yanıtlar vermeye gösterdiği özenin bir sonucu olduğu kadar onların gündelik hayatta bu tür söz öbeklerini nasıl kullandıklarına dair ipuçları olarak da değerlendirilmiştir.

4. Tartışma

YADOT öğrencilerinin verilen bağlamlar doğrultusunda sözedimsel tepkilerini araştıran bu çalışmada, analiz edilen şikâyet edim stratejileri ve yapılar, benzer konulardaki çalışmalardan

yararlanılarak değerlendirilebilir. Verilen yanıtlardan birkaçı hariç olmakla birlikte, YADOT öğrencilerinin, şikâyet edimini uygun bir şekilde kullanmaktan ziyade, durumlarda verilen rahatsızlıklarını ifade etme konusunda başarılı olduğu saptanmıştır. Fakat katılımcıların Türkçe yeterlikleri B2, C1 ve C2 düzeyinde olmasına rağmen, farklı bağlamlarda şikâyet edimini kullanma becerilerinin dil seviyeleri ile her zaman tutarlı olmadığı görülmüştür. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre en çok doğrudan suçlama stratejisi tercih edilmiştir. Moon (2001) tarafından yapılmış olan araştırmada da İngilizce öğrencilerinin doğru stratejiyi seçmede problem yaşadıkları ve doğrudan olan stratejileri tercih ettiği sonucuna varılmıştır; elde edilen sonuç bu çalışmayla da benzerlikler taşımaktadır.

Dili öğrenen bireylerin “daha uygun edimsel dil becerisini” elde etmesini sağlamanın bir yolu da düzenli sınıf ortamından geçer (Cohen, 2005: 285). Diğer bir deyişle, bir öğrenci ne kadar çok dil eğitimine maruz kalırsa, kendini o kadar iyi ifade edebilmelidir. Bu doğrultuda dil merkezinde akademik Türkçe alan C2 seviyesindeki öğrenciler, dile hakimiyetlerinin bir sonucu olarak şikâyet edimlerini tüm bağlamlarda doğru bir şekilde ve mümkün olduğu kadar doğala yakın olarak cevaplamışlardır. Fakat B2 ve C1 seviyelerinde aynı durum söz konusu değildir. Hatta B2 düzeyindeki onuncu katılımcının C1 seviyesindeki katılımcılara göre daha anlaşılabilir ve uygun ifadeler kullandığı görülmüştür. Aynı zamanda dil kullanıcıları orta ve ileri düzeyde Türkçe seviyesinde olmalarına rağmen, cümlede öge eksikliği, yapım veya çekim eklerinin hatalı kullanımı ve cümle düşüklükleri gibi temel dilbilgisi hataları yapmışlardır. Bu durum seviye sınavlarının edimbilimsel ve dilbilgisel beceri kullanımını ölçmesi açısından orta seviye ve ileri düzeydeki farklılıkları ön göremediğini ve YADOT öğrencilerinin sadece edimsel açıdan değil, aynı zamanda dilsel edinç açısından da yetersiz olduğunu göstermektedir. Dörnyei ve Kormos (1998: 359) hedef dilde problem çözmeye karşılaşılabilen sorunlara değinmiştir ve “mikro çerçevede mesajı kısa tutma veya değiştirme, başka dillere dönme, yeni bir kelime üretme, başka dillere dönme, doğrudan çeviri; makro planda ise alternatif dilbilgisi kuralları oluşturma” olarak maddelemiştir. Çalışmada yapılan analizler sonucu bu tür hatalara rastlanmıştır. Bazı katılımcılar üç satır uzunluğunda cevaplar verirken bazılarının ifadelerini eksik veya kısa olarak dile getirmeleri ve “*sesini kısabilir misiniz-sesini kesebilir misiniz*” gibi alternatif kelime kullanmaları daha çok mikro düzeyde yaşanan sorunları doğrular niteliktedir. Özellikle on birinci katılımcının “*secand yok*” (sıkıntı yok) ve iki farklı cümlede kullandığı “*conuş*” kelimeleri, katılımcının ana dili olan Arapça’da da bulunmamaktadır, bu durumda yeni kelimeler üretilmiştir.

Etkili bir söz edimi performansından söz edilebilmesi için, öğrenilen dil ve kültürün yanında, konuşmacının muhatabının yaş, statü ve cinsiyet özelliklerini göz önünde bulundurmalıdır (Cohen: 2005). Blum-Kulka ve Olshtain (1984) edimbilim çalışmalarındaki en büyük zorluklardan birinin evrensellikle birlikte, bağlamların kültürden kültüre ve dilden dile ne ölçüde değişebildiğini belirlemek olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden konuşmacılar arasındaki mesafe ilişkileri kültürden kültüre değişiklik gösterebilir. Amerikalıların öğretmenlerine ismiyle hitap

etmeleri sahip oldukları kültür için oldukça sıradanken, bu durum Türkiye’de kabul edilemez bir davranıştır; fakat bu tür ilişkiler evrensel anlamda resmiyet arz ettiği ve aynı zamanda verilen bağlamların Türkçe dilinde düşünülmesi istendiği için, şikâyetçi, muhatabıyla arasında olan mesafeyi göz önünde bulundurarak iletişime geçmelidir. Bu doğrultuda çalışmada ele alınan öğrenci-öğretmen, müşteri-alıcı, izleyici-izleyici (sinemada gürtlü), komşu-komşu, baba-evlat, arkadaş-arkadaş, kardeş- abla/abi bağlamları konuşmanın gidişatı açısından resmiden gayri resmiye olarak sıralanabilir; yalnız şikâyet edimine başvuran her katılımcının bu statü farklılığını doğru bir şekilde göz önünde bulundurduğu söylenemez. Çalışmada en çok dikkat çeken nokta, bağlamda verilen öğretmen durumunda şikâyetçinin üçüncü çoğul şahıs yerine (siz), ikinci tekil şahıs kullanımını (sen) tercih ederek şikâyetini dile getirmesidir. Bu durum, sadece iki şikâyetçinin muhatabına “siz” diye hitap ettiği müşteri temsilcisi bağlamında da göze çarpmaktadır. Özellikle öğretmen-öğrenci bağlamındaki tutarsızlık, öğrencilerin şikâyetten çok öğretmenlerine yönelik eleştiride bulunmalarındır ve bu sonuç Murph ve Neu (1996) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Yazarlara göre (Murphy ve Neu: 1996) İngilizce öğrenen Koreliler de bir profesöre şikâyetinde bulunurken, bağlama uygun olmayan bir şekilde eleştiride bulunmuşlardır. Olshtain’ın (1983) İngilizce öğrenen İbranice konuşurları ile yaptığı çalışmada ana dili İngilizce olan Amerikalı katılımcıların önce açıklama yapıp sonra özür diledikleri fakat İbranice konuşurlarının açıklama yapmadan sadece özür diledikleri sonucuna varmıştır. Yazarın (Olshtain: 1983) bu tür dile özgü tercihlerin yabancı dil öğrencisinin hedef dilde bağlama uygun olmayan kullanımlara başvurmasına sebep olduğu iddiası YADOT öğrencilerinin cevaplarıyla ilişkilendirilebilir. Fakat bazı bağlamlarda da doğala yakın cevaplar verilmiştir; kamusal alanı ilgilendiren bir bağlam olan sinemada gürtlü durumunda çoğunluk resmi bir ifadeyle şikâyetini belirtirken, aile ortamlarını ilgilendiren bağlamlarda, samimi ifadeler tercih edilmiştir.

İlişkilerdeki mesafenin şikâyet ediminde tercih edilen stratejilerin doğrudan veya dolaylı olma özelliklerini ve bu durumun ortaya konan inceliği ne ölçüde etkilediği de önemli bir konudur. Goffman (1967) iletişim esnasında konuşmacıların sahip olduğu yüzden bahseder. Bir başka deyişle “bireyler, günlük yaşam içinde etkileşim kurdukları taraflara, duruma ve mekana göre farklı yüz sunumları içine girer” (Kansu-Yetkiner, 2008: 33). Brown ve Levinson (1987: 61) ise yüz kavramını geliştirerek, muhatap tarafından kabul görmeyi temel alan “olumlu” ve muhatabın müdahalesini engellemeye yönelik olan “olumsuz” yüz kavramları üzerinde durmuştur. Şikâyet edimi bu çerçevede olumsuz yüz ile ilişkilendirilebilir. Fakat yapılan analizlere göre, bu durum bağlamdan bağlama değişiklik göstermiştir. Cevaplarda analiz edilen rica ve özür ifadeleri olumlu yüz kavramını da ön plana çıkarmıştır. Öncelikle “Türk kültüründe yüz, saygı ile ilişkilendirilir ve kişinin sosyal hayattaki ününe, prestijine, özgüvenine, kendine verdiği değere ve ahlaki bütünlüğe işaret eder” (Kansu-Yetkiner, 2006: 27). Bu yüzden Türkçe konuşurlarının özellikle öğretmen-öğrenci ilişkisini, baba-evlat konuşmasını, arkadaş ortamını ve komşuluk ilişkisi temel alan bağlamlarda, bulunulan ortamda kabul görmek için olumlu yüze

başvuruları beklenmektedir. Dolayısıyla, müşteri hizmetlerini, aile ortamını, çamur sıçratmayı konu edinen şikâyetlerde kabul görme kaygısından ziyade oluşan rahatsızlığı gidermeye yönelik olumsuz yüz stratejilerinden faydalanılmıştır ve “lütfen, pardon, özür dilerim” gibi rica ve özür ifadelerinden kaçınılmıştır. Fakat analiz edilen şikâyet sözcelemlerinden yola çıkılarak okul ve komşuluk ortamını ele alan bağlamların bu varsayımınla örtüşmediği görülmüştür. Bu noktada öğretmen-öğrenci ilişkisini ele alan sekizinci ve dokuzuncu bağlamlarda, şikâyetçinin (öğrencinin) hatalı olduğu durumda şikâyetçi oldukça olumlu yönde bir algı oluşturma çabası içindeyken, muhatabın (öğretmenin) şikâyete sebebiyet verdiği durumda ise, şikâyetçi edilgen yapılardan kaçarak, olumsuz yüz stratejilerini tercih etmiştir, ki bu sonuç Türk kültüründeki yüz kavramlarıyla ve Brown ve Levinson’ın (1987) olumsuz yüz stratejileriyle uyusmamaktadır. Bu noktada Hymes’in (1972) yabancı dil öğrenen bireylerin içinde bulunduğu topluluğun kültürel normlarını anlamazsa başarılı bir iletişim kurmada problemler yaşayabilir iddiası da sonuçları destekler niteliktedir. İncelik kuramıyla birlikte “inceliğin derecesi arttıkça, edimsözdeki kibarlık da arttırılmalıdır çünkü istemliliğin (optionality) de derecesi artar, bir söz edimi ne kadar dolaylı olursa, etkisinin kalıcılığı ve gücü de o kadar azalır” (Leech, 1983: 108) iddiası da konuyla ilişkilendirilebilir. Bu iddiaya göre, her bağlamda sıklıkla kullanılan “pardon, lütfen” gibi rica ve özür ifadelerine, daha çok dolaylı şikâyet edim stratejilerinde rastlanması gerekmektedir. Fakat yapılan analizler doğrudan şikâyet edim stratejilerinde de kibarlık anlamı katan “-e/a + bilmek” ekinin kullanıldığını göstermiştir. Aynı zamanda dolaylı ifadelerle yapılan şikâyetlerde ise emir cümleleriyle birlikte kaba ifadeler de sıklıkla rastlanılmıştır. Leech’e göre (1983) en dolaylı ve kibar ifadelerin öğretmen-öğrenci ilişkisini ele alan bağlamlarda kullanılması gerekirken, verilen yanıtlarda “lütfen, pardon, kusura bakmayın, özür dilerim” kelimelerine rastlanmasına rağmen doğrudan şikâyet edim stratejileri tercih edilmiştir. Başka bir deyişle resmîyetin olmadığı arkadaş ortamında da şikâyet edimi kullanımında samimi ve kibar bir dil tercih edilmiştir; fakat dolaylılıktan ziyade emir ve doğrudan rica ifadelerinin kullanımı ön plana çıkmaktadır. Sonuç olarak nezaket belirten ifadeler sıklıkla rastlanmıştır ama bağlama ve cümle yapısına uygun doğru bir şekilde kullanılmadıkları için inceliğin dolaylılığı ya da doğrudanlığı doğrudan etkilediği söylenemez. Çalışmanın sonuçları Blum-Kulka’nın (1987) dolaylılığın incelikte paralel olarak azalıp artmadığı ve en doğrudan olanın en ince olarak değerlendirilemeyeceği iddiasını desteklemektedir. Bir başka deyişle dolaylı ifadeler yer verilmemesi ve edilgen ifade kullanımından kaçınılması dil kullanıcılarının dile yeterince hâkim olmamalarından kaynaklanan bir sonuç olarak görülmüştür. “Fiilde Çatı” ve imayı kullanma konuları B2 düzeyinde edinilmiş olması gerekirken, sadece C1 seviyesindeki bir öğrenci ve C2 düzeyindeki iki öğrenci şikâyet edimine başvururken edilgen yapıyı kullanmıştır (OBM).

5. Sonuç

Bu çalışmada Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde YADOT öğrencilerinin, gündelik yaşam esas alınarak hazırlanmış olan çeşitli bağlamlarda şikâyet söz edimlerini ne

ölçüde kullanabildiği ve bu doğrultuda hangi şikâyet edim stratejilerinin tercih edildiği hususları üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda YADOT öğrencilerinin söylem tamamlama testine verdikleri yanıtların analizi sonucunda elde edilen bulgular, çalışmada esas alınan temel ve alt araştırma problemlerinin çözümüne katkı sağlar niteliktedirler ve şu şekilde sıralanabilirler;

1. YADOT öğrencilerinin, çalışmada esas alınan Trosborg (1994) tarafından oluşturulan ve Bikmen & Martı (2013) tarafından geliştirilen on bir temel stratejiden en çok doğrudan suçlama stratejisi tercih edilmiştir.
2. YADOT öğrencilerinin Türkçe yeterlilikleri B2, C1 ve C2 düzeyinde olmasına rağmen, farklı bağlamlarda şikâyet edimini kullanma becerilerinin dil seviyeleri ile her zaman tutarlı olmadığı görülmüştür.
3. YADOT öğrencilerinin kullandıkları bağlamlar bakımından iç içe geçebilen rica, özür ve şikâyet edimlerini ayırt etmede zorlandıkları ve bu edim türlerini birbirlerinin yerine kullanma eğiliminde oldukları saptanmıştır. Bu yüzden çalışmanın odağı şikâyet edim stratejileri olmasına rağmen, her bağlamda rica ve özür edimi ifadelerinin de tercih edildiği görülmüştür.
4. Bilinen yabancı dil sayısındaki artış ve kullanılan şikâyet edim stratejilerinin çeşitliliği arasında bir ilişki saptanmamıştır.
5. YADOT öğrencilerinin, dil kullanım alanları açısından hangi alanda şikâyet edim stratejilerini daha etkin bir şekilde kullanıp kullanmadığına dair önemli bir bulgu elde edilmemiştir.
6. YADOT öğrencilerinin şikâyet söz edimlerini kullanırken dilbilgisel yeterlik açısından kendini ifade etme becerisine sahipken sosyodilsel ve pragmatik yeterlik açısından beklenen seviyede olmadığı görülmüştür.
7. Çalışmada bir değişken olarak ele alınan cinsiyet faktörünün YADOT öğrencilerinin şikâyet edimi kullanımında bir etkisi olmadığı saptanmıştır.
8. Çalışmadaki katılımcıların Türkiye’de bulunma süreleri 3 ay ve 2 sene arasında değişiklik göstermesine rağmen kalma süreleri Türkçe yeterlik seviyeleri ile tutarlı olmamakla birlikte kullanılan şikâyet edim stratejilerinin çeşitliliğinin kullanımında da önemli bir değişken olarak görülmemiştir.
9. YADOT öğrencilerinin şikâyet edimini gerçekleştirirken muhatapları ile içinde buldukları sosyal mesafeye gerekli dikkati göstermemekle birlikte, konuşmanın resmi ya da resmiyetten uzak bir çerçevede gerçekleştiğini anlamada gereken başarıyı gösterememişlerdir.
10. Yaygın görüşün aksine dolaylı edim stratejilerinin kullanıldığı bağlamlarda, doğrudan edim stratejilerinin baskın olduğu durumlara nazaran daha çok incelik belirten ifadelere başvurulmamıştır; incelik belirten ifadeler kalıp kelime kategorisinde ele alınıp her bağlamda kullanılmıştır.

11. YADOT öğrencilerinin Türkçedeki kalıp ifadeleri kullanmada sorun yaşamadıkları; ancak kalıp ifadeleri uygun bağlamlarda kullanmada başarılı olamadıkları görülmüştür ve bununla birlikte konuşmaya girişte kullanılan selamlama kelimelerini de bağlama uygun bir şekilde kullanmadıkları görülmüştür.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Altun Alkan, H. (2019). *Rica Ediminin Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenler Tarafından Kullanımları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Aşkın Balcı, H. (2017). Relation of pragmatics and grammar, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5 (4), 556-566.
- Austin, J.L., (2009). *How To Do Things With Words*. (Çev. R. L. Aysever). İstanbul: Metis Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1975).
- Bayat, N. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde şikâyet ve özür edimine ilişkin görünüm. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 1-16.
- Beals, R. L. ve Hoijer, H. (1991). Antropolojinin konusu ve alanı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih – Coğrafya Dergisi*, 35 (2) (Çev. G. Erginer) (Orijinal yayın tarihi 1972).
- Bikmen, A. ve Martı, L. (2013). İngilizce öğrenen Türklerin şikâyet söz eylemi üzerine bir çalışma. *Education and Science*, 38 (170), 253-265.
- Birmer, B.J. (2013) *Introduction to Pragmatics*. UK: Wiley-Blackwell.
- Blum-Kulka, S. ve Olshtain, E. (1984). Requests and apologies: a cross-cultural study of speech act realization patterns (CCSARP). *Applies Linguistics*, 5 (3), 196-213.
- Blum-Kulka, S. (1987). Indirectness and politeness in requests: same or different?. *Journal of Pragmatics*, 11, 131-146.
- Boxer, D. (1991). *A Descriptive Analysis Of Indirect Complaint Sequences Among Speakers Of American English* (Yayımlanmamış doktora tezi). Pennsylvania Üniversitesi, Philadelphia.
- Levinson, P. ve Levinson, S. C. (1978). Universals in language usage: Politeness phenomena. E. Goody (Ed.), *Questions and Politeness: Strategies in Social Interaction* (ss. 56-324). Cambridge: Cambridge University Press.
- Brown, P. ve Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Campbell, R ve Wales, R. (1970). The study of language acquisition. J. Lyons (Ed.), *New Horizons in Linguistics* (Chapter 13). New York: Penguin Books.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects Of The Theory Of Syntax*. Massachusetts: The M.I.T. Press.
- Cohen, A. (2005). Strategies for learning and performing L2 speech acts. *Intercultural Pragmatics*, 2 (3), 275-301.

- Demirezen, M. (1991). Pragmatics and language teaching. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6, 281-287.
- Dörnyei, Z., Kormos, J. (1998) Problem-solving mechanisms in L2 communication, *Studies in Second Language Acquisition*, 20, 349-385.
- Ellis, R. (1994). *The Study of Second Language Acquisition*. Oxford: Oxford University Press.
- Fidan, D. (2017). Söz edimi kuramına genel bir bakış ve eğitim ortamlarında kullanımı: Diksiyon dersleri için bir etkinlik denemesi. *Turkish Studies-International Periodical Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12 (25), 373-400.
- Goffman, E. (1967). *Interaction Ritual: Essays On Face To Face Behavior*. New York: Garden City.
- Grice, P. H. (1989). *Studies in the Way of Words*. Cambridge: Harvard University Press.
- Hymes, D. (1972). On communicative competence. J. B. Pride ve J. Holmes (Ed.), *Sociolinguistics* (ss. 269-293). Harmondsworth: Penguin Books.
- Kansu Yetkiner, N. (2006). *Blood, Shame And Fear: Self-Presentation Strategies Of Turkish Women's Talk About Their Health And Sexuality* (Yayımlanmamış doktora tezi). Groningen Üniversitesi, Hollanda.
- Kansu Yetkiner, N. (2008). İncelik kuramı ve yüz olgusu bağlamında çeviri çalışmalarında işlevsel-edimbilimsel eleştiri yöntemi uygulaması. *Dilbilim Araştırmaları*, 19 (1), 32-48.
- Leech, G. N. (1983). *Principles of Pragmatics*, New York: Longman Linguistics Library.
- Mey, J. L. (1993). *Pragmatics: An Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Moon, K. (2001). *Speech act study: differences between native and nonnative speakers' complaint strategies*. https://dra.american.edu/islandora/object/tesolworkingpapers%3A18_sayfasından 16 Ağustos, 2019 tarihinde erişilmiştir.
- Murphy, B. ve Neu, J. (1996). My grade's too low: the speech act set of complaining. S. M. Gass ve J. Neu (Ed.), *Speech Acts Across Cultures: Challenges to Communication in Second Language* (ss. 191-216). Berlin: Mouton de Gruyter.
- Olshtain, E. (1983). Sociocultural competence and language transfer: The case of apology. S. M. Gass ve L. Selinker (Ed.), *Language Transfer In Language Learning. Issues In Second Language Research* (ss. 232-249). Amsterdam: John Benjamins Yayıncılık.
- Polat, Y. (2010). *Yabancı dil öğretiminde söz edimleri* (Yayımlanmış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Polat, Y. (2011). Yabancı dil öğretimi kitaplarında söz edimi öğretimi. *Dil Dergisi*, 153 (Temmuz-Ağustos-Eylül), 24-42.
- Searle, J. R. (2006). *Zihin, Dil, Toplum*. (Çev. A. Tural). İstanbul: Litera Yayıncılık. (Orijinal yayın tarihi 1998).
- Searle, J. R. (2011). *Söylemek ve Anlatmaya Çalışmak*. (Çev. L. Aysever). Ankara: BilgeSuYayınevi. (Orijinal yayın tarihi 1979).
- Searle, J. R. (2016). *Bilinç ve Dil*. (Çev. M. Macit). İstanbul: Litera Yayıncılık. (Orijinal yayın tarihi 2005).
- Trosborg, A. (1995). *Interlanguage Pragmatics. Requests, Complaints and Apologies*. New York: Mouton de Gruyter.
- Trosborg, A. ve Shaw, P. (1998). "Sorry does not pay my bills" the handling of complaints in everyday interaction/cross-cultural business interaction. *Hermes, Journal of Linguistics*, 21, 67-94.
- Yian, W. (2008). A study of the speech act of complaining: Cross-cultural perspectives and interlanguage perspectives. *Intercultural Forum*, 1 (2).

TANIM

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'nin yayını olan Dilbilim Dergisi, açık erişimli, hakemli, yılda iki kere yayınlanan, çok dilli bilimsel bir dergidir. 2009 yılında kurulmuştur.

AMAÇ VE KAPSAM

Dilbilim Dergisi, esas olarak sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanlarında dilbilim ile ilgili konuların incelendiği, araştırıldığı bir platform sağlar. Derginin amacı dilbilim konusunda kaliteli makaleler yayınlamak alana ilişkin bilgiye katkıda bulunmaktır. Derginin hedef kitlesini akademisyenler, araştırmacılar, profesyoneller, öğrenciler ve ilgili mesleki, akademik kurum ve kuruluşlar oluşturur.

Dilbilim Dergisi'nin kapsamı dilbilim, göstergebilim, edebiyat, çeviri çalışmaları ve öğrenme bilimleri ve ilgili alanlardan oluşur. Dergi, Türkçe, Fransızca ve İngilizce araştırma, derleme, kısa bildiri makaleleri yayınlamaktadır.

EDİTORYAL POLİTİKALAR VE HAKEM SÜRECİ

Yayın Politikası

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin içeriği derginin amaç ve kapsamı ile uyumlu olmalıdır. Dergi, orijinal araştırma niteliğindeki yazıları yayınlamaya öncelik vermektedir.

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirilmemiş ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir.

Ön değerlendirmeyi geçen yazılar iThenticate intihal tarama programından geçirilir. İntihal incelemesinden sonra, uygun makaleler Editör tarafından orijinaliteleri, metodolojileri, makalede ele alınan konunun önemi ve derginin kapsamına uygunluğu açısından değerlendirilir.

Bilimsel toplantılarda sunulan özet bildiriler, makalede belirtilmesi koşulu ile kaynak olarak kabul edilir. Editör, gönderilen makale biçimsel esaslara uygun ise, gelen yazıyı yurtiçinden ve / veya yurtdışından en az iki hakemin değerlendirmesine sunar, hakemler gerek gördüğü takdirde yazıda istenen değişiklikler yazarlar tarafından yapıldıktan sonra yayınlanmasına onay verir.

Makale yayınlanmak üzere dergiye gönderildikten sonra yazarlardan hiçbirinin ismi, tüm yazarların yazılı izni olmadan yazar listesinden silinemez ve yeni bir isim yazar olarak eklenemez ve yazar sırası değiştirilemez. Yayına kabul edilmeyen makale, resim ve fotoğraflar yazarlara geri gönderilmez.

Açık Erişim İlkesi

Dilbilim Dergisi- Journal of Linguistics dergisinin tüm içeriği okura ya da okurun dahil olduğu kuruma ücretsiz olarak sunulur. Okurlar, ticari amaç haricinde, yayıncı ya da yazardan izin almadan dergi makalelerinin tam metnini okuyabilir, indirebilir, kopyalayabilir, arayabilir ve link sağlayabilir.

Dilbilim Dergisi- Journal of Linguistics dergisinin makaleleri açık erişimlidir ve Creative Commons Atıf-GayrıTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) olarak lisanslıdır.

İşleme Ücreti

Derginin tüm giderleri İstanbul Üniversitesi tarafından karşılanmaktadır. Dergide makale yayını ve makale süreçlerinin yürütülmesi ücrete tabi değildir. Dergiye gönderilen ya da yayın için kabul edilen makaleler için işleme ücreti ya da gönderim ücreti alınmaz.

Hakem Süreci

Daha önce yayınlanmamış ya da yayınlanmak üzere başka bir dergide halen değerlendirmede olmayan ve her bir yazar tarafından onaylanan makaleler değerlendirilmek üzere kabul edilir. Gönderilen ve ön kontrolü geçen makaleler iThenticate yazılımı kullanılarak intihal için taranır. İntihal kontrolünden sonra, uygun olan makaleler baş editör tarafından orijinallik, metodoloji, işlenen konunun önemi ve dergi kapsamı ile uyumluluğu açısından değerlendirilir. Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar.

Seçilen makaleler en az iki ulusal/uluslararası hakeme değerlendirmeye gönderilir; yayın kararı, hakemlerin talepleri doğrultusunda yazarların gerçekleştirdiği düzenlemelerin ve hakem sürecinin sonrasında baş editör tarafından verilir.

Hakemlerin değerlendirmeleri objektif olmalıdır. Hakem süreci sırasında hakemlerin aşağıdaki hususları dikkate alarak değerlendirmelerini yapmaları beklenir.

- Makale yeni ve önemli bir bilgi içeriyor mu?
- Öz, makalenin içeriğini net ve düzgün bir şekilde tanımlıyor mu?
- Yöntem bütünlüklü ve anlaşılır şekilde tanımlanmış mı?
- Yapılan yorum ve varılan sonuçlar bulgularla kanıtlanıyor mu?
- Alandaki diğer çalışmalara yeterli referans verilmiş mi?
- Dil kalitesi yeterli mi?

Hakemler, gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdır. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir.

Yayın Etiği ve İlkeler

Dilbilim Dergisi- Journal of Linguistics, yayın etiğinde en yüksek standartlara bağlıdır ve Committee on Publication Ethics (COPE), Directory of Open Access Journals (DOAJ), Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA) ve World Association of Medical Editors (WAME) tarafından yayınlanan etik yayıncılık ilkelerini benimser; Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing başlığı altında ifade edilen ilkeler için: <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

Gönderilen tüm makaleler orijinal, yayınlanmamış ve başka bir dergide değerlendirme sürecinde olmamalıdır. Her bir makale editörlerden biri ve en az iki hakem tarafından çift kör değerlendirmeden geçirilir. İntihal, duplikasyon, sahte yazarlık/inkar edilen yazarlık, araştırma/ veri fabrikasyonu, makale dilimleme, dilimleyerek yayın, telif hakları ihlali ve çıkar çatışmasının gizlenmesi, etik dışı davranışlar olarak kabul edilir.

Kabul edilen etik standartlara uygun olmayan tüm makaleler yayından çıkarılır. Buna yayından sonra tespit edilen olası kuraldışı, uygunsuzluklar içeren makaleler de dahildir.

Araştırma Etiği

Dilbilim Dergisi- Journal of Linguistics araştırma etiğinde en yüksek standartları gözetir ve aşağıda tanımlanan uluslararası araştırma etiği ilkelerini benimser. Makalelerin etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır.

- Araştırmanın tasarlanması, tasarımın gözden geçirilmesi ve araştırmanın yürütülmesinde, bütünlük, kalite ve şeffaflık ilkeleri sağlanmalıdır.
- Araştırma ekibi ve katılımcılar, araştırmanın amacı, yöntemleri ve öngörülen olası kullanımları; araştırmaya katılımın gerektirdikleri ve varsa riskleri hakkında tam olarak bilgilendirilmelidir.
- Araştırma katılımcılarının sağladığı bilgilerin gizliliği ve yanıt verenlerin gizliliği sağlanmalıdır. Araştırma katılımcıların özerkliğini ve saygınlığını koruyacak şekilde tasarlanmalıdır.

YAZARLARA BİLGİ

- Araştırma katılımcıları gönüllü olarak araştırmada yer almalı, herhangi bir zorlama altında olmamalıdır.
- Katılımcıların zarar görmesinden kaçınılmalıdır. Araştırma, katılımcıları riske sokmayacak şekilde planlanmalıdır.
- Araştırma bağımsızlığıyla ilgili açık ve net olunmalı; çıkar çatışması varsa belirtilmelidir.
- Deneysel çalışmalarda, araştırmaya katılmaya karar veren katılımcıların yazılı bilgilendirilmiş onayı alınmalıdır. Çocukların ve vesayet altındakilerin veya tasdiklenmiş akıl hastalığı bulunanların yasal vasisinin onayı alınmalıdır.
- Çalışma herhangi bir kurum ya da kuruluştan gerçekleştirilecekse bu kurum ya da kuruluştan çalışma yapılacağına dair onay alınmalıdır.
- İnsan ögesi bulunan çalışmalarda, "yöntem" bölümünde katılımcılardan "bilgilendirilmiş onam" alındığının ve çalışmanın yapıldığı kurumdan etik kurul onayı alındığı belirtilmesi gerekir.

Yazarların Sorumluluğu

Makalelerin bilimsel ve etik kurallara uygunluğu yazarların sorumluluğundadır. Yazar makalenin orijinal olduğu, daha önce başka bir yerde yayınlanmadığı ve başka bir yerde, başka bir dilde yayınlanmak üzere değerlendirilmediği konusunda teminat sağlamalıdır. Uygulamadaki telif kanunları ve anlaşmaları gözetilmelidir. Telifle bağlı materyaller (örneğin tablolar, şekiller veya büyük alıntılar) gerekli izin ve teşekkürle kullanılmalıdır. Başka yazarların, katkıda bulunanların çalışmaları ya da yararlanılan kaynaklar uygun biçimde kullanılmalı ve referanslarda belirtilmelidir.

Gönderilen makalede tüm yazarların akademik ve bilimsel olarak doğrudan katkısı olmalıdır, bu bağlamda "yazar" yayınlanan bir araştırmanın kavramsallaştırılmasına ve dizaynına, verilerin elde edilmesine, analizine ya da yorumlanmasına belirgin katkı yapan, yazının yazılması ya da bunun içerik açısından eleştirel biçimde gözden geçirilmesinde görev yapan birisi olarak görülür. Yazar olabilmenin diğer koşulları ise, makaledeki çalışmayı planlamak veya icra etmek ve / veya revize etmektir. Fon sağlanması, veri toplanması ya da araştırma grubunun genel süpervizyonu tek başına yazarlık hakkı kazandırmaz. Yazar olarak gösterilen tüm bireyler sayılan tüm ölçütleri karşılamalıdır ve yukarıdaki ölçütleri karşılayan her birey yazar olarak gösterilebilir. Yazarların isim sıralaması ortak verilen bir karar olmalıdır. Tüm yazarlar yazar sıralamasını Telif Hakkı Anlaşması Formunda imzalı olarak belirtmek zorundadırlar.

Yazarlık için yeterli ölçütleri karşılamayan ancak çalışmaya katkısı olan tüm bireyler "teşekkür / bilgiler" kısmında sıralanmalıdır. Bunlara örnek olarak ise sadece teknik destek sağlayan, yazıma yardımcı olan ya da sadece genel bir destek sağlayan, finansal ve materyal desteği sunan kişiler verilebilir.

Bütün yazarlar, araştırmanın sonuçlarını ya da bilimsel değerlendirmeyi etkileyebilme potansiyeli olan finansal ilişkiler, çıkar çatışması ve çıkar rekabetini beyan etmelidirler. Bir yazar kendi yayınlanmış yazısında belirgin bir hata ya da yanlışlık tespit ederse, bu yanlışlıklara ilişkin düzeltme ya da geri çekme için editör ile hemen temasa geçme ve işbirliği yapma sorumluluğunu taşır.

Editör ve Hakem Sorumlulukları

Baş editör, makaleleri, yazarların etnik kökeninden, cinsiyetinden, uyruğundan, dini inancından ve siyasi felsefesinden bağımsız olarak değerlendirir. Yayına gönderilen makalelerin adil bir şekilde çift taraflı kör hakem değerlendirmesinden geçmelerini sağlar. Gönderilen makalelere ilişkin tüm bilginin, makale yayınlanana kadar gizli kalacağını garanti eder. Baş editör içerik ve yayının toplam kalitesinden sorumludur. Gereğinde hata sayfası yayınlamalı ya da düzeltme yapmalıdır.

Baş editör; yazarlar, editörler ve hakemler arasında çıkar çatışmasına izin vermez. Hakem atama konusunda tam yetkiye sahiptir ve dergide yayınlanacak makalelerle ilgili nihai kararı vermekle yükümlüdür.

Hakemlerin araştırmayla ilgili, yazarlarla ve/veya araştırmacının finansal destekçileriyle çıkar çatışmaları olmamalıdır. Değerlendirmelerinin sonucunda tarafsız bir yargıya varmalıdırlar. Gönderilmiş yazılara ilişkin tüm bilginin gizli tutulmasını sağlamalı ve yazar tarafında herhangi bir telif hakkı ihlali ve intihal fark ederlerse editöre raporlamalıdırlar. Hakem, makale konusu hakkında kendini vasıflı hissetmiyor ya da zamanında geri dönüş sağlaması mümkün görünmüyorsa, editöre bu durumu bildirmeli ve hakem sürecine kendisini dahil etmemesini istemelidir.

Değerlendirme sürecinde editör hakemlere gözden geçirme için gönderilen makalelerin, yazarların özel mülkü olduğunu ve bunun imtiyazlı bir iletişim olduğunu açıkça belirtir. Hakemler ve yayın kurulu üyeleri başka kişilerle makaleleri tartışamazlar. Hakemlerin kimliğinin gizli kalmasına özen gösterilmelidir. Bazı durumlarda editörün kararıyla, ilgili hakemlerin makaleye ait yorumları aynı makaleyi yorumlayan diğer hakemlere gönderilerek hakemlerin bu süreçte aydınlatılması sağlanabilir.

YAZILARIN HAZIRLANMASI

Dil

Türkçe, İngilizce ve Fransızca makaleler yayınlanır. Gönderilen makalelerde makale dilinde öz ve İngilizce öz olmalıdır. Türkçe ve Fransızca makalelerde ayrıca İngilizce geniş özet istenebilir. Ancak makale İngilizce ise, İngilizce geniş özet istenmez.

Yazıların Hazırlanması ve Yazım Kuralları

Aksi belirtilmedikçe gönderilen yazılarla ilgili tüm yazışmalar ilk yazarla yapılacaktır. Makale gönderimi online olarak <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim> sayfasından erişilen <http://dergipark.gov.tr/> login üzerinden yapılmalıdır. Gönderilen yazılar, makale türünü belirten ve makaleyle ilgili detayları içeren (bkz: Son Kontrol Listesi) Kapak Sayfası; yazının elektronik formunu içeren Microsoft Word 2003 ve üzerindeki versiyonları ile yazılmış elektronik dosya ve tüm yazarların imzaladığı Telif Formu eklenerek gönderilmelidir.

1. Yazılar **Makale Şablonu** kullanılarak hazırlanmalıdır. Makale ana metninde, çift taraflı kör hakemlik süreci gereği, yazarın / yazarların kimlik bilgileri yer almamalıdır.
2. Yayınlanmak üzere gönderilen makale ile birlikte yazar bilgilerini içeren **Kapak Sayfası** gönderilmelidir. Kapak Sayfasında, makalenin başlığı, yazar veya yazarların bağlı oldukları kurum ve unvanları, kendilerine ulaşılabilecek adresler, cep, iş ve faks numaraları, ORCID ve e-posta adresleri yer almalıdır (bkz. Son Kontrol Listesi).
3. Giriş bölümünden önce 180-200 kelimelik çalışmanın kapsamını, amacını, ulaşılan sonuçları ve kullanılan yöntemi kaydeden makale dilinde öz ve İngilizce öz yer almalıdır. Türkçe ve Fransızca makalelerde özlerin yanısıra 600-800 kelimelik İngilizce geniş özet sunulması tercih edilir. Makale İngilizce ise İngilizce geniş özet istenmez. Özlerin altında çalışmanın içeriğini temsil eden, 5'er adet anahtar kelime yer almalıdır.
4. Çalışmaların başlıca şu unsurları içermesi gerekmektedir: Makale dilinde başlık, öz ve anahtar kelimeler; İngilizce başlık, öz ve anahtar kelimeler; geniş özet, ana metin bölümleri, kaynaklar, tablolar ve şekiller.
5. **Makale Türleri:**

Araştırma Makaleleri: Orijinal araştırma makaleleri derginin kapsamına uygun konularda önemli, özgün bilimsel sonuçlar sunan araştırmaları raporlayan yazılardır. Orijinal araştırma makaleleri, Öz, Anahtar Kelimeler, İngilizce Geniş Özet, Giriş, Yöntem, Bulgular, Tartışma, Sonuçlar, Kaynaklar bölümlerinden ve Tablo, Grafik ve Şekillerden oluşur.

Öz: Makale dilinde başlık ve İngilizce başlık öz'lerin üzerinde yer almalıdır. Araştırma yazılarında Türkçe ve İngilizce özler 180-200 kelime arasında olmalı ve çalışmanın amacı, yöntemi, ana bulguları ve sonuçlarını ifade etmelidir. Ayrıca Türkçe ve Fransızca makaleler için özlerden sonra 600-800 kelimelik İngilizce özet sunulması tercih edilir.

Giriş: Giriş bölümünde konunun önemi, tarihçe ve bugüne kadar yapılmış çalışmalar, hipotez ve çalışmanın amacından söz edilmelidir. Hem ana hem de ikincil amaçlar açıkça belirtilmelidir. Sadece gerçekten ilişkili kaynaklar gösterilmeli ve çalışmaya ait veri ya da sonuçlardan söz edilmemelidir. Giriş bölümünün sonunda çalışmanın amacı, araştırma soruları veya hipotezler yazılmalıdır.

Yöntem: Yöntem bölümünde, veri kaynakları, çalışmaya katılanlar, ölçekler, görüşme/değerlendirmeler ve temel ölçümler, yapılan işlemler ve istatistiksel yöntemler yer almalıdır. Yöntem bölümü, sadece çalışmanın planı ya da protokolü yazılırken bilinen bilgileri içermelidir; çalışma sırasında elde edilen tüm bilgiler bulgular kısmında verilmelidir.

Bulgular: Ana bulgular istatistiksel verilerle desteklenmiş olarak eksiksiz verilmeli ve bu bulgular uygun tablo, grafik ve şekillerle görsel olarak da belirtilmelidir. Bulgular yazıda, tablolarda ve şekillerde mantıklı bir sırayla önce en önemli sonuçlar olacak şekilde verilmelidir. Tablo ve şekillerdeki tüm veriyi yazıda vermemeli, sadece önemli noktaları vurgulanmalıdır.

Tartışma: Tartışma bölümünde o çalışmadan elde edilen veriler, kurulan hipotez doğrultusunda hipotezi destekleyen ve desteklemeyen bulgular ve sonuçlar irdelenmeli ve bu bulgu ve sonuçlar literatürde bulunan benzeri çalışmalarla kıyaslanmalı, farklılıklar varsa açıklanmalıdır. Çalışmanın yeni ve önemli yanları ve bunlardan çıkan sonuçları vurgulanmalıdır. Giriş ya da sonuçlar kısmında verilen bilgi ve veriler tekrarlanmamalıdır.

Sonuçlar: Çalışmadan elde edilen sonuçlar belirtilmelidir. Sonuçlar, çalışmanın amaçları ile bağlantılı olmalıdır, ancak veriler tarafından yeterince desteklenmeyen niteliksiz ifadeler ve sonuçlardan kaçınılmalıdır. Yeni hipotezler gerektiğinde belirtilmeli, ancak açıkça tanımlanmalıdır.

Şekil, Resim, Tablo ve Grafikler: Metin içinde kullanılan fotoğraf, plân, harita vb. materyallerin ".jpg / .tiff" uzantılı kayıtları gönderilecek dokümanlara eklenmelidir. Bu tür belgelerin baskı tekniğine uygun çözünürlükte (en az 300 piksel) ve sayfa alanını aşmayacak büyüklükte olmasına dikkat edilmelidir. Fotoğraf ve levhaların 10 sayfa aşmamasına dikkat edilmeli ve metin içinde parantezle atıfta bulunulan resim, harita veya diğer ekler makalenin sonuna eklenmelidir.

Derleme: Yazının konusunda birikimi olan ve bu birikimleri uluslararası literatüre yayın ve atıf sayısı olarak yansıtmış uzmanlar tarafından hazırlanmış yazılar değerlendirmeye alınır. Yazarları dergi tarafından da davet edilebilir. Derleme yazısı, başlık, öz, anahtar kelimeler, İngilizce geniş özet (Türkçe makaleler için), ana metin bölümleri ve kaynaklardan oluşmalıdır.

- Referanslar derginin benimsediği American Psychological Association (APA) 6 stiline uygun olarak hazırlanmalıdır.
- Kurallar dâhilinde dergimize yayınlanmak üzere gönderilen çalışmaların her türlü sorumluluğu yazar/yazarlarına aittir.

Referans Stili ve Formatı

Dilbilim Dergisi, metin içi alıntılama ve kaynak gösterme için APA (American Psychological Association) kaynak sitilinin 6. edisyonunu benimser. APA 6. Edisyon hakkında bilgi için:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org/>

Kaynakların doğruluğundan yazar(lar) sorumludur. Tüm kaynaklar metinde belirtilmelidir. Kaynaklar aşağıdaki örneklerdeki gibi gösterilmelidir.

Metin İçinde Kaynak Gösterme

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı ve yayın tarihi yazılarak belirtilmelidir.

Birden fazla kaynak gösterilecekse kaynaklar arasında (;) işareti kullanılmalıdır. Kaynaklar alfabetik olarak sıralanmalıdır.

Örnekler:

Birden fazla kaynak;

(Esin ve ark., 2002; Karasar 1995)

Tek yazarlı kaynak;

(Akyolcu, 2007)

İki yazarlı kaynak;

(Sayiner ve Demirci 2007, s. 72)

Üç, dört ve beş yazarlı kaynak;

Metin içinde ilk kullanımda: (Ailen, Ciambune ve Welch 2000, s. 12–13) Metin içinde tekrarlayan kullanımlarda: (Ailen ve ark., 2000)

Altı ve daha çok yazarlı kaynak;

(Çavdar ve ark., 2003)

Kaynaklar Bölümünde Kaynak Gösterme

Kullanılan tüm kaynaklar metnin sonunda ayrı bir bölüm halinde yazar soyadlarına göre alfabetik olarak numaralandırılmadan verilmelidir.

Kaynak yazımı ile ilgili örnekler aşağıda verilmiştir.

Kitap

a) Türkçe Kitap

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8.bs). Ankara: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Türkçeye Çevrilmiş Kitap

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* (A. Kotil, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

c) Editörlü Kitap

Ören, T., Üney, T. ve Çölkesen, R. (Ed.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.

d) Çok Yazarlı Türkçe Kitap

Tonta, Y., Bitirim, Y. ve Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme*. Ankara: Total Bilişim.

e) İngilizce Kitap

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) İngilizce Kitap İçerisinde Bölüm

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Türkçe Kitap İçerisinde Bölüm

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi. M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi kitabı* içinde (s. 233–263). Bursa: Dora Basım Yayın.

h) Yayımcının ve Yazarın Kurum Olduğu Yayın

Türk Standartları Enstitüsü. (1974). *Adlandırma ilkeleri*. Ankara: Yazar.

Makale

a) Türkçe Makale

Mutlu, B. ve Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 15(60), 179–182.

b) İngilizce Makale

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Yediden Fazla Yazarlı Makale

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) DOI'si Olmayan Online Edinilmiş Makale

Al, U. ve Doğan, G. (2012). Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü tezlerinin atıf analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 26, 349–369. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/>

e) DOI'si Olan Makale

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Olarak Yayınlanmış Makale

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Popüler Dergi Makalesi

Semerçioğlu, C. (2015, Haziran). Sıradanlığın rayihası. *Sabit Fikir*, 52, 38–39.

Tez, Sunum, Bildiri**a) Türkçe Tezler**

Sarı, E. (2008). *Kültür kimlik ve politika: Mardin'de kültürlerarasılık*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

b) Ticari Veritabanında Yer Alan Yüksek Lisans Ya da Doktora Tezi

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses. (UMI No. 9943436)

c) Kurumsal Veritabanında Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Yaylalı-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

d) Web'de Yer Alan İngilizce Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

e) Dissertations Abstracts International'da Yer Alan Yüksek Lisans/Doktora Tezi

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

f) Sempozyum Katkısı

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B. & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at American Psychological Association meeting, Orlando, FL.

g) Online Olarak Erişilen Konferans Bildiri Özeti

Çınar, M., Doğan, D. ve Seferoğlu, S. S. (2015, Şubat). *Eğitimde dijital araçlar: Google sınıf uygulaması üzerine bir değerlendirme* [Öz]. Akademik Bilişim Konferansında sunulan bildiri, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir. Erişim adresi: <http://ab2015.anadolu.edu.tr/index.php?menu=5&submenu=27>

h) Düzenli Olarak Online Yayımlanan Bildiriler

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

i) Kitap Şeklinde Yayımlanan Bildiriler

Schneider, R. (2013). Research data literacy. S. Kurbanoglu ve ark. (Ed.), *Communications in Computer and Information Science: Vol. 397. Worldwide Communalities and Challenges in Information Literacy Research and Practice* içinde (s. 134–140) . Cham, İsviçre: Springer. <http://dx.doi.org/10.1007/978-3-319-03919-0>

j) Kongre Bildirisi

Çepni, S., Bacanak A. ve Özsevgeç T. (2001, Haziran). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen branşlarına karşı tutumları ile fen branşlarındaki başarılarının ilişkisi*. X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan bildiri, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu

Diğer Kaynaklar

a) Gazete Yazısı

Toker, Ç. (2015, 26 Haziran). 'Unutma' notları. *Cumhuriyet*, s. 13.

b) Online Gazete Yazısı

Tamer, M. (2015, 26 Haziran). E-ticaret hamle yapmak için tüketiciyi bekliyor. *Milliyet*. Erişim adresi: <http://www.milliyet>

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Ansiklopedi/Sözlük

Bilgi mimarisi. (2014, 20 Aralık). Vikipedi içinde. Erişim adresi: http://tr.wikipedia.org/wiki/Bilgi_mimarisi

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Radyo ODTÜ (Yapımcı). (2015, 13 Nisan). *Modern sabahlar* [Podcast]. Erişim adresi: <http://www.radyoodtu.com.tr/>

f) Bir Televizyon Dizisinden Tek Bir Bölüm

Shore, D. (Senarist), Jackson, M. (Senarist) ve Bookstaver, S. (Yönetmen). (2012). *Runaways* [Televizyon dizisi bölümü]. D. Shore (Baş yapımcı), *House M.D.* içinde. New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Müzik Kaydı

Say, F. (2009). Galata Kulesi. *İstanbul senfonisi* [CD] içinde. İstanbul: Ak Müzik.

SON KONTROL LİSTESİ

Aşağıdaki listede eksik olmadığından emin olun:

- ✓ Makalenin türünün belirtilmiş olduğu
- ✓ Başka bir dergiye gönderilmemiş olduğu
- ✓ Sponsor veya ticari bir firma ile ilişkisi varsa, bunun belirtildiği
- ✓ İngilizce yönünden kontrolünün yapıldığı
- ✓ Referansların derginin benimsediği APA 6 edisyonuna uygun olarak düzenlendiği
- ✓ Yazarlara Bilgide detaylı olarak anlatılan dergi politikalarının gözden geçirildiği

Telif Hakkı Anlaşması Formu

Daha önce basılmış materyal (yazı-resim-tablo) kullanılmış ise izin belgesi

Kapak sayfası

- ✓ Makalenin kategorisi
- ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
- ✓ Yazarların ismi soyadı, unvanları ve bağlı oldukları kurumlar (üniversite ve fakülte bilgisinden sonra şehir ve ülke bilgisi), e-posta adresleri
- ✓ Sorumlu yazarın e-posta adresi, açık yazışma adresi, iş telefonu, GSM, faks nosu
- ✓ Tüm yazarların ORCID'leri
- ✓ Finansal destek (varsa belirtiniz)
- ✓ Çıkar çatışması (varsa belirtiniz)
- ✓ Teşekkür (varsa belirtiniz)

Makale ana metni

- ✓ Önemli: Ana metinde yazarın / yazarların kimlik bilgilerinin yer almamış olması gerekir.
- ✓ Makale dilinde ve İngilizce başlık
- ✓ Öz: 180-200 kelime
- ✓ Anahtar Kelimeler: 5 adet makale dilinde ve 5 adet İngilizce
- ✓ Makale ana metin bölümleri
- ✓ Kaynaklar
- ✓ Tablolar-Resimler, Şekiller (başlık, tanım ve alt yazılarıyla)

DESCRIPTION

Journal of Linguistics which is the official publication of Istanbul University, Faculty of Letters is an open access, peer-reviewed, multilingual, scholarly and international journal published biannually. It was founded in 2009

AIM AND SCOPE

Journal of Linguistics provides a forum for studies exploring issues related to linguistics in the fields of social sciences and humanities. Journal aims to contribute to the scientific knowledge in linguistics by publishing high quality articles. The target group of the Journal consists of academicians, researchers, professionals, students, related professional and academic bodies, and institutions.

The scope of Journal of Linguistics includes linguistics, semiotics, literature, translation studies and learning sciences.

EDITORIAL POLICIES AND PEER REVIEW PROCESS

Publication Policy

The subjects covered in the manuscripts submitted to the journal for publication must be in accordance with the aim and scope of the journal. The journal gives priority to original research papers submitted for publication.

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by editor-in-chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope.

The editor hands over the papers matching the formal rules to at least two national/international referees for evaluation and gives green light for publication upon modification by the authors in accordance with the referees' claims. Changing the name of an author (omission, addition or order) in papers submitted to the journal requires written permission of all declared authors. Refused manuscripts and graphics are not returned to the author.

Open Access Statement

Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi is an open access journal which means that all content is freely available without charge to the user or his/her institution. Except for commercial purposes,

users are allowed to read, download, copy, print, search, or link to the full texts of the articles in this journal without asking prior permission from the publisher or the author.

The articles in Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi are open access articles licensed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.en>)

Article Processing Charge

All expenses of the journal are covered by the Istanbul University. Processing and publication are free of charge with the journal. There is no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.

Peer Review Process

Only those manuscripts approved by its every individual author and that were not published before in or sent to another journal, are accepted for evaluation.

Submitted manuscripts that pass preliminary control are scanned for plagiarism using iThenticate software. After plagiarism check, the eligible ones are evaluated by Editor-in-Chief for their originality, methodology, the importance of the subject covered and compliance with the journal scope. Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors and ensures a fair double-blind peer review of the selected manuscripts.

The selected manuscripts are sent to at least two national/international referees for evaluation and publication decision is given by Editor-in-Chief upon modification by the authors in accordance with the referees' claims.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers' judgments must be objective. Reviewers' comments on the following aspects are expected while conducting the review.

- Does the manuscript contain new and significant information?
- Does the abstract clearly and accurately describe the content of the manuscript?
- Is the problem significant and concisely stated?
- Are the methods described comprehensively?
- Are the interpretations and conclusions justified by the results?
- Is adequate references made to other Works in the field?
- Is the language acceptable?

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees is important.

Publication Ethics and Publication Malpractice Statement

Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi is committed to upholding the highest standards of publication ethics and pays regard to Principles of Transparency and Best Practice in Scholarly Publishing published by the Committee on Publication Ethics (COPE), the Directory of Open Access Journals (DOAJ), to access the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA), and the World Association of Medical Editors (WAME) on <https://publicationethics.org/resources/guidelines-new/principles-transparency-and-best-practice-scholarly-publishing>

All parties involved in the publishing process (Editors, Reviewers, Authors and Publisher) are expected to agree on the following ethical principles.

All submissions must be original, unpublished (including as full text in conference proceedings), and not under the review of any other publication synchronously. Each manuscript is reviewed by one of the editors and at least two referees under double-blind peer review process. Plagiarism, duplication, fraud authorship/denied authorship, research/data fabrication, salami slicing/salami publication, breaching of copyrights, prevailing conflict of interest are unethical behaviors.

All manuscripts not in accordance with the accepted ethical standards will be removed from the publication. This also contains any possible malpractice discovered after the publication. In accordance with the code of conduct we will report any cases of suspected plagiarism or duplicate publishing.

Research Ethics

Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi adheres to the highest standards in research ethics and follows the principles of international research ethics as defined below. The authors are responsible for the compliance of the manuscripts with the ethical rules.

- Principles of integrity, quality and transparency should be sustained in designing the research, reviewing the design and conducting the research.

INFORMATION FOR AUTHORS

- The research team and participants should be fully informed about the aim, methods, possible uses and requirements of the research and risks of participation in research.
- The confidentiality of the information provided by the research participants and the confidentiality of the respondents should be ensured. The research should be designed to protect the autonomy and dignity of the participants.
- Research participants should participate in the research voluntarily, not under any coercion.
- Any possible harm to participants must be avoided. The research should be planned in such a way that the participants are not at risk.
- The independence of research must be clear; and any conflict of interest must be disclosed.
- In experimental studies with human subjects, written informed consent of the participants who decide to participate in the research must be obtained. In the case of children and those under wardship or with confirmed insanity, legal custodian's assent must be obtained.
- If the study is to be carried out in any institution or organization, approval must be obtained from this institution or organization.
- In studies with human subject, it must be noted in the method's section of the manuscript that the informed consent of the participants and ethics committee approval from the institution where the study has been conducted have been obtained.

Author Responsibilities

It is authors' responsibility to ensure that the article is in accordance with scientific and ethical standards and rules. And authors must ensure that submitted work is original. They must certify that the manuscript has not previously been published elsewhere or is not currently being considered for publication elsewhere, in any language. Applicable copyright laws and conventions must be followed. Copyright material (e.g. tables, figures or extensive quotations) must be reproduced only with appropriate permission and acknowledgement. Any work or words of other authors, contributors, or sources must be appropriately credited and referenced.

All the authors of a submitted manuscript must have direct scientific and academic contribution to the manuscript. The author(s) of the original research articles is defined as a person who is significantly involved in "conceptualization and design of the study", "collecting the data", "analyzing the data", "writing the manuscript", "reviewing the manuscript with a critical perspective" and "planning/ conducting the study of the manuscript and/or revising it". Fund raising, data collection or supervision of the research group are not sufficient roles to be accepted as an author. The author(s) must meet all these criteria described above. The order of names in the author list of an article must be a co-decision and it must be indicated in the Copyright Agreement Form. The individuals who do not meet the authorship criteria but contributed to the study must take place in the acknowledgement section. Individuals providing technical support, assisting writing, providing a general support, providing material or financial support are examples to be indicated in acknowledgement section.

All authors must disclose all issues concerning financial relationship, conflict of interest, and competing interest that may potentially influence the results of the research or scientific judgment.

INFORMATION FOR AUTHORS

When an author discovers a significant error or inaccuracy in his/her own published paper, it is the author's obligation to promptly cooperate with the Editor to provide retractions or corrections of mistakes.

Responsibility for the Editor and Reviewers

Editor-in-Chief evaluates manuscripts for their scientific content without regard to ethnic origin, gender, citizenship, religious belief or political philosophy of the authors. He/She provides a fair double-blind peer review of the submitted articles for publication and ensures that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential before publishing.

Editor-in-Chief is responsible for the contents and overall quality of the publication. He/She must publish errata pages or make corrections when needed.

Editor-in-Chief does not allow any conflicts of interest between the authors, editors and reviewers. Only he has the full authority to assign a reviewer and is responsible for final decision for publication of the manuscripts in the journal.

Reviewers must have no conflict of interest with respect to the research, the authors and/or the research funders. Their judgments must be objective.

Reviewers must ensure that all the information related to submitted manuscripts is kept as confidential and must report to the editor if they are aware of copyright infringement and plagiarism on the author's side.

A reviewer who feels unqualified to review the topic of a manuscript or knows that its prompt review will be impossible should notify the editor and excuse himself from the review process.

The editor informs the reviewers that the manuscripts are confidential information and that this is a privileged interaction. The reviewers and editorial board cannot discuss the manuscripts with other persons. The anonymity of the referees must be ensured. In particular situations, the editor may share the review of one reviewer with other reviewers to clarify a particular point.

MANUSCRIPT ORGANIZATION

Language

Articles in Turkish, English and French are published. Submitted manuscript must include an abstract both in the article language and in English, and an extended abstract in English is preferred for articles in Turkish and French.

Manuscript Organization and Submission

All correspondence will be sent to the first-named author unless otherwise specified. Manuscript is to be submitted online via <http://dergipark.gov.tr/login> that can be accessed at <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iudilbilim> and it must be accompanied by a Title Page specifying the article category (i.e. research article, review etc.) and including information about the manuscript (see the Submission Checklist). Manuscripts should be prepared in Microsoft Word 2003 and upper versions. In addition, Copyright Agreement Form that has to be signed by all authors must be submitted.

1. Manuscripts should be prepared using the Article Template. Due to double blind peer review, manuscript file must not include any information about the author.
2. A title page including author information must be submitted together with the manuscript. The title page is to include fully descriptive title of the manuscript and, affiliation, title, e-mail address, ORCID, postal address, phone, mobile phone and fax number of the author(s) (see The Submission Checklist).
3. Before the introduction part, there should be an abstract of 180-200 words both in the language of the article and in English. An extended abstract in English between 600-800 words, summarizing the scope, the purpose, the results of the study and the methodology used is preferred to be included following the abstracts for articles in Turkish and French. If the manuscript is in English, extended abstract is not required. Underneath the abstracts, 5 keywords that inform the reader about the content of the study should be specified in the language of the article and in English.
4. The manuscripts should contain mainly these components: title, abstract and keywords; extended abstract, sections, references, tables and figures.

5. Article Types

Research Article: Original research articles report substantial and original scientific results within the journal scope. Original research articles are comprised of Abstract, Key Words, Introduction, Methods, Results, Discussion, Conclusion, References and Figures, Tables and Graphics.

Abstract: The abstracts in the language of the article and in English must be between 180- 200 words and state aim, method, result and conclusions of the study. If the article is in Turkish or French an extended abstract of 600-800 words in English is preferred to be included as well following the abstracts.

Introduction: This section must contain a clear statement of the general and specific objectives as well as the hypotheses which the work is designed to test. It should also give a brief account of the reported literature. It should clearly state the primary and secondary purposes of the article. Only, the actual references related with the issues have to be indicated and data or findings related with the current study must not be included in this section.

Methods: This section must contain explicit, concise descriptions of all procedures, materials and methods (i.e. data sources, participants, scales, interviews/reviews, basic measurements, applications, statistical methods) used in the investigation to enable the reader to judge their accuracy, reproducibility, etc. This section should include the known findings at the beginning of the study and the findings during the study must be reported in results section.

Results: The results should be presented in logical sequence in the text, tables, and figures, giving the main or most important findings first. The all the data in the tables or figures should not be repeated in the text; only the most important observations must be emphasized or summarized..

Discussion: The findings of the study, the findings and results which support or do not support the hypothesis of the study should be discussed, results should be compared and contrasted with findings of other studies in the literature and the different findings from other studies should be explained. The new and important aspects of the study and the conclusions that follow from them should be emphasized. The data or other information given in the Introduction or the Results section should not be repeated in detail.

Conclusions: Conclusions derived from the study should be stated.. The conclusions should be linked with the goals of the study but unqualified statements and conclusions not adequately supported by the data should be avoided. New hypotheses should be stated when warranted, but should be labeled clearly as such.

Figures, Tables and Graphics: Figures, tables and graphics materials should be “.jpg, .tiff or .jpeg” format and they should be submitted with the article. These materials should be min. 300 pixels and they must not be bigger than page size. The illustrations should not exceed 10 pages. All illustrations should be labelled and a list of figures with captions, legends, and credits should be provided on a separate page.

Review Article: Reviews prepared by authors who have extensive knowledge on a particular field and whose scientific background has been translated into a high volume of publications with a high citation potential are welcomed. These authors may even be invited by the journal. Review article should contain title, abstract and keywords; body text with sections, and references.

6. References should be in accordance with American Psychological Association (APA) style 6th Edition.
7. Authors are responsible for all statements made in their work submitted to the journal for publication.

REFERENCES

Reference Style and Format

Journal of Linguistics –Dilbilim Dergisi complies with APA (American Psychological Association) style 6th Edition for referencing and quoting. For more information:

- American Psychological Association. (2010). Publication manual of the American Psychological Association (6th ed.). Washington, DC: APA.
- <http://www.apastyle.org>

Accuracy of citation is the author's responsibility. All references should be cited in text. Reference list must be in alphabetical order. Type references in the style shown below.

Citations in the Text

Citations must be indicated with the author surname and publication year within the parenthesis.

If more than one citation is made within the same paranthesis, separate them with (;).

Samples:

More than one citation;

(Esin et al., 2002; Karasar, 1995)

Citation with one author;

(Akyolcu, 2007)

Citation with two authors;

(Sayıner & Demirci, 2007)

Citation with three, four, five authors;

First citation in the text: (Ailen, Ciembrune, & Welch, 2000) Subsequent citations in the text: (Ailen et al., 2000)

Citations with more than six authors;

(Çavdar et al., 2003)

Citations in the Reference

All the citations done in the text should be listed in the References section in alphabetical order of author surname without numbering. Below given examples should be considered in citing the references.

Basic Reference Types

Book

a) Turkish Book

Karasar, N. (1995). *Araştırmalarda rapor hazırlama* (8th ed.) [Preparing research reports]. Ankara, Turkey: 3A Eğitim Danışmanlık Ltd.

b) Book Translated into Turkish

Mucchielli, A. (1991). *Zihniyetler* [Mindsets] (A. Kotil, Trans.). İstanbul, Turkey: İletişim Yayınları.

c) Edited Book

Ören, T., Üney, T., & Çölkesen, R. (Eds.). (2006). *Türkiye bilişim ansiklopedisi* [Turkish Encyclopedia of Informatics]. İstanbul, Turkey: Papatya Yayıncılık.

d) Turkish Book with Multiple Authors

Tonta, Y., Bitirim, Y., & Sever, H. (2002). *Türkçe arama motorlarında performans değerlendirme* [Performance evaluation in Turkish search engines]. Ankara, Turkey: Total Bilişim.

e) Book in English

Kamien R., & Kamien A. (2014). *Music: An appreciation*. New York, NY: McGraw-Hill Education.

f) Chapter in an Edited Book

Bassett, C. (2006). Cultural studies and new media. In G. Hall & C. Birchall (Eds.), *New cultural studies: Adventures in theory* (pp. 220–237). Edinburgh, UK: Edinburgh University Press.

g) Chapter in an Edited Book in Turkish

Erkmen, T. (2012). Örgüt kültürü: Fonksiyonları, öğeleri, işletme yönetimi ve liderlikteki önemi [Organization culture: Its functions, elements and importance in leadership and business management]. In M. Zencirkıran (Ed.), *Örgüt sosyolojisi* [Organization sociology] (pp. 233–263). Bursa, Turkey: Dora Basım Yayın.

h) Book with the same organization as author and publisher

American Psychological Association. (2009). *Publication manual of the American psychological association* (6th ed.). Washington, DC: Author.

Article

a) Turkish Article

Mutlu, B., & Savaşer, S. (2007). Çocuğu ameliyat sonrası yoğun bakımda olan ebeveynlerde stres nedenleri ve azaltma girişimleri [Source and intervention reduction of stress for parents whose children are in intensive care unit after surgery]. *Istanbul University Florence Nightingale Journal of Nursing*, 15(60), 179–182.

b) English Article

de Cillia, R., Reisigl, M., & Wodak, R. (1999). The discursive construction of national identity. *Discourse and Society*, 10(2), 149–173. <http://dx.doi.org/10.1177/0957926599010002002>

c) Journal Article with DOI and More Than Seven Authors

Lal, H., Cunningham, A. L., Godeaux, O., Chlibek, R., Diez-Domingo, J., Hwang, S.-J. ... Heineman, T. C. (2015). Efficacy of an adjuvanted herpes zoster subunit vaccine in older adults. *New England Journal of Medicine*, 372, 2087–2096. <http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoa1501184>

d) Journal Article from Web, without DOI

Sidani, S. (2003). Enhancing the evaluation of nursing care effectiveness. *Canadian Journal of Nursing Research*, 35(3), 26-38. Retrieved from <http://cjunr.mcgill.ca>

e) Journal Article with DOI

Turner, S.J. (2010). Website statistics 2.0: Using Google Analytics to measure library website effectiveness. *Technical Services Quarterly*, 27, 261–278. <http://dx.doi.org/10.1080/07317131003765910>

f) Advance Online Publication

Smith, J. A. (2010). Citing advance online publication: A review. *Journal of Psychology*. Advance online publication. <http://dx.doi.org/10.1037/a45d7867>

g) Article in a Magazine

Henry, W. A., III. (1990, April 9). Making the grade in today's schools. *Time*, 135, 28–31.

Doctoral Dissertation, Master's Thesis, Presentation, Proceeding**a) Dissertation/Thesis from a Commercial Database**

Van Brunt, D. (1997). *Networked consumer health information systems* (Doctoral dissertation). Available from ProQuest Dissertations and Theses database. (UMI No. 9943436)

b) Dissertation/Thesis from an Institutional Database

Yaylali-Yıldız, B. (2014). *University campuses as places of potential publicness: Exploring the political, social and cultural practices in Ege University* (Doctoral dissertation). Retrieved from Retrieved from: <http://library.iyte.edu.tr/tr/hizli-erisim/iyte-tez-portali>

c) Dissertation/Thesis from Web

Tonta, Y. A. (1992). *An analysis of search failures in online library catalogs* (Doctoral dissertation, University of California, Berkeley). Retrieved from <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/phd/ickapak.html>

d) Dissertation/Thesis abstracted in Dissertations Abstracts International

Appelbaum, L. G. (2005). Three studies of human information processing: Texture amplification, motion representation, and figure-ground segregation. *Dissertation Abstracts International: Section B. Sciences and Engineering*, 65(10), 5428.

e) Symposium Contribution

Krinsky-McHale, S. J., Zigman, W. B., & Silverman, W. (2012, August). Are neuropsychiatric symptoms markers of prodromal Alzheimer's disease in adults with Down syndrome? In W. B. Zigman (Chair), *Predictors of mild cognitive impairment, dementia, and mortality in adults with Down syndrome*. Symposium conducted at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

f) Conference Paper Abstract Retrieved Online

Liu, S. (2005, May). *Defending against business crises with the help of intelligent agent based early warning solutions*. Paper presented at the Seventh International Conference on Enterprise Information Systems, Miami, FL. Abstract retrieved from http://www.iceis.org/iceis2005/abstracts_2005.htm

g) Conference Paper - In Regularly Published Proceedings and Retrieved Online

Herculano-Houzel, S., Collins, C. E., Wong, P., Kaas, J. H., & Lent, R. (2008). The basic nonuniformity of the cerebral cortex. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 105, 12593–12598. <http://dx.doi.org/10.1073/pnas.0805417105>

h) Proceeding in Book Form

Parsons, O. A., Pryzwansky, W. B., Weinstein, D. J., & Wiens, A. N. (1995). Taxonomy for psychology. In J. N. Reich, H. Sands, & A. N. Wiens (Eds.), *Education and training beyond the doctoral degree: Proceedings of the American Psychological Association National Conference on Postdoctoral Education and Training in Psychology* (pp. 45–50). Washington, DC: American Psychological Association.

i) Paper Presentation

Nguyen, C. A. (2012, August). *Humor and deception in advertising: When laughter may not be the best medicine*. Paper presented at the meeting of the American Psychological Association, Orlando, FL.

Other Sources

a) Newspaper Article

Browne, R. (2010, March 21). This brainless patient is no dummy. *Sydney Morning Herald*, 45.

b) Newspaper Article with no Author

New drug appears to sharply cut risk of death from heart failure.(1993, July 15). *The Washington Post*, p. A12.

c) Web Page/Blog Post

Bordwell, D. (2013, June 18). David Koepp: Making the world movie-sized [Web log post]. Retrieved from <http://www.davidbordwell.net/blog/page/27/>

d) Online Encyclopedia/Dictionary

Ignition. (1989). In *Oxford English online dictionary* (2nd ed.). Retrieved from <http://dictionary.oed.com>

Marcoux, A. (2008). Business ethics. In E. N. Zalta (Ed.). *The Stanford encyclopedia of philosophy*. Retrieved from <http://plato.stanford.edu/entries/ethics-business/>

e) Podcast

Dunning, B. (Producer). (2011, January 12). *inFact: Conspiracy theories* [Video podcast]. Retrieved from <http://itunes.apple.com/>

f) Single Episode in a Television Series

Egan, D. (Writer), & Alexander, J. (Director). (2005). Failure to communicate. [Television series episode]. In D. Shore (Executive producer), *House*; New York, NY: Fox Broadcasting.

g) Music

Fuchs, G. (2004). Light the menorah. On *Eight nights of Hanukkah* [CD]. Brick, NJ: Kid Kosher.

SUBMISSION CHECKLIST

Ensure that the following items are present:

- ✓ Confirm that the category of the manuscript is specified.
- ✓ Confirm that “the paper is not under consideration for publication in another journal”.
- ✓ Confirm that disclosure of any commercial or financial involvement is provided.
- ✓ Confirm that last control for fluent English was done.
- ✓ Confirm that journal policies detailed in Information for Authors have been reviewed.
- ✓ Confirm that the references cited in the text and listed in the references section are in with APA 6th.

Copyright Agreement Form

Permission of previous published material if used in the present manuscript

Title page

- ✓ The category of the manuscript
- ✓ The title of the manuscript both in the language of the article and in English
- ✓ All authors’ names and affiliations (institution, faculty/department, city, country), e-mail addresses
- ✓ Corresponding author’s email address, full postal address, telephone and fax number
- ✓ ORCIDs of all authors.
- ✓ Grant support (if exists)
- ✓ Conflict of interest (if exists)
- ✓ Acknowledgement (if exists)

Main Manuscript Document

- ✓ Important: Please avoid mentioning the the author (s) names in the manuscript
- ✓ The title of the manuscript both in the language of the article and in English
- ✓ Abstract (180-200 words)
- ✓ Key words: 5 words
- ✓ Body text sections
- ✓ References
- ✓ All tables, illustrations (figures) (including title, explanation, captions)

COPYRIGHT AGREEMENT FORM / TELİF HAKKI ANLAŞMASI FORMU

Istanbul University
İstanbul Üniversitesi

Journal name: Journal of Linguistics
Dergi Adı: Dilbilim Dergisi

Copyright Agreement Form
Telif Hakkı Anlaşması Formu

Responsible/Corresponding Author Sorumlu Yazar	
Title of Manuscript Makalenin Başlığı	
Acceptance date Kabul Tarihi	
List of authors Yazarların Listesi	

Sıra No	Name - Surname Adı-Soyadı	E-mail E-Posta	Signature İmza	Date Tarih
1				
2				
3				
4				
5				

Manuscript Type (Research Article, Review, Short communication, etc.) Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme, Kısa bildiri, v.b.)	
--	--

Responsible/Corresponding Author:
Sorumlu Yazar:

University/company/institution	Çalıştığı kurum
Address	Posta adresi
E-mail	E-posta
Phone; mobile phone	Telefon no; GSM no

The author(s) agrees that:
The manuscript submitted is his/her/their own original work, and has not been plagiarized from any prior work, all authors participated in the work in a substantive way, and are prepared to take public responsibility for the work, all authors have seen and approved the manuscript as submitted, the manuscript has not been published and is not being submitted or considered for publication elsewhere, the text, illustrations, and any other materials included in the manuscript do not infringe upon any existing copyright or other rights of anyone. İSTANBUL UNIVERSITY will publish the content under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) license that gives permission to copy and redistribute the material in any medium or format other than commercial purposes as well as remix, transform and build upon the material by providing appropriate credit to the original work.
The Contributor(s) or, if applicable the Contributor's Employer, retain(s) all proprietary rights in addition to copyright, patent rights; to use, free of charge, all parts of this article for the author's future works in books, lectures, classroom teaching or oral presentations, the right to reproduce the article for their own purposes provided the copies are not offered for sale.
All materials related to manuscripts, accepted or rejected, including photographs, original figures etc., will be kept by İSTANBUL UNIVERSITY for one year following the editor's decision. These materials will then be destroyed.
I/We indemnify İSTANBUL UNIVERSITY and the Editors of the Journals, and hold them harmless from any loss, expense or damage occasioned by a claim or suit by a third party for copyright infringement, or any suit arising out of any breach of the foregoing warranties as a result of publication of my/our article. I/We also warrant that the article contains no libelous or unlawful statements, and does not contain material or instructions that might cause harm or injury.
This Copyright Agreement Form must be signed/ratified by all authors. Separate copies of the form (completed in full) may be submitted by authors located at different institutions; however, all signatures must be original and authenticated.

Yazar(lar) aşağıdaki hususları kabul eder
Sunulan makalenin yazar(lar)ın orijinal çalışması olduğunu ve intihal yapmadıklarını,
Tüm yazarların bu çalışmaya aslı olarak katılmış olduklarını ve bu çalışma için her türlü sorumluluğu aldıklarını,
Tüm yazarların sunulan makalenin son halini gördüklerini ve onayladıklarını,
Makalenin başka bir yerde basılmadığını veya basılmak için sunulmadığını,
Makalede bulunan metnin, şekillerin ve dokümanların diğer şahıslara ait olan Telif Haklarını ihlal etmediğini kabul ve taahhüt ederler.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'nin bu fikri eseri, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile yayınlamasına izin verirler.
Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı, eserin ticari kullanım dışında her boyut ve formatta paylaşılmasına, kopyalanmasına, çoğaltılmasına ve orijinal esere uygun şekilde atıfta bulunmak kaydıyla yeniden düzenleme, dönüştürme ve eserin üzerine inşa etme dâhil adapte edilmesine izin verir.
Yazar(lar)ın veya varsa yazar(lar)ın işverenin telif dâhil patent hakları, yazar(lar)ın gelecekte kitaplarında veya diğer çalışmalarında makalenin tümünü ücret ödemeksizin kullanma hakkı makaleyi satmamak koşuluyla kendi amaçları için çoğaltma hakkı gibi fikri mülkiyet hakları saklıdır.
Yayımlanan veya yayıma kabul edilmeyen makalelerle ilgili dokümanlar (fotoğraf, orijinal şekil vb.) karar tarihinden başlamak üzere bir yıl süreyle İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'ne saklanır ve bu sürenin sonunda imha edilir.
Ben/Biz, telif hakkı ihlali nedeniyle üçüncü şahıslara vuku bulacak hak talebi veya yapılacak davalarda İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ve Dergi Editörlerinin hiçbir sorumluluğunun olmadığını, tüm sorumluluğun yazarlara ait olduğunu taahhüt ederim/ederiz.
Ayrıca Ben/Biz makalede hiçbir suç unsuru veya kanuna aykırı ifade bulunmadığını, araştırma yapılırken kanuna aykırı herhangi bir malzeme ve yöntem kullanılmadığını taahhüt ederim/ederiz.
Bu Telif Hakkı Anlaşması Formu tüm yazarlar tarafından imzalanmalıdır/onaylanmalıdır. Form farklı kurumlarda bulunan yazarlar tarafından ayrı kopyalar halinde doldurularak sunulabilir. Ancak, tüm imzaların orijinal veya kanıtlanabilir şekilde onaylı olması gerekir.

Responsible/Corresponding Author; Sorumlu Yazar;	Signature / İmza	Date / Tarih
	/...../.....